

546

21

ספר

מקדש אהרן

מבאר מעשה המשכן

כמבואר בשער השני

והוא הקדמה לספרי מקדש תיים נחומים המבאר בית יחזקאל, וסבת
השתנותו מבית ראשון שבנוהו דוד ושלמה בספרי מקדש מלכים,
ובית שני בספרי מקדש נחמיה

המוכנים אצלי, וברצות השם יצאו לאור זה אחר זה

כל זה כוננתי בציור ובבאור וקראתי בשם

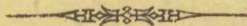
מִקְדָּשׁ אֶהְיֶה לְיָדַי

[שמות ט"ז י"ז]

וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם

[ויקרא כ"ו י"א]

הבר בשנת לפני ידוד תמיד ונדפס בשנת אהיה כמל לישראל לפ"ק

МИКДОШЪ ААРОНЪ

Т. е.

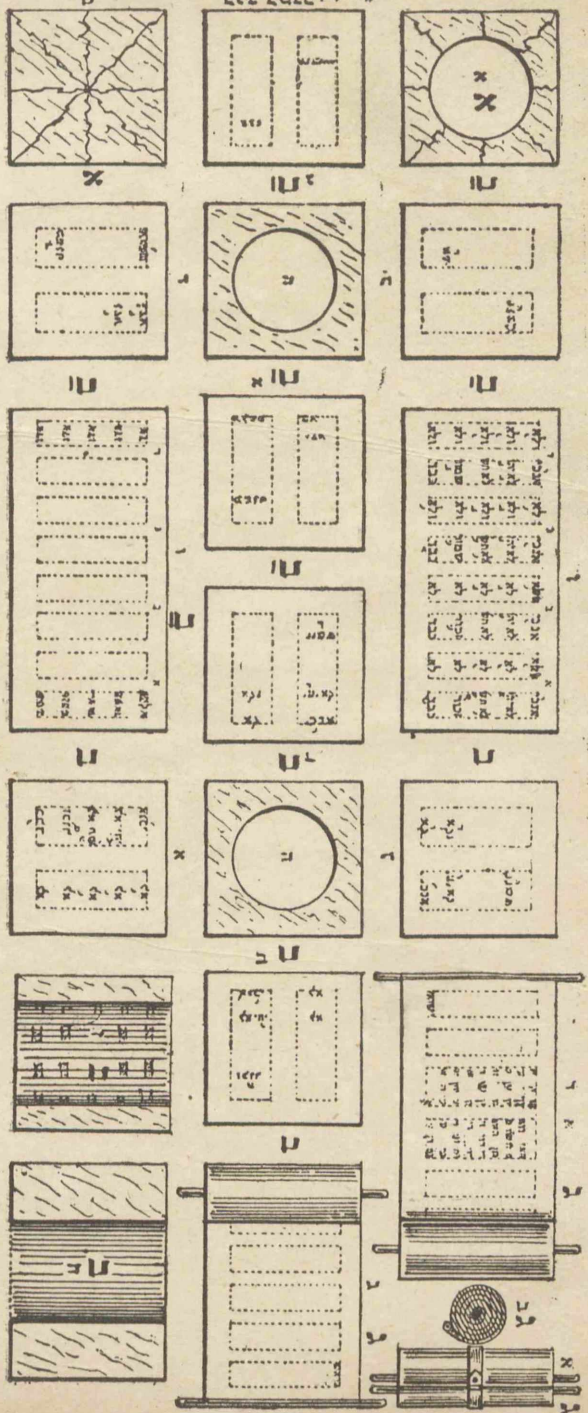
СВЯТИЛИЩЕ ААРОНА.

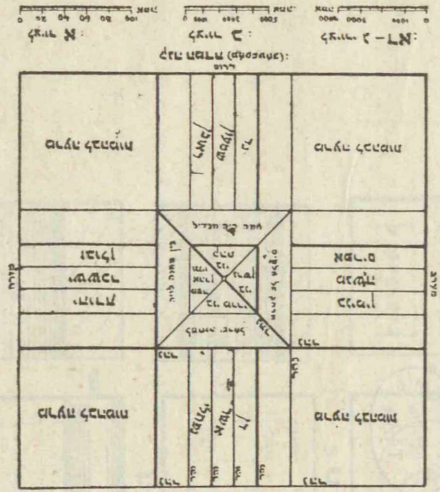
Соч. З. Г. Дэ-Глина.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

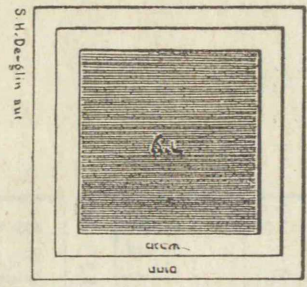
Типо-литографія Берманъ и Рабиновичъ, Измайл. пр., 7.

1894.

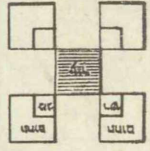
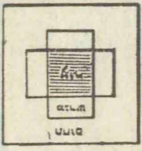
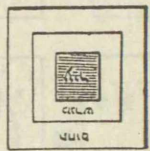

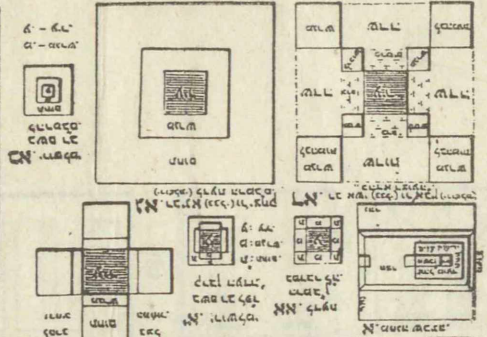
צדק
 E אילני צדק אילני צדק

אילני צדק אילני צדק אילני צדק

צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק
אילני צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק	אילני צדק אילני צדק

ספר

מקדש אהרן

מבאר מעשה המשכן

כמבואר בשער השני

והוא הקדמה לספרי מקדש חיים נחומים המבאר בית יחזקאל, וסבת
השתנותו מבית ראשון שכנחו דוד ושלמה בספרי מקדש מלכים,
ובית שני בספרי מקדש נחמיה

המוכנים אצלי, וברצות השם יצאו לאור זה אחר זה

כל זה כוננתי בציור ובבאור וקראתי בשם

מִקְדָּשׁ אֶהְיֶה לָּךְ

[שמות ט"ז י"ז]

וְנִתְּתִי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם

[ויקרא כ"ו י"א]

חבר בשנת לפני ידוד תמיד ונדפס בשנת אהיה כמל לישראל לפ"ק

МИКДОШЪ ААРОНЪ

т. е.

СВЯТИЛИЩЕ ААРОНА

Соч. З. Г. Дэ-Глина.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

Типо-литографія Берманъ и Рабиновичъ, Измайл. пр., 7.

1894.

תורה

מסכת אבות

פרק א'

אבותינו עשרה היו ואלה שמותיהם
אברהם יצחק ויעקב ואלה שמותיהם
אבותינו עשרה היו ואלה שמותיהם
אברהם יצחק ויעקב ואלה שמותיהם

Дозволено цензурою С.-Петербургъ 14 Декабря 1893 года.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ СТОЛИЦѢ

ИЗДАНО

ВЪ СТОЛИЦѢ

ИЗДАНО

МИНЕДИНЪ АРЧОНЪ

СВЯТЫМЪ АРЧОНЪ

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

Типо-литографія Вейсбаха и Редкина, Новая ул. 7

מקדש אהרן

מבאר מעשה המשכן שנקרא מקדש, ששמש בו אהרן הכהן, עם כל כליו
הלוחות וספר תורה שעמם, מעשה לחם הפנים, מחנה ישראל, משא העגלות
והבקר, וערי הלויים ומגריהם.

על דעת התנא רבי יוסי בן הלפתא שהלכה כמותו משום שנמוקו עמו. (ערוכין י"ד כ').

יפרד לשלשה ראשים:

שם האחד **תכנית** והוא ציור משוכלל כל אחד ואחד מן הענינים מארבע יוחות משה
ומעלה, ומסומנים באותיות א ב, על שם המקרא (תזקאל מ"ג י') ומדרד
את תכנית.

שם השני **כריח התיכן** יבאר מעשה כל ענין וענין המרם, צורתם, תכליתם, מקום מעמדם,
ואופן משאם, בלשון קצר וברור, המבטיר מן הקצה אל הקצה.

ושם השלישי **מאת אדנים** יבאר היסוד שבנינו עליו מן [א] עד [ת], והמקור מבאר הפרוה
שרים חכמינו וזכונם לברכה, בתלמוד בבלי, וירושלמי, ספרא,
ספרי, מכותא, פסיקתא רבתו, וזוטרותא והוא מדרש לקח טוב,
רבה, תנחומא, שוחר טוב, פרקי דר' אליעזר, זוהר, ברייתא דמלאכת המשכן, הנא דבי אליהו,
וילקוט שמעוני, בסומנים מן [א] עד [ת] המסומנים בכריח התיכן,
הוצאתיו פעם שני בשנת לראות טוב ה' עם הוספות תקונים ומלואים.

בעזרת ימין ה' עשה חיל, לאבן מאסו הבונים

אהרן צבי א"בן ח"ן המכונה זעליג הירש דע-גלין.

לשכני תדרשו בעיר לוצין, פלך ויטעפסק.

ס"ט פטרבורג

ברפוס בערמאן וראבינאוויץ.

שנת ה'ת"ר

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [ישעיה ל"ד י"ג]
 וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בניך [כרכות ס"ד א'] :
ישראל לא ידע, עמי לא התכוונן [ישעיה א' ג'], ישראל לא ידע לשעבר, עמי לא התכוונן
 לעתיד, מי גרם להם לישראל שיהיו מנוולים ומטופשים, שלא היו בונים כדברי
 תורה, [ספרי סאזיט] :

מכתבי תודה.

לכבוד הרב הגדול בתורה הכתובה והמסורה
 ובמדע מו"ה אהרן צבי דע-גלין, אך
 טוב סלה !

מני יום באני ספרך היקר מקדש אהרן
 עד הנה נפוגתי ונדרכתי עד מאד, ומכאובים
 רבים ימצאוני וגם עתה לא נקיתי עוד מהם
 כליל, על כן לא יכולתי לתת לך שבח
 והודיה על אשר כבדתי בספרך היקר בעיני
 עד מאד, הנה בו חכמה ומלאכה רבות
 הערך גם יחד, ואדמה כי לא עלה עוד על
 לב איש לענות בעיני היקר הזה, ואתה הוא
 הראשון אשר העמים עליו לבנות ארמון
 גדול כזה אשר אין קץ לעמלו וליוגיעו, ולכן
 יק' אף נכבד הנך בעיני עד כי מקרב ולב
 אני הנני במרדך כי יברכך ה' בכל טוב
 וישמרך מכל משכית ומפרוע ויהנך להוציא
 לאור את כל ולדי בינתך וישמחו בך כל
 אוהבי קדמוניות זמנו ובסודם גם אני המחכה
 למנוחה שלמה ויהי ביכולתי להגות בספרך
 רב תושיה עוד פעם אולי אוכל להעיר עליו
 דבר מה. יעקב רייפמאן.

שעכרשין עש"ק לסדר ואגדלה שם ה' חר"ב.
 מקום החותם תתן אמת ליעקב

הארץ. וימלאו כל יישאלות לבכו לטובה כחפצו אשר גם המה משאלות לבכו אוהבו מרחוק
 הדו"ש וטובתו

יוסף זכריה בלאמ. רב מו"ה נתן שטערין ולה"ה אבד"ק שאוועל.

הנני שולח בזה למנחה לכבודו שני חוברות שיצאו ממני לאור על המגילות אשר
 אקוה כי ישים עיניו בהם, ואם ימצא איזה חפץ לערוך אלי איזה מכתב כל ימנע מלהגיד את
 משפטו עליהם הנ"ל, שאוועל ז' דחנכה חר"ב.

בשכבי על ערש דוי לחלוי עצם רגלי הימנית שנשברה ביום ט' חשון שנת, אתהלך
 לפני ידוך" אחריו שובי מהדפסת חבורי, הגיעו לי שני מכתבים גלויים, מידי אבירי יעקב, ותרב
 אלי משאת יוסף ממשאת כולם חמש ידות לזכר יה ויהי לי לישועה, להחיות רוחי, ולהחליף
 כחי, על כן הדפסתי אותם, במלואותם, כסדר זמן כתיבתם.

וכשיחיי השם ויוכני לגמור הציורים, הנני להדפיס תעודות הגאונים והחכמים כעשרים
 במספר שהסכימו על הרפסה הראשונה, כי ההכרה שהורעתי או שמנעני מהדפיסם ואלצני
 גם עתה למנוע הדפסתם. ויודפסו ביחד עם לוחות התקונים, המפתחות, ותחיתות הנדיבים
 בעם, בחלקי באור מקראות התנ"ך לכל הבנינים והכלים, ואת כבוד מעלתם הסליחה.

ב לעיני כל ישראל במעמדם בהר סיני [ז] נחרתו עליהם ארבע פרשיות [ח] עשרת הדברים בלוח ולוח, מן אנבי עד לרעך שבספר שמות עם נקודות וטעמים העליונים, ושוב עם נקודות וטעמים החתוניים, שמשונוים מן העליונים בדרדוק, ושוב הפרשה שבספר דברים עם נקודות וטעמים החתוניים והכתבים מצות, ושוב עם נקודות וטעמים העליונים והקרי מצות, ופרשיות פתוחות וסגורות, והאותיות בלוח הצפוני בכתב אשורי, ובלוח הדרומי בכתב עברי, הצובות דרך כל עובי היפנות, ואותיות ס, ו, והוא תמונת ע בכתב עברי בגם היו עומדים [ט]:

ג המלים נקראות מבפנים [ו] החלל מימין לשמאל, שיטה תחת שיטה, דבור תחת דבור, חמש דברות הראשונות על דף מימין [כ], וחמש האחרונות על דף משמאל, והיו שמנה דפים זה אצל זה סביב, רחב הדף ארבע אצבעות טפה, ובין דף לדרך ריוח שתי אצבעות, ובין סוף מדר הדברות לראשם ריוח טפה וכעובי שני גרעיני שעורה, כך הכולל כמדת קו הסובב פנים הגליון:

ד יגוחו הלוחות בארון באופן, שכאשר ישים הקורא ראשו בחלל לוח הצפוני, ויגיה תחתית הדפנות על כתפיו ומניו למורה [ל] יקרא שני דפי פרשה הראשונה, וכשיפנה לצפון יקרא פרשה

מאת ארנים

ג' א' ד"ה כל דיש יותר משני חומשין: [ז] מכלתא יתרו [פ"ט]: [ח] כשי"ר [שס] תמינה כ"א ר"י ואמר בין כל דבור ודבור פרשיותיה ודקדוקיה, וכירושלמי [שס] הגירסא דקדוקיה ואותיותיה, ושייבא אמת, שכן לכאור דעת ר' סימאי למה לרך שמה פעמים עש"ד, ואמר מפני שינוי הפרשיות ודקדוקיה והאותיות אשוריות ועבריות, ולכתי הקדים דקדוקיה לאותיותיה משום דשניו הפרשיות והדקדוק בלוחות לוח עמנו, אבל שני האותיות בלוח סגני, וזהו שמיים שם מה גלים הללו בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים, ושינוי הנקודות והטעמים, וזהו לעמתי פירוש המשנה אבות [פ"ה מ"ו] הכתב והסמכת, כתב, הוא לורת האותיות של התורה והלוחות, והסמכת חרות על הלוחות תרגם אונקלוס מפרש על לוחיא, והס בנקודות והטעמים שהיו על הלוחות לכד, וכמש"כ נתמים [ח' ח'] ויקראו כספר תורת אלקים מפרש, ואמרין כדריס [ג' ב'] מפרש זו תרגום, והלוחות הנקודות לא ידענו תרגומן, וא"ר יצחק מקרא סופרים [ע"ג] במפרשים [לכס] למשם מסיני, וזככת אלקים זה הברוכב מנקודות וקוים ישימשו עתה דברי איש לרעהו מקרא הארץ ועד קצתו כרגע קטן, כמו שהלוח' ה' את כל אלה להבין דברי הכמים ותחומם, וכן תרגם ויחנן ש"ס [ס' ג'] תרין לוחי אבנין כו' בעשר טעין כו' מרכין דקדוקין וטעמין כו' עממין ככל ספר, וכיון עוד כמה שהאריך אותיותיה הסודות על הקרי וכתבי שהוא רק בפרשת דברים. ונחלא שהיא פלוגתא דתנאי, אם נקודות וטעמים וקרי וכתבי מסיני או לאו, ולכנלי עלנא לא היו בלוחות אותיות כתיבתם למטה, דחסרו להניו יריעה על גבי הכתב, ערובין [ג' א'] וכמה שבלחתי יסולק מה שמתחבטו בזה הכתב כעין יעקב, והמבי"ט כספר בית אלקים בשער היסודות [פ"ב]. [ט] שבת [ק"ד א'] וירושלמי מגילה [פ"א ה"א] ר' נתן אומר ברעץ נתנה התורה והאחי כו' יוסי, ובס א"ר לוי מ"ד ברעץ נתנה התורה ע' עמשה נסים, מ"ד אשורי נתנה ס עמשה נסים, ובבבלי כהנהדרין [כ"א ב' ורכ"ג] והפכה להם לרועץ, והיינו כתב עברי שנקרא רעץ, ומה שפירש' מלשון תרעץ אויב הוא לרבי שאמר כהדוד כלפי דעת ר' יוסי, ובכר ר' סימאי דאלו ואלו דברי א"ח, ובספרי ברכה ה' מסיני בא שנגלה הקב"ה ליערבל בארבע לשונות, כן נתנה להם התורה בכתב אשורי לקרותה כמבור, ובדרך חכה נתנה להם גם בכתב עברי על הקב"ה היה בכתב אשורי נקודות וטעמים ללמד התיוקות, ובלוח הצפוני שנגד כרוב המשפיע הרומו על הקב"ה היה בכתב עברי הקדש והמאוצר, ובלוח הדרומי שנגד כרוב המושפע הרומו על ככתב ישראל היה בכתב עברי החול, וכשקבלם משה רבינו היה לוח הצפוני בימיו, והדרומי בשמאלו וכן הניחם בלרון, תמונות כתב עברי (* תחלה במאור עינים ובכסודו מהר"י עמדין, ובאשכול אות א' ב': [ו] שבת [ק"ד א'] [כ] מכלתא פ' יתרו: [ל] יפיון בלרון [כרית ט] ויהיו הפרשיות טעם טעמים העליונים שקורין כמבור מגולות כחלל הארון, ושעם טעמים החתוניים מוטוסים בדפנות הארון, ושני רוחים הגדולים עתה שנין סוף

והוה תמונתם

* א פ ת צ ז ה ו ח ט י כ

ל ג נ ס ע פ צ ק ר ש ת

פרשה השניה, וכיצפנה למערב וקרא פרשה השלישית, וכשיפנה לדרום יקרא פרשה הרביעית ובלוח הדרומי יתחיל בצפון, ויפנה למערב ולדרום ולמזרח בסוף:

ה' לתהפכים כחותם האותיות מכווץ [ס], והמלים נקראות משמאל לימין, וסדר הפרשיות וכל פינות שהוא פונה הוא לימין, ונתרחבו הדפים עד שהיו שש אצבעות, שני דפים שלשה טפחים, וריוח טפה בראש, וכן באמצע ובסוף הם שלשה טפחים, וביחוד ששה טפחים, וכן לארבעה שטחיהם, ולוחות האחרונות מעשה ידי משה היו כראשונות בחמרן וצורתן בכתב ובמכתב באצבע אלקים, ושם המפורש וכל כנויו [ג] מרחפים בחללן בתוך הארון עד עת קין [ס]:

תורת היים

א יגדיל תורה כמדת הלוחות [ע] אורך היריעות לקימתה ששה טפחים, ועובי העורות אחר שיגללם יחד שני טפחים [פ] כעובי שני דפנות של לוח באמצע האורך והרחב, וקו הסובבה ששה טפחים כרחב הלוח, ורחב הדפים טפה [צ]. בשירת היים עמוד אחד בשתי תמונות ארוח על גבי לבנה, ובשירת האוינו שני עמודים בתמונה אחת באריות, אלו ואלו רחבם שש אצבעות, וריוח בין דף לדרף אצבעים, ולא יותר משמנה דפים ביריעה אחת, ובראש היריעה ריוח אצבע וכעובי שעורה לכרו תפירה, וכן בסופה, ובראש התורה ריוח שלש אצבעות כדי לגולל על העמוד, מזה כרחב אצבע לתפור על שלישי היקף של העמוד, ואצבעים בין העמוד והכתב, וכמו בין דף לדרף [ק], וכן בסופה, הכל כמו בלוחות:

ב הקים אותה משה [ר] בשני עמודים אחד תפור בראשה והשני בסופה, שתהא בגללה עממה ועליהם עובי כל עמוד באצבע, ונגללת מסופה לתחלתה [ש] לחצינעה בארון, הכתב כפנים והחלק בחוץ. כמו בלוחות

מאת אדנים

סדר הדברות לראשם פונים להס"ת: [ז] שנת [סס] ומדויק מצפנים וממתן, ולגוי סמו נבוכים ידק יותר לאמר נקראים משני החדדים. ומתאמר מצפנים וסדר מכוון שבע מיני ספנים נקראים בכתב יוסר, וקמו בכת"ת תלפין ומוזוה, ולקדעת רש"י טפחים [כ' א'] ד"ה יכנס שדייק מזה דמייני צמלון, וקדעת התוספת [סס] וממעט ועולה ומעט יורד אדרכה סיעתא לרש"י דליך ס"ד שלא יהא מעקס לבד עולי רגלים ומעטנת שנת [ז"ט א'] מולית הכור והסלע וט' פשרה טפחים, ולרץ תחלה לעטס ועגלות ותח"ו לעטס ולגדת, ועליה חמרוה כלוה בראשונה, ואטו כי רוכלא ליתשב ולעיל, וגם סרתיס הכתבו לשיעת ר"י גגד [רש"י] ממה שאמר ר"י ויסי בין השטות כהרף עין, שנת [ג"ד ב'] גם כזה סוכי נפלאה דלס היה אמר זה וילא וזה נכנס היה כמשמע הלשון שיש שבות בנתיס, וע"כ אמר זה נכנס וזה יולא ופירושו כעוד שזה נכנס אז זה יולא ולא קודם לכן ומורה על עטס השיעור שהוא כהרף עין, וכן יתורגם הכתוב כדתי"ס [ט' כ"ח] על העבודה במספר יבויאוס ובמספר יוליאוס שקאי על הכתלים לראשונה ולשכבה, וכן בכל יום על הבתלים לעטור, ויוליאוס משל להלשבה, ולא כהרש"ס בהגהותי"ס שכתב סגד בפסוק קטע איפשא. ורואיה לדברי מב"ר פ' וילא עולים ויורדים מלמד שפלאכי א"י אינם יולאים לחץ לארץ, וכן דרשו בי"א [ק"ו א'] כדוך אתה כדוואך וכדוך אתה בלאתך, שתהא יולאתך מן העולם כלא תהא כתיאתך כלא תהא: [ג] ב"ב [י"ד ב'] וזערתו שבויו חתלי הלותות משום זה אלי ואלו ה' ומשם וילאות הדברות ככתב יוסר דברי אמת, ובתורה חתומה, כי הלותות לא יעשו לקריאה כי לוח נתנה התורה, אלא היו כעצמות שיש עליהם חותם לקדושת לעדות לנסת ישראל: [ס] טפחים [ג' א'] לא כעו"ה העולם הבא, העולם הזה כתב ב"ה ה' ומקרא כ"ה ד', אלה לעוה"ב כולו אחד נקרא ב"ה ה' ונתכב ב"ה ה': [ע] ב"ב [י"ד א'] [פ] רמב"ם [ה"ג פ"ט] משלכות א"ת: [צ] שם ברמב"ם ובעמ"ס כ"ס ר"ח: [ק] כל זה ברמב"ם, ומש"כ ביו"ד [ר"ס רע"ג] וכן הוא כעוד, כדי לגלול על העמוד ועוד ב' אצבעות אינו מדויק: [כ] ב"ב [שם ע"ב] דכרך בה פורתא וכרתי לעיל, ובשני עמודים ככל כותבי ספרים שבידועים [שם ע"א] ואי אפשר לגלול לכאן ולכאן בלאו הכי, ומשום דר' פריך, שנת [י"ד א'], דלסור לאתמו ס"ת עטוס, וקדושת הגמרא תרי כתרי היכי יתיב לשיעת הרמב"ם אין הפירוש כתרי טפחים, שהכי אינה מעץ ואכן, ויכול לגללה רפס ותכנס כדוחק ששטובי יתפסת למעלה, ועוד שלפי תשבוני תתמי המות היא פחות משני טפחים עובי, עיין לעיל [אלון ס'] אלה פירושו כתרי עמודים היכי יתיב, וכל עמוד הוא כעובי אצבע, ומתקן דלרך פורתא כעמוד שגראשם, ונתכרס ספקס של התוספת ד"ה תרי והר"ש שם [סימן נ"ב] וכן מלאחי [כפסך בני יונה [פיראיתו כאלוה ספסרים של כגביו ר' משה אריס ליב פרידלאנד, כאלוה מוועטאוס האולאטי של האקאדעמיע למדעים בקרית מלך רב ס"ג פערבורג], והכילו כפתוי תשובה יור"ד [רע"ב ס"ק ג'], שהסכים לדעת המג"ש, אלא שדרך כדוך אתה כפונס הגמרא ואין כלן מוקס להלרץ, ודברי הגמרא חייב ספקס עורה כלא עמודים לא נהירין כלל: [ש] שם אראב"י ספר עזרה לתלתו הוא נגלל, ופ"ש בתוספת ד"ה לעושה [סוף

בלחות, והיה עוביה עם העמוד שבסופה, שני טפחים ואצבע בעובי קרן הלוח, ועל העמוד שבראשה נגלל מעט מהיריעות:

[ויעש העמודים מעצי החיים וקים לעולם, והוא מהסנה הנוער באש ואיננו אכל [ת], ארכם שמונה טפחים, מכוון וקפחה חלל הארץ, ששה כנגד קומת התורה, וממטה ומהעלה בגלגלם כירי אחיהו טפח מזה וטפח מזה, עין חיים היא לכהויוקים בה:]

ד [בסחת המקום למשה, שיתן לו הלחות והתורה, העירותו לעשות מקום מוכן להצניעם אחר שיודרם, ובטרם עלותו ההרה [א] עשה להם ארון מעצי הסנה, הצומח סביב ההר, וכוונה דעתו [לעת המקום ב] לעשותו כמדת ארון העצי שטים עם הצפוי שני ארוגות של זהב, שיהיה דיו במכוון להניח שם הלחות והתורה, נכון קיים וישר, וכשנשתכרו הלחות, שם שם בארון שבר אל שבר יחריו, מושכבים פי חלליהם לצפון ולדרום. בתכריך עובי טפח סביב, ונתמלא הארון, וכשהבטיחו לחדש לחות האחרונים, גם או בטרם עלותו ההרה עשה להם ארון, כמצווה עליו בהר, בארבעים וזו הראשונים, מעצי שטים, שיהיה להם מקום מוכן להצניעם, ויגרע מעובי העצי שטים מבפנים ומבחוץ [ג], כפי עובי שני ארוגות הזהב לצפותו, שעתיד בצלאל לעשותם במעשה המשכן, וכשהוריר לחות האחרונים הניחם בו, עד זמן הקמת המשכן:]

א ארון עצי שטים התקין לו בצלאל, שני ארוגות של זהב [ד] מדת החצון מבחוץ אמתים וחצי ארבו, ואמה וחצי רחבו, באמה בת ששה טפחים, והוא חמושה עשר טפחים ארבו, ותשעה

מדת ארונים

דף י"ג: [ת] שהצניעו מזה לפי המסכת, ועוק חזי מצי עמא דכר, והארון עם הלחות וס"ת ששם ועמודיהם נגנזו, ועודם חיים וקומים: [א] סמות [כ"ד י"ב] לחות הארץ והמורה והמזוה כחל הידיעה ששע מינה שאלו מרע"פ, וכל ישראל, כמחול מכליתא וילקוט שמוני יתרו, ר"ע אומר דואין וזומעין הנראה והכמעט, ולא דבר של אש לא שם מזה הגבורה ונחלז על הלחות, ועס [כ"ג ד'] וכתוב משה כו. ויחך ספר סברית, שכתב ס"ת, והסין הקלף, כמו התורה שראה כתובה בלש שחורה ע"צ אש לבנה, ולפי מדהם עשה הארון: [ב] וימא [ג' ב'] בלח חתן אומר כל"א ועשית לך ארון עץ, וכל"א ועשו ארון עצי שטים, הא כינא כלן זומן שישראל עשין ראונו של מקום, כלן זומן שאין ישראל עובין ראונו של מקום, ויפרכו באלמולא עין העגל היה די ארון אחד ומשך סתם, והוא הנאמר בס ועשית לך ארון עץ, ופירושו הכתוב במכר עשית לך מדעת עמך, ארון הראשון מעשך שבתת שראית בו נטושה ראשונה בבר חורב, קודם בעלת לקבל לחות הראשונות, ואות ו' של ועשית הוא ו"ו המתבר, וכמו שכתבו המדקדקים [מגלוו עבר הפעלים] שתיבר לפי הענין, וכן כלן נכיר מהשניו דהל"ל ועלית אלי, ועשית לך, או ועשה, ומחוזבו ועשית למלת אמר לי שגדלש הפסוק שהוא לבן עבר, וכללו בו כוונה שניה, שגם עתה תעשה רק ארון עצי שטים, בלא שיהי זכר קודם שחלה הברה, ועמו ו"ו דובעתם בראון שהוא ג"כ ו"ו המכניב שכבר שמתם על איוו, ומנו שבת שקדמו, ומיושב מה שלא אמר כלך עצי שטים, ולהלן הל"ל ואעש ארון ואפסול, ואיך שנה לעשות בהפך, הארון קודם לפסילת הלחות, ובניוויו המקום נאמר פסל קודם לעשית לך ארון, ולהפך בראון, האב עשיתי" מיותר, וכי ס"ד שמתם בראון שלא עשה, ומיושב מה שהביא הגמ' הפסוק שגפ' דכרסו קודם לפסוק גפ' סמות. מפני שהוא כסדר הזמנים, והקוביא של אבא חתן הוא משניו היה בבאן נאמר עץ, וגם עצי שטים, והתירוף על ראשון ראשון וכו', [ובדף ע"ב כ'] ר' יוחנן רמי כתיב ועשית לך כו' ותיב וכו' מכלן לת"ח כגני עירו מליון לעשות לו מלאכתו, שם הקוביא מן ועשית לך ואעש שמעמט שמתם עלמו עשה, וגם עשו ויעש בלאל, אלא דעיקר המלאכה על מזה המכפר וחס עבו מלאכתו, ולא פליג על ליומד של אבא חתן, ומיושב קומת מהכ"ח א' ע"פ הישב: והשו שתרך כלן ב'אין ישראל עובין ראונו של מקום ששבו העגל, ולכך לעשות עצי שטים לכפר על מעשה שנות, והכך הפברת לכפר על מעשה עגל כמחולא כמדברות והביאה רש"י ז"ל פירושו החומש: [ג] סנהדרין [כ"ט א'] אמר חזקיה מנין שכל המוסף גורע שחומר לא תחלבו ממנו ולא תגזו בו רב מברשיא אמר מהכא לתתים והתי ארבו, והליומד ששגם הענין ממדת הארון שהוספת בני ארוגות של זכר, גרמו לחסר מעובי העץ, ולזה לא נראה לו ליומד של חזקיה מן ולא תגזו מזה שבער על לא תביעו, וגם אכלה עה"ד, ויותר טוב ללמוד מהארון, וכך אבי' לא נראה לו ללמוד מהארון, שהיה ע"י גרם עבירה מחטא העגל, ויותר טוב ללמוד מיריעות עוים שכולו מזה, ולמד משבתי עשרה יריעות וז"כ ממדתם, ויובאר במעשה היריעות: [ד] וימא [ע"ב ב'] אמר רתבה אר"י אמונשי של עץ תעשה, פנימו של זכר שמונה, חזון של זכר עשרה ומשאו, והתניא י"א ומשאו, הא כמ"ד ים געניו טעם, הא כמ"ד און געניו טעם, מצי מטהו זכ, עכ"ל, והוא פוגתא דרבי מריו ור' יאסודי ג"כ [ס]: דלר"מ עובי שני דפנות טעם, ועובי הבוליים כפול מהדפנות, והוא טעם, וכן הפברת טעם, ובסוגיא דעלמא, ומאמר רתבה אר"י ארביים, ולהכי ס"ל עברה ומשאו, לנגד קומת הארון ועובי הכפרת, ומשכוו לר' אבא לר"י מעובי הנותל כאלעזר קטנה וכתום' סם, ולדריס גם השברי לחותו שם וכפול הכונד ואיך לא ניתקו סטנועות, להכי ס"ל י"א ומשאו, ועמו דלר"מ שוה קומת החלל שמונה כרחבו שמונה, והבוליים והכפרת כפוליים מעובי

והשעה רחבו, וקומתו עשרה טפחים ומשהו, ומדת הפנימי מבפנים החלל ארבעה עשר טפחים ארכו, ושמונה רחבו, וכן קומתו, ועובי דפנותיהם ושוליהם כעובי דיגרי זהב [ה], ומדת האמצעי של עצי שטים, מבחוץ ארכו אמהים וחצי, ורחבו וקומתו אמה וחצי, חסר סביב לארבע צלעותיו ומעלה ומטה, כעובי דיגרי, עדי שנגרע ממדות הארך, והרחב, והקומה, כשני דגרי זהב: זהב: ב' דגנות שלשתם יהיו עבים חצי טפה, לכל אחד מארבע כתליהם, ושולשת שוליהם יהיו עובי טפה, וטס של זהב כעובי דיגרי, ורחבו כחצי טפה, היה מקף, ובהפס שפתו העליונה של העצי שטים [ו], ועליו זו זהב רחבו טפה ועוביו משהו, על כל רחב הטס סביב, וקליעתו בולט בפנים סביב כנגד תלל הארון חצי טפה, והכפרת היה בארך ורחב הארון, ועובי טפה, ונתון על הור והטס שעל העץ, והעודף טפה ומשהו של ארון החצון מקף הור והכפרת ממעל לאמצעי והפנימי:

א [ת] ארבע טבעות זהב, בארון החצון מבחוץ, שתיים בשני קצות דופן הרחב שבצפון [ו]. וכן בדרום, על השפה השביעי כשתמונה מלמטה למעלה, [ה] וטו ששה טפחים מתחת הברדים, ושולשת פותחיו ממעל הברדים [ח], חללי הטבעות טפח מעוקב [ט] ודפנותיהם סביב כעובי אצבע [י], ובהם נותן כר אחד בצפון, ואחד בדרום, ארך הברדים עשר אמות [ב], ועבים טפה, ומרובעים, של עצי שטים, ומצופים זהב, והצפוי בקצות הברדים היו עבים מחללי הטבעות, וכשהעלו הצפוי על הברדים בטבעות היו יכולים למשוך הברדים הנה והנה, ולא סרים ונשמטים [ל] מטבעות המזרחיים לעולם, וארבע טבעות כאלו נתן בארון של שברו לחות, שתיים בשני קצות האורך [מ] שבמערב, וכן שתיים במזרח, ובתחלת שליש העליון [ג], ג"כ על השפה השביעי כשתמונה מלמטה לכילה, ובהם נותן שני בדים, אחד במערב, ואחד במזרח, וארכם עשרים ושנים טפחים כמדה שבין מסגרת השלחן לפרחה של מנורה, ויכולים להסירם ממנו בישעת כניסתו ויציאתו, וכן היה לו כיסוי [ג] שעביו טפה:

ד יקים את הארון עצי שטים על שני עמודי [ם] כסף, ובכל עמוד שני פעמים [ע] כפעמי אדם ושוקים

מאת אדנים

מעובי הכותל, כן לר"י סוה קומת החלל לרחבו כשנה טפחים, והסולים והכפרת כפולים מעובי הדופן, ולדידה כחמת נת המטה נלךר שנה טפחים קומת החלון, עד ממעל לכפרת, ומשאו לור, ושלשה טפחים כותריים כפלו לחון למטה עד מתחת לטבעות, שקבועים בתחלת שליש העליון, והתרוך על ראשון ראשון וכו', ומש"כ למעט ט' כוונתו פחות מוטע כשני דגרי זהב ולא דקק להטמיעו זה וזבנת [ז"ב] כיריעות שבו לכו ט' להאי גיטא, ובחמת היא ט' פחות אצבע עובי ראש הקדש, ומש"כ פנינו של זהב היינו פנים של הפנימי, והלון של זהב היינו הלון של הלון, וכן דרך המשנה בכ"מ להסיר תיבה אחת משני תיבות דומות הסמוכות לו, כמו נדה [פ"ד מ"ד] המקשה נדה יע"ש. ומאי משאו זו אליבא דרבותיו, ואל"ל לאמר פמדות הארון הוא לכל מלפיו החלון והכרתי מהקדשים שהיו מלפניו כסבי גס על עיניו ותימוסו בחלל המזבח כעובי יצו"י כל הקדשים, וכן רחיה מהשלחן יע"ש. הכנה לשמו ויתכרך שהראוי הפלוגתא שפעל מעיני רש"י, ופירשו, ופירוש הר"ח ומונח בת"י, ופירוש המלבי"ם כחומש תמוהים עיין עליהם, והרש"ה שהם כנגד החום והמסבלי, וכנגד סוגיא דעלמא, ואין לשון הגמרא סובלתא, והכר נא דבר אחת, למי החותמת מחלוקים אחת: [ה] חגיגה [כ"ז ב'] כמזבח הזהב וילך משם לכל הפנים שבכלים, וכן מובאר בתחומא [תרומה סימן י"א] וז"ל וית' שהים הנחשת עבה חמר ר"ג עובי דיגרי הים מלפני עכ"ל: [ו] יבולתם קלים [פ"ו] ובדייתא דמלה"מ [פ"ז]: [ו] מנחות [ז"ח ב'] יע"ש ובכריתא דמלה"מ [ם] ומונח בילקוט שמשוני [רמז ס"י]: [ד] שנת [ז"ב ב'] לקמן בשלחן מוכח דע"כ החשבון תילתא מלעיל ותי תילתא מטרע קאי על המוטות וכן משמע השלחן בגמ' שלא נזכר ראש וכתף אלא שלוש למעלה מהמוטות ובני שלשים מתחת להמוטות: [ה] כתיב בשלחן ומונח הזהב בתים לבדים, ואין בית פחות ממש, וילך גס לארון, ולא כתיב בארון בתים לבדים, ומכאן דלא יסורו ממנו, ובית עשוי לכניסה ויליאה. וזהם מרוכבים יולף מטבעות העליונות של הקדשים: [ו] תפסת מוטע וכו' ובפחות א"ל וטבעות הקדשים עיין שם בעינים: [ב] המלבי"ם בפירוט החומש: [ג] יונא [ע"ב א'] ובית ראשון עמד הארון ג"כ בחלמץ הקד"קד, והארכיו הנכדים עד שהיו בולטים פכרתו וילאו מן הטבעות המעוררים. ובכל זה נתקיים בטבעות הארון יסו הנכדים לא יסור, דהיינו שלא יסורו משני טבעות המזרחיים, דלא כתיב מהם, והי' משמע מטבעות אלא ממנו מהארון: [ג] תא שמע מהכתוב שמות [כ"ה י"ב] ובתי טבעות, ובתי טבעות, על אלטו, והבאת כו' על אלטות הארון לשאת את הארון בהם, משמע שהיו לבד מהארכיטע שבמקרא שלפניו, ומיותר הארון השני, ומזה בהם, אלא שקאי על הארון של שכרי לחות שלא יסמך על נס סילך כעלמנו, ויעש לו טבעות וכדים שלא יסורו דפנותיו שבתכנס אלא על אלטות הנוכך, ויבא בהם עמלם בלי נושאים ונש' [מקרא ט"ו] בטבעות הארון וכו' לא יסורו ממנו קאי על ארון הזהב שלא יסורו רק ממנו, אכל כדי ארון של ש"ל אינם ככל יסורו: [ג] וכמו בארון עצי שטים: [ם] כ"ב [ו"ד ב'] ור"מ עמודים היכא קיימי מערכא, והיו לתכלית כיון, ומכילק קושיה הנוס': [ע] תא שמע מהכתוב על ארבע פעמותיו ולהכי קראום הכתוב פעמים ולא רגלים שפעמים בולעים מתוך להקוף, אכל רגלים תחת הארון לא יכול להיות מפני הארון שתחתיו וכפירוש הראש"י:

ושוקים, ושני מסגרות המכורים לשני השוקים יחד, כדמות אצטוונות [ב], קומת העמודים ששה עשר טפחים, ורחב שני השוקים עם החלל שבניהם כרחב הארון, ומרובעים, ועבים מפת ממוטה ועד למעלה, עמוד אחד תחת טבעות הארון שכצפון, והשני בדרום, כל שוק ופעם נגד הטבעת שליו, ונמצא הארון עומד תלוי ונשען על העמודים, ותחתיו עומד הארון עם השכר לחות בין העמודים, והיה יוצא ונכנס, ומבלי שיצטרכו לטלטל הארץ עצי שטים והכרובים, וקודם יציאתו נכנסתו הסירו ביד המקריב, ואחר שיצא ואחר שנגבס החתון בדו טבעות המערבוב, נמצא שעמדו נכון זה על זה, וקומת שני הארונות עם כסוי פני ההחתון והכפרת, תפשו שליש [צ] קומת הקדשי קדשים של משכן, שהיה עשר אמות, שהם עשרים טפחים מששים טפחים:

כרובים ארון

ד' ימשיך מאמצע רחב שפת העליון של הכפרת, שני צקות [ק] עבים כאצבע, קצה אחד לצפון ארך מהכפרת והלאה, שבעה וחצי טפח, וכן לדרום, ומשם עולים רגל כרוב אחד מקצה מזה, ורגל כרוב אחד מקצה מזה, וכשהיו פורשים כנפיהם בשעת הקמת המשכן, סובכים על הארון ובדו למעלה, בקומה עשרים טפחים, ונשאר ממעל לכנפיהם עד ירועות המשכן כמו עליה, שליש העליון [ר], קומה עשרים טפחים:

ו' [הכרובים דמות ראש [ש] נערו אדם להנה, מצפון [ת] דמות זכר, ומדרום דמות נקבה, וכנפיהם

מאת ארנים

[פ] חיות [פ"א סי' ז"ד] על פסוק וקודות הכסף אלו שני העמודים העומדים בפנים, שהיו של כסף כמו אסטוון, וע"ש בערך פירושו, והיו של כסף כמו הארנים לקדשים, ולר' יהודה עמדו בפנים הארון, וכדי שלא יעומו מעשה ידי משה על השכורות מעשה אלהים, וכיבדו שלמים [שס] וכדי שילוטו בעל ידיו יוכלו להכניס ולהוציא לחיות, והיו עפים אליהם חיי טפת מזה, וכן מזה, וכן בין הלוחות חיי טפח, וכן למעלה כדי לחיות חיי טפח, ולדקדוקי א"ח בלא"ה, אבל לר' מאיר שהיה בשני ארונות, ור"ח בין לית לית, לא נלכדו בפנים, אלא בתוך שלא יעומו הארון על הארון, וכמו שכתבנו שובי הארון לר"מ שגם של ר"י. כן כפולים העמודים בענין, ולעקר הכבוד של הלוחות והארון ביחד: [צ] על שיטת הירושלמי ג"כ [פ"א סי' ב'] אליה דר' ירמיה מן הדברי ולמען כ' אמה, וכדכיר הוא הארון של עשר אמות טעם בלמה, והוא דעת השמות רב [פ"ח] והתחומה [וארץ סימן ז'], טעם בלמה הארון עשיר על עשר כנודל קדשי קדשים של משכן, ותפש שליש קומת המקדש שהיה שלשים אמה קומתו, וגמו שם הארון והכרובים של ששה, וכן עשה מוצח הקשרת אורך שני אמות וכן הרחב שני אמות באמת בת חמשה, וכדי לגנו בתרבו מוצח הקשרת של משה, וכן מוצח החטון, שכל שלשה אלו יכול להרחיבם לפי ערך רוחב המקדש, אבל כשלאן שמינין למדות לחם הפנים, והמטורה מכיון לכת השלחן, ולעקר חיי לוג שמון לכל רג, לא היה יכול להגדיל מדתם, ולהכי עשה עשרה שיהיו לכריות לכל משה בתלמידים לפני רכס, ויבוארו במקומם, והוא גם שיטת ר' יוסי כן לחתא שסבדו עומדו החלזר והקשרת ומזבח החטון שקומתם כפי שלשה מקפי שיטת ר' יהודה. וכסוכה [ה'] ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה הכונה למטה וכו' ע"ש, והשברת הכונה הוא שם המפורד וכל כניויה שיהי בארון העליון שהוא תמיד למעלה מעשרה קומו וכנסו: [ק] ח"ש מהכתוב שמות [כ"ה י"ח י"ט] משני צדוה הכפרת מקלה מזה ומקלה מזה וזכה טוב, על קתו"ו" ובמקרא [כ'] סוכים כנפיהם על הכפרת, ומשמע אבל גופם לא היו על עמם הכפרת, אלא על הקינות משאזכים ללדים, ומזה למדו דמעה"ה ומואל כרואה לעשות מקום הארון והמרכבה הכרובים והב לפורשים וכו' הכל ככתב מוד ה' עלי השביל כל מלאכות התכנית דה"י א' [כ"ח מקרא י"ח י"ט], ופירושו שממלות התורה שכתב מיד ה', שהוא ממושה המשכן כוח ה' דבר בו, והשביל משם כל מלאכות התכנית של בית עולמים, לפי ערך מדות המשכן וכל כלי, וכן עשה לדורות, לביתו עם אל לכרית עולם, ערוכה ככל שמורה, ובא זה ולמד על זה, ולמדים איתנו שכן היה המשכן ודליתא ככני סוכה [ה'] [ב] שלמדו משכן מציח עולמים לשיטתה הכרובים עמדו על האר: [ד] וכמו כבית ראשון שהכרובים שקומתם עשר אמות עמדו על האריות, וככני כנפיהם עד עשרים אמות, ונשאר עליהם עשר אמות משפת כרובים ולמעלה, וזה שיטת רש"י מלכים א' [ו] מקרא [כ] ומסוקל קוביה החוספת כ"ב [ז"ח ב'] ד"ה כי תחשב, וחם מלפניו של עיון רש"י ז"ל בנמרה, אלא שדרכו פירוש המקראות עפ"י הקרוב לפשו, וע"פ מדרשות אף שהוא נגד שיטת הגמרא, וכן כאן שביטת הגמרא שעמדו כרובים של שלמה על הארץ, ולפי פשוטי המקראות נראה שדך המדרש נכון יותר, שטקו רק בדרשי המקראות, משא"כ בתלמודים שטקו יותר כהלכות הנהגות למעשה, לדעת מה יעשו ישראל בגולה, וקצרו בענינים שאינם נוגים לדיעה, ובפרט בפירושי הכתובים במאזי דהוי, ובקלחתא משיחא, שהבדלו רק להמשך לב התלמידים באגדות, במקום שהיה נראה להם ללמד: [ש] בדה"י ב' [ג] מקרא [ו'] לפעושים ופירש"י לדים ואלוהות, ובסוכה [ה'] ב' אפי נכרבי בתחומת זקן, ואפי זושתיה והוא כיוני לנקבה, וביומא [ג"ד א'] והכרובים מעורים זה בזה, ואומרים ראו תחכם לפני המקום, ובחבת זכר ונקבה: [ת] ע"ד הכתוב תהלים [מ"ה] נלכה בגל לימייך כשפיהם למורת כי לפון מקודש יותר קדשי קדשים שמיטתם כשפון:

כ"ה י"ח י"ט

זכניהם פרודות למעלה ותמונתם ככלל, בצמח הכרוב [א] שיעמוד על רגל אהרן, ועליו מתפשטים הנה והנה, שני אמות ומחצה כנף הכרוב האחת, וכן כנף השנית, חמש אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו, ותנע כנף השמאלית מכרוב הצפוני בקרשי הצפון, וכנף הימין מכרוב הדרום בקרשי הדרום, וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף, כי אורך ורחב קדשי קדשים של משכן עשר אמות כקומתו :

ז [פניהם] למזרח מצודרים זה לזו וזו לזה, כמבויטים ומלבבים זה לזו וזו לזה באחת מעיניהם [ב], ועיניהם השניים מביטים אל הכפרת שמתחתם, ובשעת מסע המהנות תרפנה כנפיהם [ג], ויכסו ראשיהם ורגליהם וקצוותיהם, שנתכנסו בתוך עובי הכפרת, ובפרט המסך ויכסו את הארון. בזה האופן, הורידו אותה בקונדסין של זהב שאחור בהם את הכפרת שבראשה והאזינו נקודה אמצעיתה שני מנקודה אמצעית של הארון לצד מזרח שני טפחים, ורבע העליון והתחתון של הפרכת כפלו מתחת לחציה האמצעית, והעלו שני טפחים משפתה התחתונה על שני טפחים משפתה העליונה, והכלונס כונע על אמצעיותו של הארון וקצותיו בולטים בשוה לצפון ודרום, ונמצא שהפרכת לאחר כפולה לשנים כ"ט טפחים רחב, לכסות רחב הארון וקומתו במזרח ובמערב בין הכדים, וזכנותיה מותחים על אורך הכדים, ובצפון וברום נפגלה על הכלונס והכרו שפתיה מתחת להכלונס, לכל יראו דופני הארון, ולא נתלה ממנה מתחת לארון כלום [ד], ונתנו עליו כסוי עור תחש שארכו עשרה ורחבו חמשה אמות, שהיה מיוחד לכסות מסך שער החצר בשעת חגיהם, ומלמעלה פרשו בגד כיליל תכלת :

ז [הארון עם השברי לחות היה מקדים [ה] לבא לפני המחות, וחונה ראשו האחד, מכוון לצד הצפון של כדור הארץ, והשני לדרום, ומכוון להם הרוחות [ו] לבני מררי ולבני גרשון להקים המשכן סביבו, באופן שיעמוד נקודה האמצעית של הארון, בנקודה האמצעית של הקדשי קדשים, והקימו עמודי הכסף לצפוני ולדרומו, וכשבאו בני קהת נושאי הארון עצי שטים, העמידוהו מכוון כנגד הראשון על העמודים, והיה מהלך בעצמו, יחד עם ארוננו של יוסף [ז], שהלך גם כן בעצמו, וראשיה לפניהם, סמוכים זה לזה, והיה יוצא ובא עם ישראל למלחמת מצוה :

ט יקים הלוה הצפוני של אבן ספיר פי חללו למעלה, במקצוע צפונת מערבית של הארון עצי שטים, והדרומי כמו כן במקצוע דרומית מערבית, וישאר ביניהם ריוח שני טפחים, וכן בינם ובין כותל מזרח הארון, ויקים התורה נצבת [ח] כמוהם, בצדם [ט] אצל כותל הארון :

מאת ארונים

[א] הכ"י אשכנזי בספר מעשה הסס פ' בראשית : [ב] ע"ד [ש"ס ד' ע'] ומיוחס המקרא ופטיסס א"ש אל אחיו וגם אל הכפרת : [ג] זוי"ק פ' אחרי. ומיושב קובות החתם סופר [א"ו] שיומן ע' שהקשה לרש"י כהני היו הכרובים למעלה, וז"ל משא כבדה למעלה מכתפיהם, וכוננת הקובות הוא על מש"כ רש"י שבת [י"ב א'] ד"ה אכתבת כו', וארון אינו תלוי למטה מכתפיהם אלא ו' טפחים ושני שלישי טפח, ואם נחשוב הכרובים שהיה קומת כנפיהם עברה טפחים כסוכה [כ' ב'] יהיה שלש מחלואן והכרובים יחד י"ג זבים, והטבעות היו קבועות גיפוי של ארון סמוך לכפרת ומתנגד לגמרי דלתתא מנעיל ותרי דלתתא מלחתת, אבל אז היה יכול להקבות על הגמרא שחשבה רק ארון ע' וכפרת טפח, ולא חשבה הכרובים, ולהוסיף מיושב שבעה ששאלו לא היו עולים עם הכנפים, וענין כוננ הכרובים הלא לעומת זה. היו כונני הלחות למטה, וכמילא מיושב קובותו שהיה, שהיינו אומרים שהטבעות מחופכים טפחם שבלוון החלון של זהב שסביב לכפרת, והיה אז למטה מעשרה, ולהכי אילך הגמירי שיתלחא מנעיל וגבאל למטה ששה טפחים ובני שלישי טפח וקומת אדם עד תפיו י"ח טפחים : [ד] שבת [שס] שהיה הארון למעלה מעשרה, ואם היה הפרכת תחת שולי הכרון ה"ו או למטה מ"ו, וע"כ כבשו הדפנות במזרח במג"ד [פ"ה] שלא יכלו את הארון : [ה] ספרי בהעלותך ארון זה שלא עמיה כחנה [ל' במלחמה וכן הוא בנדמה"מ פ"ו] היו בו כסדר לחות [אבל הכרון השני היה לעולם בתוך המחנות] שיתלחא וחרון ברית ה' ומשם לא משו, ופירושו שלא יכלו עם המעליים, כמו במלחמת מלח, ורשכ"י פליגי סס שסכר כר"י שהיה רק ארון אחד, ולהכי אמר שבלוון ח"ט עם ישראל, והכנייה מקדמות אמן לר"ך להגבה אחרת יע"ה : [ו] יושביליו מרובין [פ"ה] [א] סוטה [י"ג א'], מהלכים זה עם זה ולא אמתם ששאלו זה אל זה : [ז] לדעת ר' סימאי ורשכ"י שהיה הכתב שעל הנוחות צעמידה, מוכרח שכן לר"ך להיות התורה, וכמהגנו כס"ת, תפלין, ומזוזה, לדעת הגר"א, וביבתי רש"י מחנות [י"ג א'] ומיושב קובות ר"ת משיטת הגמרא ב"ב [י"ד א'] בהס"ת בשבועה, כי הסבלי לביטתה שאלות כשיכיה, וכדעת רח"ב ורמב"ן בירושלמי שקלים [פ"ו], והגר"א ו"ד [סומון רפ"ט ס"ק י"ג] לא העלה את מירוד מנהיגו, ומיושב מה שגם המרחם לעשות קומת הארון לחם ותלי, וכמו שהקדים בוס הראב"ד בביטתה מרובלת ב"ב [שס], לביטת המדרש והתנחומא, למע נלךך אורך הארון לחמתו ומלי קודם חמא טעגל, כהיו רק בני לחות, והיךך המלג"ס שישברו בלגוה על מעשה המשכן אחר חמא טעגל, אבל מה יתךך על הקומה לדברי הכל : [ט] ב"ב [שס] בגווייה מן הכל, ולביטתה שהיתה בשכיבה, אינו מבורר אם כלל נפון או כלל דרום ומיושב קובות מהרש"א למע נלךך השני טפחים לרחב הארון, הלא יכלו להכית

והכניסו הרף הכפולה האורך לקומת המקוה, והרחב שבעה באלכסון [ע] המקוה, שהיה שם שמונה טפחים הוצו בקירוב [ב], והמסגרת היה מקיף לשני חצאי [ז] הרף סביב, וכשפשמטרו והנזוהו על רגליו, והניחו להלם עליו, היה בולט המסגרת חוץ להלחם במורה ובמערב, ובקו שני המערכות, ששם עמדו הסניפין שבעמידים את הלחם, ויבוארו במקום:

ב דבוקים בו ארבע טבעות זהב על ארבע הפאות אשר לארבע רגליו, שהיו בולטים למקצועות העולם, מקצוע הטבעת מחובר למקצועות רגלי השלחן, לעומת שלובות ארוכות המסגרת להקצרות זו בזה, וסמון להמסגרת, רק בהפסק אצבע אחת והיה בין להכלית הלחות עליהם הסניפין במורה ובמערב כגון שמונחים עליהם השלחן, שבעה טפחים מבין הלחמים חללי הטבעות טפח ממוקב [ק] לנגד טפח העליון של העובי דופןותיהם סביב כעובי אצבע [כ], ושני בדים מעצי שמים מצופים זהב, ומרובעים, ועבים טפח, נתונים בטבעות לארכו של שלחן, בה אחד בצפונה והשני בדרומו, וארבע בני קהת נושאים אותו על כתפיהם, ארכו לארך הדרך, בעמידתו לאורך ההיכל, והולכים כדרכם [ש] מחוץ להבדים, והיה שלישי [ת] כובד המשא מבעל להבדים ושני שלישים מתחתם: יזוה נהפחת:

לחם הפנים

א יערוך עליו ערך לחם שתיים עשרה הלוח [א], שני עשרונים יהיה החלה האחת, שתיים מערכות, שש הלוח למערכה, בכל שבת ושבת תמיד, וערך של השלחן לחמים הרשים, והישישים נאכלים לאהרן ולבניו: וזוה ארבע חלקים כחצי חבון

ד צורת לחם הפנים היה כתיבה פרוצה [ב] מרובת על העמוד, מרובע אורך עשרה טפחים [ג], ורחב חמשה טפחים, וקומתו שבעה אצבעות, במקום ארבע הקצרות שהיו על ארבע פנותיו, ושלי הלחם כעובי אצבע [ד], ובין קרן לקרן סביב רופן וקרף ביושר כעובי אצבע, וזוה צורתו כחצי חבון

פאת ארנים

[ע] ומסולק כזה פליאה עומה שהקשה המלבי"ם שם שהרי יכלו לטבול הרף באלכסון המקוה: [ב] כי אחת קרובת אחת ותרי חומש באלכסון, ומכרחה להשאר בין הרף ומקצועות המקוה מזה ומזה מרובע באלכסון טפח. כעובי הרף. ומלא שים מהיות לדרך חצי טפח מזה וחצי טפח מזה ושלאו בני חומשין לריוח כדי להכניס ולהוציא. מה שאין כן אם לא היתה מתכפלת וסיה אז רחב הרף שמונה טפחים וזכיו חצי טפח ולא היה כגם באלכסון המקוה סיה רק שמונה טפחים ובני חומשין. ואף לפי חשבון חכמי המדות בתוספת ד"ה כל [עירובין ג' א'] באלכסון מעט יותר ע"כ לא יעלה ליותר משמונה טפחים ומתהו וקשה אחת באחת כי יזכיר ומזכה מזה שרר אפי סוגר כרבי יוסי שמסגרתו למעלה היתה: [א] דמאתא סימיה חלוקה בשניה הוא מהטעם והיופי שסיה מסגרת למי החלאים סביב ההספוק לא יעירי אלא כמו שהוא פשוט ולא מקופל ובחלמ"ט כוללים במדות השלחן עליו וספיר קאמר ר' יוסי מסגרתו של שלחן מעמדת הלחם שהספיקין עמדו על המסגרת בין בשפת השלחן ובין בחלמ"ט המערכות וכמו שיבאר לקמן ב"ב"פ: [ק] חתים בתורה חתים לבדים וחין בית פחות מטפח: [ר] וכמו בחרון יעוש בחמת ארנים: אות ט': [ש] בחרון מפני קדושתו וכרחה הראשונים ללכת לאחוריהם ופניהם לארון הכל לא כן בשלחן שהרי בשלחן הכה"ג לקדשי קדשים היה אחוריו לשלחן: [ת] המסכת שם [ז"ב ב'] כל מידול דדלי אינשי לעשות תילתא מלעיל ותרי תילתא מלרע וע"כ שהחשבון הוא מהכובד, דאי מהקומה הלא בשלחן קומת הלחם הוא יותר מהשלחן עלמו וכתב וזלחם תמיד עליו יהיה [במדבר ב' ז'] ומתנגד להגמירי. ואם נאמר שהשליש מעל מקומת השלחן עלמו ג"כ כנגד השלש שהיו העליון שם הרף הוא כגד נגד ערך שני שלישים התחתונים ששם רק הרגלים. מלבד מה הלחם מעליו. אבל כשאר המערכות הוא מהכובד יתכן שפיר. ובכנגד לחשבון שטחים מתקנים יאל לנו ק"כ טפחים כ"ד הרף ג"ז טפחים. ד' רגליו עם הפאות ל"ה. ב' קירות הארזים ע'. ב' הקלעים כ"ח. ס"ב ק"ב. הסר מה שלטמות הכדים שלא יכנס בחשבון. י"ח טפחים. וישאר ק"ד. חלקם לשלש יעלה חלק ג"ח. הרי הרף ג"ז וחצי טפח העליון של הרגלים שני טפחים. הרי ג"ח ממעל הכדים ומתחת קט"ז, ולנגד כובד הלחם והכלים של השלחן. היו מוחזים בין הקירות כהמכה ע"י חתם כל האפים שהיו עבים. ועלו פי שנים מוכבד הלחם וכלים שעל השלחן. וכמו שיבאר להלן. וע"כ מש"כ מושב לשון לעומת. ולא אמר נגד או נוכח או מול וההפך בין לעומת. לאלו שמות הנרדפים הוא שלשון עומת הוא משובש עמית ורוע שמונה על ששעומד נגדו הוא ג"כ קרוב לו. וכמו לעומת קלפי ההלך וכמו שיבאר שם וכמו לעומת העלם והפירוש שהטבעות קרובים להמסגרת. ומזכה ג"כ שמה שנגד הכדים אינו נכנס בחשבון השליש לדליל:

[א] ויקרא [כ"ד ה'—ט']: [ב] מנחות [ג"ד ב']: [ג] שם [ז' א'] במשנה אליבא דתנא קמא דכן וזמא, שסבה אליבא דרבי יהודה שנתון סימונים שלא תעשה יס"ז. וע"כ שלא כפלו הלחם למעלה. לז"כ יהיו סימני המדות משונים לדעת ר"ע ור"י. דע"כ כפילה הלחם לטעם כ"א"ף היה בעודו כגון. דלאחר אפיה בתי אפרי, שיכבדו ויסללו כולם. גם בשכירת אחת מהן כח"ל [אמור כ"ד ט']: ויקרא הפנים משום פליה שם הקירות, וכלשון אחר גשע"י שם: [ד] כן מהסגרת. דל"א שיהיה כל שעה עובי טפח

וקומתם ממעל לשוליים שש אצבעות וממעל להרפנות טפח, ושטחם העליון ישרים טפח על טפח, ובמקום חבור הרפנות והקרנות לשוליו מבפנים ומבחוץ, (היה משופע [ה]) החוד סביב כאלכסון של עובי אצבע מרובע, ובאמצעות הלחם היה חפזו עגול סביב עמו טפח, והראשו עגול כחצי כדור, שהגיע עד לגג קומת הקרנות שש אצבעות ממעל לשוליים:

קצרות

ה בשני דפוסים [ו] היה נאפה, אחת שנותנים בה הבצק, להגביל שוליו החלה כמדרת, והיה קומת חללה אצבע אחת, ומשויבים בתנור שהי חלות בשני דפוסים כאלו סמוכות יחד זו בצד זו, ובמין דפוס כטבלא מרובעת [ז] עשה על עשר, שהקוקים בה גבולי הצדדים ועליותהם לשתי חלות, להרפנות, והקרנות, והתפוחים, גותן בתנור על שני הדפוסים התחתונים, וזככת האש מתנפה הבצק יותר מכפי שנים, וממלא הדפוסים התחתונים לעובר השולים, והשתכלא במקום הדפנות, והקרנות, ומותר הנפיה באין לו מקום להתנפה עולה בעגולים שבעשו באמצע הטבלא לגג הדפוסים על שתי החלות, בלי כסוי למעלה ככורת, וכשרודן מהדפוסים נותנים כל חלה וחלה בדפוס מיוחד לה [ח], ואופים שוב שנים שנים, והניחו שהיו חלום חלות כשהוא רודן מהדפוסים הראשונים בשתים עשרה קצרות, שהיו עשויים קומת חללם שבע

אצבעות

מאת ארונים

טפח יקשה קושיה ה'לכ"ג הביאו ככ"מ כהלכות תמידין. והתפארת ישראל כחומר קודש [פ"ב סימן נ"א], שפ"ב הפסגון משישור מקום. לא הו"י יכול להיות עובי לחם הפסג דיוקין רק 97 - ופקדון 4/3 א"א 4/3 אצבע. (אלא שיש שם ט"ס כהמספרים). ותמה אין יכול להיות שהתנפה כ"כ 125 אחר שלובו ותמעת הקמת ע"ה הלשם. מנחות [פ"ט מ"ח] וגם נעשו מהם. וסברתו שגאחלם דליתא פסחים [ל"ו א'] שפ"ב לה"פ טפח. וע"כ קח"י על הקרנות מהיו טפח משוק. ושאר למטה כלם אצבעות וחלקתים לעובי הבולים. ולקומת הדפנות. ש"א שיהיו פחות מאלף עובי. וכשנדקק בחשבון. כי"ד עכר טפחים אורך. הרי מ' אצבעות. חמס רוחב כ"י אצבעות. פסול כפ"מ הרי 800 אצבע. ולאכנע קרעת יתדיו יהיה אורך שמונה ורוב שמונה. ה' פ"ח הרי 64 והקומה ששה. ו' פעמים ס"ד הרי 384 אצבע. ואורך הדפנות סביב בין קרן לקרן. הארומה ח'. והקרן ג' טפחים. בני ארומות ושני קרנות. כ"ב טפחים. שם: פ"ח אצבעות ופסול עם הקומה שתי אצבעות, ועלה 176 אצבע. ולעומת התפוח נתמעט הלחם בתקצעות הבולים. החדס יחד ויהיו 1360 והוא מעט יותר מפסלים. מפני שפגולה שני שפגולה שני. בתשנים שיעור מקום שפגולה 2 622 אצבעות מעוקבים. וזה אין תימה כלל, בסולת מוכרת שמונפה מנחות [פ"א מ"ו] כ"ד שפגורים מ"ד 26 סאין. ששאר פחות משלש, ואין לותרים הפטיס פסחים [ל"ו א'] ושאר שפגולה עיכס דכה. ולבואו בפסחין [מנחות פ"א מ"ב]. וע"כ שנתנו בהם מלת משום. יעל כל קרנך קרוב מלה, ולבואו כיון וסמן שיהא מלה עברה. כמסר עורה פהיט על מדות כותה ליהלם סימן ז' שם פ"א מ"ו] ולא ידעתי מקורו. ואפשר משום שאלתר למטה ולא נזכר לחם עוני. אלא במוה שם פסח. וכ"ד מלה יקבל קומאה. להכי לשו כמי פירות שלא יושרו לקבל קומאה. ומה שפנינו שם [פ"א מ"ג] לה"פ אינו טעון שמן היינו שאין חיוב ליתן שמן. אבל הכשות ליתן. וכמו שפטיס שם שבמנחת חוטא ומנחת קדושת חיוב דכסדוא קחיו לא יחיס שמן ויקרא [א' י"א] לא יזוק עליו שמן במדבר [ס' ט"ו]. ועד טעשו ש' שיפס ות"ק בעיניהם לר' ווס. שם [מ"ה] נתתו הסולת ותנפת. ואח"כ בשעת אפיסה נתפת עוד יותר. לפי המדס שקבל כהללמ"מ ללחם הפטיס. ולהכי היה שפ"ב כהדפוס שפגורו שיבואר לקמן. עגול ככורת, כדי שלאחר שתמלאו הדפוסים, למדות הבולים והדפנות והקרנות, ואולי יהיה עוד מכה האש, הכרה להעיסם להתנפה עוד. וכינס הגפוח להכורת בשלמע, ויהיה למעלה עגול ככדור. כטעם עיפס באפיסה, וזבדלי קרה לביט גרמי. שיעלה התפוח למעלה מקומת הקרנות, ויתוסף קומת הלחם ע"ה: [ח] כן מוחת מתקצרות לקמן. וגם שפ"ו היה להלחם הרבה חרטים ופיטס בונים. ומעתה מוחן הפסקא: [ו] מנחות [ז"ג א']: [ו] שם [ר"ד ל"ה] ונתברר ספקן של תוס' שם [ז"ג א'] ד"ה ודפוס; ודברי התפארת יבאלל שם [פ"א ס"ק ז'] תמוסס דהלא מבוחר שם אמ"ה כהלחם היה מכוון למדות. בשלתן ואין ומנחה לחון ובדכנינו מיושכים כל קשותיו יע"ש. ובתומוס בקודש [פ"ה סימן ג"א]. ותגל נשך: [ח] כתוב קשתתיו. ובמנחות [סג] ת"ר ושתת אותם דפוס, שלשה דפוסין הם, טתמס דלפוס ועיניו הוא בנק. ובמין דפוס סוב לה כתנור. וכשהוא רודה נותנה דפוס. כדי שלא תפקלק, ולהדרס דלפוס קמא, כיון דלפי לה נפחא עכ"ל הגמרא, ומדפדפין ולהדרס דלפוס קמא. משמע שהיה לכל חלה וחלה. דפוס כפ"ע. להכניח אחר הפטיס. דאי הו"י כולם כקערה אחת, אין התחלה לקושת הגמרא, ומה שמבוחר בכריתא שהיו שלשה פתחים נזכר רק שנים, ומבו לשון ומין אלא דהכריתא: מפרש לתחתיו: מה שאלמנה ודפוס היה ששם אותן. שזו הדפוס נתקל לשנים. א' נותן הפלך לתוך הדפוס. ובמין דפוס היה לה בתנור, להניח על הכאבון, להגביל גבולי הלחם מלמעלה, ולהכי קראן במין, וע"ד הכתוב בתורה למינהו שפוח זכר וקנה. וגם הוא עלמו הוא כתימת לשני חות, שאלפות כחת, ונדלתי כתיחתו משפת אפיס, כל חלה וחלה וכן לדי חלה. למקומה המיוחד לה, ואפ"ה פתח ביהוד לשתיים מערבות, שניתנו זו כנגד זו, וכן אפ"ה ששם פעמים

אחר-החן להיכל, להראות לעולי-רגלים, ואמר להם ראו חבתכם לפני המקום. ובשעת הכסעות נתנו שני קערות של כל מערכה זו בתוך זו, ובעליזנה הקץ והקנים, והקשות שהיו מתכפלים לשנים, וכן נתכפלו קצוות, הנמשכים מהרגלים, והמשיכו את החלות לאמצע השלחן, ונשארו ריזח שני טפחים במידה וכן במערב והניהו על עיני קערות וכלי השלחן, אצל סדרה, רחבי הקערות לקומת המערכה, וארכם לרחב השלחן, וכן כלי סדר השני בתוך בגד הכלת הפרושי על-השלחן והחלות, ודפוסו האפיה נתנו בין הקירות, על צידהם ארכם לאורך השלחן, ודפוסו העליון נתכפל לשנים, ועליהם פרשו בגד חולצת שני, וכסו סביב במכסה עור תיש, וישמו את הכדים בהטבעות לשאת את השלחן:

מנורה

א ירבה של מנורה וצדקה משה, היתה כתיבה [א] משלש [ב], אורך הקו אל מול פני המנורה, והיה שתי אמות, והקו שחלקה לשתיים באמצע רחבו לנגד עיני הקנה האמצעי, ארכו אמה, כאמה בת ששה טפחים [ג] בארך ורחב השלחן, ומקצה קו הקצר של אהרו המנורה, נמשכה הירך באלכסון, לשני קצות הקו הארוך מזה ומזה, וישלש רגלים שארכם טפח, וכן רחבם, וכן קומתם [ד], ויצאים מן התיבה מלמטה, שתי רגלים בשני קצות הקו הארוך, והגל השלישי בקצה קו הקצר לאחורי המנורה, כפולה בגולה מהראשונים שיהיה לפלס וכובד לכל תטה לפניו, ועיבי הירך בקומתה טפח, כפי התיבה עיבי אצבע, ונמשכים משלש קצותיה דפוסה דפוסה עיבי אצבע, שלש אצבעות עד הרגלים, ובין הרפנות חלל קומה שלש אצבעות, ובשעת הקנים מסודרים ועומדים על הקו הארוך, והפרש שעל הירך קומתו טפח, והשלהשלש מהאמצע ולהלכה, ולעמת שלש רגליה, ובין רגל לרגל עד שהגיעו שלש קפותיה, וישלש טפחים, וישלש טפחים עד לראיה עד לארץ [ה]:

ב הקנה האמצעי היה עגול [ו], וכעובי אצבע [ז] וכן היו גם ששת קני המנורה, וקומתו מומעל לפרח התחתון, עד הפרח העליון, י"ב טפחים, ומחולק כזה, טפחים חלק, וטפח שבו גביע כפתר ופרח [ח], טפחים חלק, וטפח כפתר, וטפח חלק, וטפח כפתר, וטפח כפתר

מאת ארנים

המקרא: דהא כתיב לעיל בשלח את שלחן אלה זה היה בשעת המסעות שבו הכדים בטבעות, ולשון ונשא הוא שהכדים בטבעו זו תחת השלחן, וע"ז ינא לעמלה לעמלה, ומלבן מוואחים ממשע שהוא חוץ להיכל, וישלש הארץ וכנסו זרים לויגל, והמסך במשכן, וכתפות שער היכל עומדים לנגד השלחן:

[א] כן הוא גרמי כפייהם החמום שמות [כ"ה ל"א]: [ב] מקורו מהיוצא למי סוכה [פ"ה ה"ב] והא תני ויהיה כל תהלי מזה ארץ גבי כסוי תחתן ותלת סולמא מזה ל"ג, וקרקע עדה כתיב ל"ג ובלש, שהוא שלש גבהו מכל זר, והנה לפניה עמד ארץ המעלות וכל מעלות שמתקדם בלהה תני אמה וכן רומה, אכלה במזרח ומערב ודרום גם לדרך כסוי ככל זר כליש קומתו וזה פירש"י וכן הוא כדמצינן ברגלים שפירושו וכתבנו, שפירש"י להם רגלים, וקנה כרחק שהרגל כליש לדרומה בינה לכותל, והאכסן גם של המעלות היו לפניו בינה לשלחן, וכדי שימודד הכסין לעבודתו ופניו לדרום פנים לפנים שפני המנורה היא לפון, וכמו ששמענו מסדרי להם הפנים מנחות [פ"א מ"ז] וכן אמרין יומא [כ"ב א'] יעול בין מזורה לכותל, משתרי מאתם, והאכסן היה סמוך להמנורה, והיה הכסין כלרך השלחן, שמתאר ככתוב, והמנורה נכה בשלחן, שפיר עברכום זה נכתב זה בקומה, וכמו שנתבאר לעיל בשלחן, וכן היה גם רוחם הכסין אמה בלמשע נגד זר האמצעי, דק שבשלחן מובאר בכתוב שהיו לו ארכם רגלים, וכמנורה לא מלאהי מקור לזה שכתבו שהיו שלש, אלא שלמדן מספרה מתקרא בכתוב וירכא והוא על סף ירך שבשפת' שיש להם רגלים, ולמדן שכן היה המנורה, ועל שמי רגלים לא חוכל לעמוד שפיר, ותפסת מועט תפסת, וע"ד מה דאיתא בנרות [כ"ב א'] ומה כסא של שלש רגלים, וע"ז שפיר' לה שלש רגלים: [ג] בשלחן מסך הרגלים' [כ"ג מ"ג מ"ג מ"ג] כדמצינן בנרות [פ"א מ"ה] וכן במנורה שכתב השלחן: [ד] בנרות [כ"ה ט'] איתא הרגלים והפרח ג' טפחים וכו' ככתיב: דמלתא [פ"א], ותלקנו איתנו מהספרא טפח לרגלים וטפח לעיני הירך וטפח לפרחה, ויובאר להלן שהגיעים כפתרים ופרחים, שיעור אחד להם בקומה, שכולם טפח: [ה] כן משמע לי הפסוק במדבר [ח' ד'] עד ירכה עד פרחם והל"ז עד פרחם עד ירכה, והפרח היא ממעל לירך, אלא ע"כ שנתחלה למטה וכלל גוף כל המנורה מן ראשה עד רגליה: [ו] כן מסתבר ומה הגיעים כפתרים ופרחים שכתבו את הקנים בעיגול: [ז] כן מסתבר שכל מדות המשכן וכליו היו כאמות וטפחים ואלבעות, והפסת מועט כ"ז וכמו שפיר' הוה עיבי דופני הארון אצבע, וכן לביטור פקדשים כליש, עד חלצת: [ח] על פי הכתיבה שכללתי יתורך קומת התוס' שם ד"ה וטפח, וזהו לדעתו כוונת רש"י שם, וכפי נוסחא הישנה, ומל שני סדרה, ולא כמו שהנהג ומלד שלישי, כי א"ר יתכן לדרים כדבר עגול, ולא היה עומס ויפוי שלא יהיו שוים לשאר גביעים כפתרים ופרחים. וכונת רש"י מלד אחד גביע היינו מלד התחתון של הטפח הפונה לארץ, ומלד שני כפתר הוא המלד העליון של הטפח ההוא, ומלד שני פתח היינו מלד הכדים של גביעו והספתר וסביב הקנה, ואיה נועם אלהי שהפרח התחתון שאלל הירך מזויר כמו פרחי המאמים, שסמוך

הכניתי, כהמות שקדים הגדלים זו אצל זו, וגביע אחד נוסף בקנה האמצעי, על טפח הששי
 מהארץ, שמשוקק שם ביחד עם הכפתור ופרח. והכפתור, הכניתי לתפוח הכרתום [מ],
 וכביצת עוף טהור, ויראשו אתם, והשני חר, הודרו למטה, וכמו שגדל על העץ,
 וקוצתו טפח [ג], וכן החבו במקום עביו טפח, ומספרם אחד עשר, שמנה עמוד בתוך הפרחים,
 ושלושה תחת הקנים, והפרחים, בכימן פרחי העמודים, ודואו כקערה [ס] עגולה כחצי כדור,
 וחלולה, ושפתיה לחוץ ולא הוה דפנות שלמים, אלא כמשכונת כדור ישראו הכפתולים
 לחוץ, שהיה למעלה בטבעת עבי אצבע וממנו נמשכו ארבע רבע עגולים מקו השוה להציר
 שהיא חדרה החתון, וקוצתה טפח, והחרה למטה, ופיה ארוך שני טפחים משפתה אל
 שפתה, וקו ששה יסוב אותה מבחוץ, ולמעלה על ראשי הקנים, נוגעים ומרובקים זו לזו,
 עד שגוראו כפרת אחד [ע], וכספרם תשעה, שבעה ביחד למעלה, ואחד בגובה של מנורה על
 טפח הששי מהארץ, וקצה הגביע מובלע בקצה הכפתור הצב בתוך הפרח, וכלכלם נצבים
 כפרחים, והתשיעי הסמוך לתורך, וכולם סובבים את הקנים שבאמצעותם, והגביעים כפרחים
 ופרחים, שעל ראשי ששה קני מנורה, לא היו מגוף אחד מהקנים, רק נטללו ונקבעים על
 הקנים, כשני שבלו תמים [ס], ועל ימין גובה של מנורה, ועל שמאלה, על הצנחורה, שהם
 הקנים הקלועים בצנורות, ובין שני השבלים רוח גדול, להכניס שם הגולה שעל קנה האמצעי
 ובששת הפרחים היו נקבים בתחתיתם, להניחם על ראשי הקנים, והיו בולטים מחוץ להקנים
 טפח לכל צד, עד שיהיה ארך שבעת הקנים עם הפרחים וחללים שביניהם, ארבעה עשר
 טפחים, כארך השלחן עם המספרת, ורחב הירך והפרח שמנה טפחים, כרחב השלחן עם
 המספרת, וקומת המנורה עד הקנים תשעה טפחים כקומת השלחן, וקומת הקנים תשעה טפחים
 כקומת הסניפין, והנרות והלהבה למעלה כקומת הלוח העליונות, ותפשו השלחן והחלות,
 והמנורה עם הלב האש בקומת המשכן עשרים טפחים, כמו שתפשו קומת שני הארונות עם
 הכפתור בקדשי קדשים :

ה וצבעת הנרות היו מופרדים [צ] מהמנורה, וצורתם, כקנה חלול כעובי אצבע, והדופן
 סביב דק כעובי שעורה, ומלא נקבים נקבים, וארכה כאלכסון טפח מעוקב, שכן היו
 קבועים בפות הגביעים החלולים, שימו נמיים שלשה נרות הימנים למול האמצעי ולשלחן,
 ולתקרה, וכן שלשה השמאליים, וחרה האמצעי כמו שמשתחנה [ק]. ומהיה להם שלום לכלם
 ונוטה למול השלחן ולתקרה, ובתחתיתם קבועים כלקחים [ר], וכמו גלילים היו למשוך על
 ידם הפתילות, ולהעשיל כפי הצורך, וקצוות ההתחתונים של הפתילות הניחו בפות
 הגביעים שמישכו השמן ונכשהליקום אחזה הלפוח את ארך הקנים עד שעלה
 הלהבה על ערך המשך טפח מובלע להקנים וגלולי המלקחים היו אל פני המנורה ממקום שבא
 הכתוב להדליקה: *והנרות והלהבות והמשכן והמנורה והשלחן והחלות והמנורה עם הלב האש בקומת המשכן עשרים טפחים כמו שתפשו קומת שני הארונות עם הכפתור בקדשי קדשים*

ך וצנחורות של הנרות, נגלו בתוך חתכות שהיו מופרדים [ש] ונקבעים לכל נר ונר, ארך

מאת ארנים

[פ] ולדפתי הוא הפרי שקוין נגשון אשכנז כירע, ונפירות המטות להרמ"ס כפ"ג דמנחות כתב שם
 כה אורך מעט קרוב לצורת כולת העוף ומסתכר משמש הטהור, שראשו אחד כד ואחד חד [חולין ס"ד] :
 [ג] מוכר נגמרה ס"ס [ב"ב ב'] ושפה כפתר : [ס] הרמ"ס כתבנו ע"ג מכל"ג כב"ה" : [ע] כן משמע לי
 פירות הכתוב ד"ס" ב' [ד"ב א'] והפטר נגשון יחיד, וכס מסיים והנרות והמלקחים וכן ומשמע שכולם
 מופרדים מהענור, וכן כוכרים [ס"ב] וגולה ע"ל ראה ג"כ נגשון יחיד, כפ"ג גביעיו וכתב ופתל של נר
 האמצעי המפורש בראש הענן בתורה מומה יהיו, אבל ככל שכת הקנים לא תיבז מומה, אדרבה מדכתיב
 מר האמנו מומה וכס להן כפתורים וקומת מומה יהיו. הרי מיעושים נלעט שכל שפת הקנים יהיו
 מופרדים, וכן הוא בכרייתא להמ"ס [פ"ט] ויאל ומוילא חטי גביעיה כפתוריה ופרחיה שאין נעשים עמה,
 והנרות שם ש"ס דברי סופר לראש שכתוב כפירות שומע חטי נעשה אצרים אכרים ודיוקס אה, ת"ל
 מומה וקאי גם על הגביע כפתר ופרח, וכס שוב מנין לרבות גנותיה ת"ל תיעשה ומהיכן למדין, ומאי
 משמע מתיעשה, וי"ל כן, מנין לרבות קיט ת"ל וקומתם, ויכל שאני מרבה גביעיה כפתר ופרח פירות של
 הקנים, ומסיים אחר סדרם הכתוב ומיעט, וכמו שבכתבו מהמקראות : [פ] וקריה ש"ס, ולא יתכן שיעמיד
 וקריה לגם מנורה הממוש מותרת בשם, אלא שחורה עניה במקום זה ועשרה אכרים אחר, והכל סולך
 למקום אחד : [צ] כן מפורש בכתוב ד"ס" ב' שבכתי ליעל, וכן הוא בתורה כהנים אומר, ויכל יחא סלך
 אחד נכנס בשפתה גרות ת"ל לסעלות גר תמיד, והוא כדעת רבי נתנאי מנחות [פ"ח ב'] : [ק] ספרי
 ושתלתן שיהיו גרות מקבילים את המנורה, ומנורה את הכרות הא כולד שלש בלמי מנורה ושלש כלפי משכב
 אחד כחלשע ומאלו בולם מקבילים את האמצעי, מכאן היה ר' נתן אומר חלשע מוכרז, ובכתוב תרומה
 ויאלו על עבר פנים יהיו לפי המנורה שהוא לנד בשלחן, וע"כ שפ"ו בלם לנד בשלחן וגם לחלשע האמצעי :
 [ר] מלשון מודקב מלקוחי תהלים [כ"ב ט"ו] שם להפך המאכל וכן פירש הרמב"ן : [ש] מנחות ש"ס ר' נתנאי
 אומר מנורה כלא מן הכבד ולא כרתיים ומלקחים ומנחותיהם יצאות מן הכבד, וכן סבר ר' יוסף בן קתנה :

וּרְחַבָּהּ וְרֵת שֶׁהוּא שְׁנֵי טַפְחִים [ז], וְחֲלוּלִים מֵרֵאשִׁים וְעַד תַּחְתִּיתָם [ח], אֲרָךְ וְרַחֵב הַחֲלָל טַפַּח עַל טַפַּח מִרְבּוּעַ, וְכֵן הָיוּ נִקְבִים מִרְבּוּעִים טַפַּח עַל טַפַּח כֹּכֵל דּוֹפְנֵי הַקְּרֻנָּה הַחִיצוֹנִים סָמוּךְ לַהֲגַב, כִּדְּרָה שִׁמְשָׁכוּ שֵׁם הַדָּם שְׂמוֹה מִבְּחוּץ, וְנִשְׂאָר בֵּין קָרֶן לְקָרֶן רֵיזוּי ג"ב זֶרֶת, וְהַקְּרֻנָּה וְהַגֵּב הָיוּ עִבְיָם חֲצֵי טַפַּח, וְהַחֲלוּל בְּחוּבוֹ בֵּין דּוֹפֵן דּוֹפֵן הַמִּשָּׁה טַפְחִים אֲרֻכּוֹ וְכֵן רַחְבּוֹ, וְקוֹמַת הַחֲלָל עֲשֵׂתִי עֶשֶׂר טַפְחִים וּמוֹצָה, נִמְצָא שְׂזִיחַ קוֹמַתוֹ עִם הַקְּרֻנָּה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, וּבְקוֹמַת הַשְּׁלֵתָן הַסְּנִיפִין וְהַמְּנֹרֶת וְקִיפָה, וְהָיָה לוֹ זֶרֶת זָהָב סָבִיב עֲבִיב מִשָּׁהוּ וְרַחְבּוֹ טַפַּח, חֲצִי כַּנְגַד גָּגוּ, וְחֲצִי טַפַּח נִמְשָׁךְ לַמַּעֲלָה עַל הַקְּרֻנָּה וְהַרִיזוֹת שְׂבִינְיָהֶם, כִּדְּרָה שְׁלֹא יִפְלוּ הַגְּמֵלִים עַל רַגְלֵי הַכֹּהֵן הַעֹשֶׂבֶד יִחַף, יָבֵעַ שְׁהוֹרֵק הַמַּחְתָּה עַל גֵּג הַמוֹצָה:

ב לַתַּחַת הַזֶּרֶת, נִמְשָׁכוּ מַעְבִּיב לַמַּטֵּה, שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב, שְׁתֵּי קְבוּעִים בַּתַּחֲלָת [ח] שְׁלִישׁ הַעֲלִיּוֹן שֶׁל כּוֹבֵד הַמוֹצָה, הַלְלֵי הַטַּבְעוֹת מְכוּוֹנִים לְרֵאשֵׁי הַקְּרֻנָּה מִתַּחַת לַהֲגַב, הַלְלֵי הַטַּבְעוֹת טַפַּח מַעֲוֵק [ח], וְעוֹבֵי דַפְנוֹתָיו סָבִיב כְּעוֹבֵי אֲצִבַּע [ח], טַבְעוֹת אַחַת [ט] בְּאִמְצַע צִדוֹ הָאֶחָד, וְחֲשֵׁנֵי כַּנְגְרוֹ בְּצִדוֹ הַשֵּׁנִי, וְהָיָה בֵּית אֶחָד לְכָל כֵּד, וְנִחְשָׁב אֲרָךְ הַמוֹצָה עִם הַטַּבְעוֹת תְּשׁוּעָה טַפְחִים לְרַחְבּוֹ שֶׁל הַיֵּכַל, וְרַחְבּוֹ שֶׁשָּׁה טַפְחִים לְאֲרֻכּוֹ שֶׁל הַיֵּכַל, וְהַבְּדִים עִבְיָם טַפַּח [ח] וּמְרֻבְעִים [ח], וְאֲרֻבַּע בְּנֵי קַחַת נוֹשָׂאִים אוֹתוֹ עַל כַּתְּפוֹתָיָהּ, אֲרֻכּוֹ לְרַחֵב הַזֶּרֶת כְּעִמְרֵיתוֹ לְרַחֵב הַתִּיבֵן [ח] וְחֲלוּלִים בְּדַרְכָּם מַחוּץ [ח] לַהֲבָדִים:

וּרְעוּת הַמִּשְׁכָּן

א אֵת הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂה עֶשֶׂר וּרְעוּתוֹ, אֲרוּגִים מֵאֲרַבְעָה מִינִים, שֵׁשׁ, תַּחֲלָת, אֲרָגָם, וְחוֹלְעַת שֵׁנִי, מִעֲשֵׂה הַיּוֹשֵׁב בְּצוּרֹת כְּרוּבִים, אֲרָךְ הַיְרִיעָה אַחַת שְׁלֹשָׁה וְעִשְׂרִים אַמָּה, וְרַחֵב אַרְבַּע אַמָּה, בְּאִמּוֹת בֵּת שֶׁשָּׁה טַפְחִים [א], וְעִבְיָה טַפַּח [ב], וְעֲשֵׂה מַחֵם שְׁתֵּי חוֹבְרוֹת, חֲמִישׁ וּרְעוּתוֹ תְּפֹרוֹת בְּאֲרָכּוֹ וְזוֹ לַזֶּה בְּחוֹבְרוֹת, וְכֵן חֲמִישׁ וּרְעוּתוֹ לַחוֹבְרוֹת הַשֵּׁנִית, וּבְאֲרָךְ הַיְרִיעוֹת הַקְּיֻצְנוֹת, שִׁבְעֵי-הַחוֹבְרוֹת שִׂיחֵי-סָמוּכִים זֶה אֶצֶל זֶה כְּמִשְׁכָּן, קוֹבַע כֹּכֵל אַחַת חֲמִישֵׁי לְלֵאָה תַּחֲלָת, בְּחוֹבְרוֹת הַמַּעְרָבִי קוֹבַע עַל הַשֵּׁפָה [ג] מִלְּמַעְלָה, וּבְחוֹבְרוֹת הַמִּזְרָחִי בְּהַשֵּׁפָה עֲצוּמָה, וְעוֹבֵי כֹלָם בִּיחָד שְׁלֹשׁ אַמּוֹת וְחֲצִי [ד], וְאוּיֹד בֵּין לְלֵאָה לַחֲבֵרָתָהּ חֲצִי אַמָּה, וּמְכוּוֹנֹת הַלְּלֵאוֹת, שְׂבִיחָתָם לְלֵאָה שְׂבִינִית:

ב הָיָה עוֹשֵׂה חֲמִישֵׁי קָדְסֵי זָהָב, שְׁלֵכַל אֶחָד מֵהֶם שְׁתֵּי רַגְלִים כְּפֹתוֹת, וְנוֹתָן רַגְלֵי אַחַת בְּלֵאָה שֶׁבְּחוֹבְרוֹת אַחַת, וְרַגְלֵי הַשֵּׁנִית בְּלֵאָה שֶׁכַּנְגְּדָה בְּחוֹבְרוֹת הַשֵּׁנִית, וְזוֹהוּ תַּחַת חֲמִישֵׁי שְׁתֵּי חוֹבְרוֹת יָחַד, וְנִעֲשֶׂה רְבוּעַ אֲרָךְ אַרְבַּעִים אַמָּה, וְרַחֵב שְׁמֹנֶה וְעִשְׂרִים אַמָּה, וּבְמַעֲשֵׂה הַקְּרֻשִׁים, יִבְנוּרָה הַקְּמַתָּם, וְהַקְּרֻשִׁים בְּלֵאָהוֹת נִרְאִים מִלְּמַטָּה בְּמוֹשָׁךְ, כְּכּוֹכְבִים בְּרֻקִיעַ [ה]:

וּרְעוּת עִיִּים

א יַעֲקֹב אֲבִינוֹ שִׁשְׁמַע בְּקוֹל אָמוֹ, לְלָבוֹשׁ עוֹרוֹת שְׁנֵי גִדְדֵי עִיִּים שֶׁהַתְּקִינָה לוֹ, לְקַבֵּל בְּרֻכּוֹת שְׁמִים מִפִּי יִצְחָק, וְזוֹה לְיוֹצֵאֵי יָרְכוּ, שִׁיעֲשׂוּ חֲכֵמוֹת נְשִׁים טוֹיֹת עוֹז, וְהַדָּר בַּחֲפֵץ כְּפִיָּהם, עַל עוֹרוֹת [א] שְׁנֵי עִיִּים שֶׁבְּבִרְאוֹ לְשַׁעֲרֵי זָכָר וּנְקֵבָה, וְנִגְנָזוּ, וְהָיוּ נַעֲשׂוֹת אֲרָךְ הַיְרִיעוֹת מְעוֹד אֶחָד

מֵאת אֲרָנִים

וְלֹא עֲשֵׂה שְׂמֵעָה גַם בְּבֵית לְאֶשֶׁן מִזִּכַּת הַקְּטֹרֶת אַחֵר, כִּי אֲרַבַּע מִכֵּסֵי מִזְבַּח שֶׁל מִשְׁכָּן, וּבְמִצְוֵיָהּ לְיֻקְלֹעַ [רָמַז שֶׁ"ב] שֶׁהַמִּשְׁכָּן רְבוּעוֹ שֶׁל בֵּית עוֹלָמִים, וְגַם כְּחוֹבוֹ מִזְבַּח שֶׁל מִשָּׁה, וְכִמּוֹ שֶׁגִּזְרֵן אֲרָוֶן שֶׁל מִשָּׁה כְּתוּב שָׁלוֹ, וְכֵן גַּם מִזְבַּח הַסֵּוֶלֶת שֶׁל מִשָּׁה כְּתוּב שָׁלוֹ, וְזוֹהוּ כּוֹזֵת הַגְּמֵלָה שֶׁסִּי"ב [ב] רַבְּנֵי אֲמַרֵי שִׁבְעִיָּה כּוֹזֵת מִשְׁדַּרְתָּ שְׂבִיב גִּזְרֵן תַּחְתּוֹ, וְכַשְּׁתָן שֶׁלָּה הֵיךְ יוֹכֵל לְהַגְדִּיל מִדָּהֶם, שֶׁעָשָׂו לָפִי מַדַּת לַחַת הַפִּטִּים, וְהַמְּנֹרֶה שֶׁמִּזְבַּח לַחַיּוֹת נִכְחַת שְׁלֵתָן, עֲשֶׂר אֶחָד, וְעֹשֶׂר חֲצִי לֹג אֶמֶן, שֶׁלָּה נִתּוֹסַף עִיִּים, לְהֵכִי עֲשֵׂה עֶבֶד עֲשֶׂר, לְשִׁירוֹת לֵבֵל מִשָּׁה, כַּתְּלִמִּידִים לְפָנֵי רֹכֵס, מִמּוֹצֵת [ז"ט א'], [ח] וְכַדַּעַת הַקְּלִיר [כַּסְלוֹק פ' סָקִילִים], וְמוֹצָה מְכוּוֹת בִּיהוּקְלָל דְּסֵלָה לְשָׁן [כַּפְסוֹק י"ז] כְּתִיב וְהַגְּבֹל סָבִיב אוֹתָם חֲצֵי הַחֵמָה, וְלֹא אֲמַר זֶרֶת, וְהוּא דַעַת ר' יוֹסֵפִי שִׁתְּכַלֵּךְ כְּמוֹצָה הַחֵמָה, שֶׁמִּשְׁכָּ"כ וְזוֹ גַם מִמּוֹצָה סָקִילֵי עַל הַכְּתוּב לְפָנָיו, וּבְנִבְלוֹת אֵל שְׂפָתָי סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד, כִּתְּלֵי עַל גֵּג הַיִּסּוֹד וְהַסּוֹבֵב וְהַקְּרֻעוֹת, שִׂיחֵי לֶהֶם גְּבוּלִים זֶרֶת שֶׁי טַפְחִים, וְכֵן יֵהִי גְבוּלִים כְּמוֹצָה הַיֵּכָה, מִמְּקוֹם הַקְּטֹרֶת יֵהִי שֶׁי טַפְחִים עַל שְׁנֵי טַפְחִים, וְכֵן בֵּין קָרֶן לְקָרֶן, וְכֵן הַקְּרֻנָּה עֲלָיוֹ: [ז] כֵּן לְחִיתֵי כֶּסֶף עֲזֵרֶת כֶּסֶפִים עַל-מִזְבַּח [פ"ד מ"ח] דֵּים כֶּסֶף כַּעַל, כְּאוֹת ג' כֶּכְנֵי יוֹסֵף, כֶּסֶף תְּכֵנִית הֵיכַל וְכֶסֶף קְדֻמוֹנִית סִיבּוּדִים, וְכַמְּסַכֵּר שְׂבִיבֵי הַחֲלָל טַפַּח: [ח] וְכִמּוֹ חֲלָרִין: [ט] מִשְׁפּוֹרֵם כְּתֻרָה וְשִׁתִּי עֲשֵׂנוֹת תַּעֲשֶׂה וְכוּ' וְהֵיךְ לְכַתִּים בְּלָשׁוֹן יוֹדֵד בֵּית אֶחָד לְכַד אֶחָד וְכִימַד שְׁנֵי כַתִּים: [י] וְכִמּוֹ שְׁלֵתָן:

[א] מִשְׁפּוֹרֵם שֶׁבֶת [ז"ח פ'] שֶׁנִּשְׂאָר אֲחֵר לְדֵים לְרִי' וְגַם אֵמֶה דְּקֻרְשִׁים לְרִי' תַּחְמִים: [ב] כִּמּוֹ כְּפִרְכַּת שְׂבִיבֵים בְּמִגִּין הַחוּטוֹם: [ג] שְׂמוֹת [ד'] וְכַמְּסַכְרָה שֶׁכְּחוֹבְרוֹת הַמְּנֹרֹתֵי שֶׁמּוֹכֵה כְּקוֹדְשֻׁתָהּ מִחוֹבְרוֹת הַמַּעְרָבִי מַכְרֵה בַּחֲלוּוֹהֶה שֶׁסֶס נִשְׂאָר שְׂפָת הַיְרִיעָה וְלֹא כְּכִרְאֵשׁ הַכְּתוּב עַל שֶׁפֶת: [ד] כֵּן כְּתֹב בְּחוֹקֵי: [ה] שֶׁבֶת [י"ט ז']:

[א] תַּחְנוּמָה וְמוֹצָה בִּי"ט [רָמַז שֵׁסֶן], ר' גַּתְמִיָּה אוֹמֵר מַעֲשֵׂה נִסִּים הָיוּ, וְפִלְגַי עַל ר' יְהוֹדָה שֶׁסָּנַד שֶׁהָיוּ מְנוּלֵם

אחד שלשים אמה, ורחבה ארבע אמות, והיה מעור חומר [ב] חמש יריעות לחוברת המערבי, ומעור הנקבה שש יריעות לחוברת המזרחי, ונתפרו חמש לכד בחד, וששה לכד, כמו השית, והמשים ללאות של עורות החשים [ד] לכל חוברת, עובי כלם בחד חמש אמות וחצי, ואייר בין ללאה לחברתה חצי אמה ורקטי נחשת חמשים לחברם יחד, והיו יחד מרובע ארוך ארבעים וארבע אמות, ורחב שלשים אמה: **חתימת המעשה:** אמה: **ויאמר:**

ב היריעה המזרחית מחוברת המזרחי, יהיה כפולה לשנים [ה], צד הכשר לצד הכשר, והדרת המזרחי, ושאר המרובע ארבעים ושנים [ו] ארך, על שלשים רחב, ובשמשו יריעות האהל על אחורי השית, בעת שהיו מוגחים קרטי נחשת על קרטי הוהב, על המשך הציה מדריעה העודפת, כמו שהיא כפולה לשנים, והיינו אמה אחת, והיו עודפים על השית מארבעה צדדים, אמה מזה וימינה מזה: **חתימת המעשה:** אמה: **ויאמר:**

ג את המרובע מאלו העורות פרש משה רבינו ע"ה [ז], הדרת המזרחי למטה, מתוחים לכל:

מאת ארונים

מגלה של עוים, והיו כמות הגורל שנת [סס] ומתו משום ר' נתניהם שוקף בעוים וטווי מן העוים, והל' שוקף מן העוים לפירוש המפרשים, אלא ל' יהיה כתוב שני עוים, ובכתבי יד היה כתוב ב' עם נקודה אחת למעלה להודות על שני, ונתקרה הנקודה, ונעשה עוים, וכדליתא כ"ד [פ' ס"ה], אמר ר"י אין לך דבר שיתו קפה, אם הטף הוא של עוים, והוא העור הנשפט, ולא הלמד וסבער שיכולה היתה דקרה אמת לבבם, ומסיים שם בתחומות מי מציא לך יריעות של שלשים אמה, ואם היו לארצים מגוה, מדוע לא יזרנו כלנו, ומאחר שהיה ארכם ל' אמות, ויכלו לעשות מזה אחד רחב עשרים אמה, ובגדלה כחוט בעבות בע"ה, אלא לכי חתכו של ארבע ארבע אמות, שיהיו שום להישיעות ש"ה, ולהכי היו בשל חתלה שתי תוכרות, שיהיו שום לשל עוים, שהיתה חוברת אחת מעור אחד, ומיושב מה שגלרכו לטוות מן העוים, ואזיה מעלה יהיה מזה ארקים, לעשות כחכמה הזאת, אלא שהיה יפה אף נעים לטוות כמחומר לעור, וכדי שיהיו הטוות נקבה, ולהכי לא זכר בכתוב שהיהו כמו בשאר מינים, אלא שהלכו הנשים לשם במקום שעמדו העוים לטוות מעליהם, וגוה לא זכר כסם לא מסור, ולא מעשה חושב או רוקס ולא שום לשון אריה אלא עויה לכד, והוא שטת ר' יוסי שמתחיים לכל ארכם ורחבם, וז"ל חוקים משל עור, ור' יהודה לביטתו שהיו מופלים על קרטי המשכן, והכי די שיהיו מגוה: [ב] כן מסביר שער הנקבה רחבה משל זכר והזכר למעלה בקודש, וראשם לדרום, בקרבתות הכבוד יומא [פ"ג מ"ח], וזל הכשר למעלה וקובה וימינו וז"ל נקבה שכל לימין רחבים [מ"ה] וכמו בכרובים ימיש: [ג] בכרייתא דגמלי' [פ"ג] בלולאות של חמשים ובגדלה שט"ס וז"ל של חמשים כי כן מסביר שהם חבובים ביותר, שיתפין לגדל חלב היתכן, וכזה כסו את הכלים בשעת המסעות, מאחר שלא זכרו בכתוב מחיה מין היו: [ד] כן כתוב בתקווי: [ה] מפורש במקרא וכלת שפירטו לשנים, וכמו כפול עשו את התכן, שמות [ל"ט ע"ו], וכן מלאתי בפסוקיה ושמתי וז"ל כ"ד שיהא שתי אמות כפולות מפאת קדמה, שמתחת הפתח היה עוים, וכן היריעה כחמשיה, ושתי האמות היו לפתח כרדיל על המלא עכ"ל, ורש"י ז"ל נדחק בפירושו שהוא משום כפול על המסך, ולר' יהודה הל"ל וחיה, ומיותר לגמרי כל המלאך בלתי, והתבונן, ובפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל, הל"ל לקמן בפסוק [י"ב] או פקודי כפרישת האהל, אלא שהיתה תפורה אחר שפלו: [ו] כן מפורש בלוקט פקודי [רמז תפ"ג] וז"ל רבי יוסי אומר כנגד הקרשים היתה כפולה, נמצאו שם פתי אמות יתרות, בין היו ערופות על היריעות ש"ה מן המזרח ועד המערב, שנאמר יהיה ברות, והוא שנת המשנה מ"ט מזות, שהביאה רש"י ז"ל בתומם [כ"ו ה] בשם מסכת מזות, ופרכה סס ובכתובות דראה ששטיחה כפתר ופתר, מאזות עינים ומשמחת לבב, ונדקדק, בה מהו שאמרה כנגד"ה הקרשים ולא על הקרשים, ואין יתרות רק שתי אמות אלא ארבע יתרות ומהו הלשון "מן" המזרח, ועד"ה המערב אלא במזרח ובמערב, אלא שפסוקי פאתם שפכלם לגטים היה כל הדרך מ"ח אמות, ונפרש שם כחל וכתב העורך ביריעות האהל, יהיה כזאת, חתי היריעה העודפת, היינו היריעה הכפולה לגטים, החתי מגוה כמו שהיא עתה כפולה, דהיינו אמה אחת, תכרה על אחורי המשכן, דהיינו שהקרשים נחשת ויעבסם להלן ומכנגד קרשי וזה על אמה אחת, ולא על הארך כמו שלדעת ר' יהודה, או ממכרותיה לדעת הגמרא דשם אליבא דרש"י, אלא על אחורי המשכן, דהיינו וישנו שנקראו משכן, וראיה ממש"כ לביבא ערבת, וחוקל [ל"ו ז'] שזמכתם על הערש והקנים, כרומים על ערשותם עמוס [ו' ד'] ואינם נתלים למטה, ליהיו אחתי ואתי, אמה מזה ואמה מזה ארובים מש"ה, כמו בלפון ודרום, כן במערב ובמזרח, ולהכי כפול פסוק שני פעמים, מזה ומזה, מזה ומזה, וזרז שאמרה מן המזרח ועד המערב שכלול בזה גם לפון ודרום, והוא פירוש הגמרא בסודרין [ב"ט ז'] רכ אשי אמת עשתי עשרה וירעות, שפי' שלרך להוסוף ביריעות האהל שתי אמות יתכן מן היריעות ש"ה בתורה ובמערב, והיה א"כ נלרך או להוסוף ביריעה אחת של שתי אמות, או לעשות אחת ומשערה: רחב ששה על עשר ופתי עשרה וירעות עוים לאהל על המשכן, ומיותר שלב תיבות, ביריעות תפסה אוחס"י אלא שהשניענו שלא יעשה עשר וחתי או תשע מארבע ואחת משש אמות, ושמשין מניולא שכל המוסף גורע, שלרך להוספה, וע"ה נלרך גם לגרוע אח"י, ולקבלה לגטים: [ז] מפורש שמות [מ' מ"ט] ויפסק את האהל ויבא

ארכם ורחבם [ח], על שנים עשר עמודים, מששים עמודי החצר, שהיה קומתם חמש עשרה אמה [ט], שהיה לאהל על המשכן, שהוקם מתחתיהם מיריעות ש"ה על הקרשים, שהיה קומתם עשר אמות, ונמצא שהיה קומת האהל, כעליה על היריעות חמש אמות, ויתן ארך האהל לאורך העולם והמשכן, ורחבו רחב העולם והמשכן, והעמודים עמודי מחוץ להיריעות [י], וממוכים להם שנים בירכתי המערב, ושנים באמצע המערב, רחוקים זה מזה, לנגד קדשי הקדשים של משכן, עשר אמות [כ], ועבים היו אמה על אמה [ל], ונשאר ריוח בינם לקיצונים, תשע אמות, וארבעה עמודים בצפון, עמוד אחד רחוק מהקיצון שבמערב, תשע אמות, וממנו לשני ריוח עשר אמות, לעמדת הלל קדשי הקדשים, ומשני שלישיו תשע אמות, וכן משלשיו לרביעיו תשע אמות ריוח, וכ"כ ארבע כנגדם בדרום, ובמזרח נאחזה קצה יריעה החמישית, בשלשה עמודים הפנימיים של המסך, שעמדו סמוכים לאהל הוצה, ושתי אמות חצי היריעה הכפולה לשנים, הפשוטה למטה אל מול פני האהל, לצד מערב מאלו שלשת עמודי המסך וסמוך להם והדרת המזבח נראה מופנים ומבחוץ, ככלה צנועה, הקמחה בארבע אמות [א]:

ד' העורך בארך יריעות האהל, הנמשכים לחוץ להלאה מנגד קרשי המשכן, על ריוח ט' אמות בצפון ובמערב ובדרום, היו לכסות המשכן וצדיו ששם היו לשכות הקדש [ג], לאהרן הכהן, ולארבעה בניו, בשבעת ימי המלוואים, לישב, לישן, לאפות המנחות, לבשל הקרבנות, לאכול, ולשתות, וממילא נתכסה גם המשכן עצמו, ונקרא אהל מועד שם [ס], והפשלת

מאת ארנים

לעיל בלחן א' השני בהמורה, משה רבינו פרוש. ולכאורה יסו סתירה לדבריו שהיו קומת היריעות חמש עשרה אמות, אבל כשנעיין ועלה כמין חומר, דוקשה דלמא היה רק שבע אמות וכשיגביה ידיו ועלו עד עשר, ומיין לנו ללמוד שקומתו עשר, אלא ע"כ דהוא הנותח, מאחר שקומתו עשר היה יכול להגביה ידיו עד חמש עשרה אמות כי היו ידיו לערך גופו, וכמבואר בברכות י"ג: [ח] כן מוכח ממש"כ ויפרש, ולא יוקם כמו במשכן ובחצר אלא ששם שייך הקמה לקוממיות, וכאן פירושם ככלם וכמו שכתוב וימתחם כאהל לבשת ישיש [י"ב] וכן קוין ירימיה וכו' [י"ג], א"ר נוטה עוד אהלי, ומקום יריעות, שאהל מגין רק ממטר, ויריעות לניעות, וכשמתוך דבה [ס"ג] אמר להם הקב"ה לשראל אתם עשיתם לי משכן מיריעות פנים אזי אגין עליהם לעמוד לפת שאחמך וברא ה' על כל מוכן וכו' כבוד חופה וסוכה תהיה ללל יומם מחויב ולמחסה ולמסתור מודם ומוטד, וזה לא נזכר שם ב"ש שיעור הפשלת העינים אחרי שכתבה שגל תפלת היו מופשלים שמה. ומאריך לדון: [ט] שיטת ר' יוסי עירובין [ב' ב'] וזכוחו [רי"ב דף ס'] שעמודי האהל ט"ו אמה, והיו לאהל על המשכן תשע אמות, ור"י יחודה מדוע קראו הכתוב אהל, ולא מנכסה, כמו בערוות אילים וכתבם, ומוס למדו דהמזבח ושמואל הרואה, לעשות עליות גלית עולמים, ובשרש זה יזכו בית יעקב אלו הנשים, לעתיד לבא, וסיקו לטע ארבע חלרות קטורות, כל אחת ואחת ארך הרבעים, ורחב שלשים, לעורת גשים, וכמבואר ב"ש [רמז ש"ג] שהמשכן רבועו של בית עולמים, וכמו שיבואר בספרנו, "מקדש חיים נחומים" על ציין יתקאל, ויהיית השם וזכניו להוציא לאור הדפוס, ותחוינה עינינו בנינו במהרה בימינו אמן: [ד] וכמו שעובי הקרשים נחשבים לחוץ במקום שעומדים, ולא כקדושת חלל המשכן, וכן עמודי המזבח למדת התלך שיבוארו לקמן: [ה] לנגד עמודים החולמים שחוץ לגגול האהל: [ו] כי יליפין כהיקם מעובי הקרשים שהיו רק י' אמות וכש"כ שלעמודים לקומה ט"ו אמה שנדרך אמה עובי, וכן מפורש בעובי עמודי המסך שהיו אמה על אמה בילקוט [רמז תצ"ג]: [ז] לטון רש"י ז"ל בחומש ס"ס [פסוק ט'] והוא מהמסוקתא שהכתינו לעיל בלחן ד': [ג] וכמו לכתוב הקדש ביהוהקאל [מ"ב י"ג]: [ד] ורק [ה] ואשר היה לרבי יוסי כיוור בין אהל מועד ובין המזבח, וכן המזבח עליו א"פ שכולו בלפון קאי, ורק אמה יסוד דרוניו לנגד חלל המשכן, ואם עוד פתח אהל מועד, אבל חוץ המשכן היה כקדוש אהל מועד לפני הפרכת, או אהל הסדות, וכסו יבולק קוית הראש"ע שמות [מ' ב'] א"ר יקוים הפסוק ויקרא [ח' ל"ג ל"ה] ומפתח אהל מועד לא תלףו שבעת ימים וכו' ופתח אהל מועד תשבו יומם וליה"ש שבעת ימים, לדברי חז"ל בספרא [סוף פ' זו] שכל ז' המלוואים היה משה מענייד את המשכן כל בוקר ובוקר מקריב קרבנותיו עליו ומשפרן, ומלחתי המזבח הגדול א"פ מדר: עולם ס"ד וז"ל, ופתח אהל פ"י בקרשים שהקדשים לא ספרן כל שבעה, והוא לביטת ר' יהודה שחי' אפשר לפרק יריעות המשכן מגלי שופרין המכסאות והאהל שעל גביו, אבל לרבי יוסי שהאהל פרום על העמודים של חצר, באמת לא ספרן המכסאות והאהל, ואפשר שלא ספרן גם הקרשים והעמודים על הפרכת והמסכים והלא כתיב כלות משה להקים את המשכן שמוה דרשו ככלו הקומותיו, וא"ר קרשים קרוים משכן שנת [מ"א א'] וכן א"ר כל אלו הדברים קרוים משכן, וכן לא מלצנו משיחה כ"ס אלא במשכן וכליו, ואפשר היו אהרן ובניו ז' ימים לילה ויומים תחת האהל בקדושתו, להכדיל, וכו' וסתלקו כל דברי ספרותא ופסוקא. א. אלטמילקי בספרו הגדפס ע"י חכרת פלתיא הקסרת לגני הסי"ס כס"ע ס"ב וזה שמו בל"ר* שכיבא שס פרופסטרס ארנים שוים שנתכטבו בום מאד, ומסתרי קבלתו ואירו את העינים:

מבואר

לעורר הבשר לצד עור הבשר של עורות העוים, והיו שנים עשר מרובעים למנון שבמי ישרון ובחשן המשפט על לב אהרן :

קרשים למשכן

א ארבעים ושמונה קרשים מועצי שמים עומדים, דרך גידולם [א], ארך כל אחד ואחד י' אמות לקיטום, ורחב אמה והצי, ועובי אמה [ב], באכה בת ו' טפחים, עם צפוי [ג] והב שעליהם, עשה משה להקף את חלל המשכן, שהיה ארכו לארך העולם ל' אמה, ורחבו לרחב העולם י' אמות, וקיטומו גם כן י' אמות, וישם כ' קרשים נציבים, סמוכים ורובעים זה בזה בעבים, לצפון החלל סביב לארון של שברי לחות שבין לחם הרוחות [ד] וכמו כן י' קרשים לדרום, רחוקים מהצפונים ריח י' אמות, ולמערב ח' קרשים שהיו יחד י"ב אמות, י' אמות כנגד החלל, ושהיו אמות הנהרות, לכסות אמה עובי המערבי, מקרש הצפון האחרון שבמערב, ונשאר חצי אמה, מרחב קרש המערבי האחרון שלצפון, בצדו המנימי, מגולה בחלל המשכן, וכן בדרום :

אדנים

ב דקרשים האלו בקציהם התחננום היו הרוצים [ה], על קומה אמה [ו], סביב בעובי הקרש רביע

באת אדנים

ולמזרח היה פתוח, והכלי הזה נקרא מסיפס, וככנף בתרה [ב' כ'] תוס' ד"ה ס"א כמסיפס בשם העורך שהוא מלא חלונות, ואינו מנין מהזקן רחיה, וכסה לא נזכר בתכונ מזהם, ולא היו כפולים בירכתיים אלא היה כתיבה בלא גולים, ופרוטה למזרח, וכבר שטיב קרשים היה מעורות אילים, ועל סגל י' על י' מעורות תחשים, והיה בלפון ודרום רחב עשר לקומתו, וארכו למעלה ל', ומתרחב והולך למטה עד שהיה סם ארך ל"א אמות, ונמערב רחב עשר לקומה, וכן ארך עשר למעלה, ומתרחב והולך למטה עד שהיה י"ב אמות ארך, ועל סגל מכל תחשים ארך ל' ורחב י', וגוה קראו הכתוב כאן מכסה ומכסה, להורות שעל סגל לבד, ולגדדים לבד, ופעם קראו הכתוב מכסה בלשון יחיד, מפני שהוא כלי אחד. ולר"י שסובר כרבי יוסי, שהיריעות עוים פרושים לכל ארכם, והקרשים עבים מומטה עד למעלה אמה, ונחשבים בקדושת חוץ להיכל, להכי נלך לכסות כל האהל, בשעת ארבעים על שלשים, ע"כ סבר שהיו בלפון ומערב ודרום שלם חתיכות של שלשים על עשר, של עורות א"מ, וממעל לחלל המשכן שלשים על עשר של תחשים כאלמנע, והיו ארבע חתיכות של שלשים על עשר, וכל חתיכה כפ"ע היתה נעשית משלש עורות של עשר על עשר, עד שהיו ביחד י"ב חתיכות כמנין שטי ישראל, וחתיכה של שבע לוי היה לנגד קדשי הקדשים, ולא היו משור א' כמנ"כ עורות תחשים, ועורות א"מ בלשון רבים, והיו כמנין ספספס כצושים, ולהכי נזכר בכתוב ארבע פעמים בל"ד, להורות על ארבע חתיכות, ושלא פעמים בלשון יחיד, שהשלים חתיכות עורות א"מ היו מחוברים יחד זו לזו, וכל חתיכה נעלמה ג"כ מחוברים משלש חתיכות קטנות, ושל עורות תחשים היה שפתה סביב מונח על שפתי עורות א"מ, להנין מפני הבשמים שילכו מהם על העורות א"מ, ולהכי חביב עורות תחשים מלמעלה. ומעשה יזכיר שלפון המדרש כפי ש"א מפי התנאים היה כזה: היה מניח כלי אחד של עורות אילים ותחשים סגנו ארכו ל' ורחב י' אמות שגלבו לאהל מן המערב למזרח, שנאמר וישם את מכסה האהל [מ' י"ט], ועשוי משני מנינים התחתון של עורות א"מ, משולש מן הלפון, מן הדרום, מן המערב, כי"ד היה מדרג, בלפון ודרום ארכו ל' ורחבו י', וכמערב י' על י', במקום הכוזב לעורות תחשים שהיה מלמעלה שנאמר מכסה ומכסה התחם אשר עליו מלמעלה במדרג [ד' כ"ה] ועינין מסיפס היה עשוי דברי ר' יהודה, כר"א כמנין ספספס היו עשויים, משולש מן הלפון, מן הדרום, וכן המערב, של עורות א"מ, ארך של כר"א שלשים, ורחבן עשר, וכל א"מ היה משלש חתיכות של עשר עשר, ולמעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותו מכסה לא היה מכסה אלא את גג המשכן ארכו ל' ורחבו י', והיה משלש חתיכות של עשר עשר, ועל עשר, ומלא שים מקום לכל הברסאות, ואזנתו בדרגתו הלכנו בכרית התיבון אליבא דר' יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום, דנמוקו עמו עירובין [כ"א א'], וכר' נחמיה הלכה כמותו נגד רבי יהודה [ספר כריתות חלק ימות עולם שער ג' ומוצא בס"ד כסדר תו"א אות נחמיה]. שקאי בחד שיתאף עס ר' יוסי, לשעת מסכת מ"ע מדות, ופירש"י שם גיס קו דכר יבר קקו המשקולת, ולדעתי הפירוש שהוא בעל משנת מ"ע מדות שנעלמה מעיניו, ולא זכינו לראות רק הגדפם בילקוט כי ידוע שהיו הוא שרש המדות וזכו גיס משלפן נ"א, שאמר עיני מדות הכניטום הקדושים :

[א] יומא [פ"ב א':] [ב] ארכם ורחבם מפורש בתורה, ועבים הוא פלוגתא דר"י ור"ג שכתב [ג"ח ב'] ותפסנו דעת ר"ג שהלכה כמותו נגד ר' יהודה כמנ"כ במכסאות, ור' יוסי סבר כותיה בזה כמו שיבואר במעשה הגריותים: [ג] דאם לא כן יתוסף בחלל המשכן: [ד] הובא לעיל בלפון כרית ח': [ה] שבת [סוף דף ל"ח] חרוזים היו קרשים וחלונים היו אדנים, ובכריתא דמלאכת המצכן [פ"א] וחורן את הקרש מלמעלה רביע מבחן ורביע מבחן, ובחריץ תוין כאלמנע ופירשו רביע אמה מארבעה לדידי ונשאר הקרש רחב אמה ועובי חצי אמה, ומנשאר כאלמנע רחב אמה חלון תוין האלמנע, ובכאר עובי כל די רביע אמה: [ו] שבת

רביע אמה, ונשאר באמצע לרחבו של קרש, אמה, ולעובי חצי אמה, והרצו חצי אמה כאמצע הרחב של הנשאר מהקרש ונשארו שתי ידות לכל קרש, שקומתם אמה אמה, וחצי אמה לעובי הקרש חצי אמה, ועבים לרחב הקרש רבע אמה, ורחוקים זה מזה חצי אמה, ועושה תשעים וששה אדנים של כסף, מכבר לאדן, שנבנה אמה [ו], וארכם אמה כעובי הקרש, ורחבים שלש רביעי אמה, בחצי רחב הקרש, וחלולים באמצעותם על כל גבהם [ז], חלל שוה עשוי למדת היד של הקרש הנכנס בתוכו, ונמצא שששנותו שני אדנים תחת הקרש האחד, נמלאו החרוצים, ולא נותר מהם חוץ לצדדי הקרש כלל :

טבעות הכהכרות

ג' יהיו יהיו כל הקרשים, ופחוברים זה לזה שלא יפרדו, ולזה הרצו מעברם החיצון כעובי אצבע [ח] משפת הקרש ולאמצע חצי אמה מזה, וחצי אמה מזה, וחצי אמה האמצעי של רחב הקרש נשאר שלם, וקומת החרוץ אמה מראש הקרש, ונסב' החרוץ בתוך עובי של קרש עד חציו, ונחלק הקרש עד חציו עביו לג' חלקים, ובמשך נסב' החרוץ למול שפתי הקרש כעבים, ונחלק עובי הקרש לשנים, עד שיהיו שני מקצועות בכל קרש בשני קצות הרחב מכהוין, כשני אונים שקומתם אמה וארכם חצי אמה פחות אצבע, וכן רחבם, ויועילו לבן לזו לאחור בידיו להעלות הקרשים על העגלות בשעת המסע, כמו ששמשו לזה גם הידות שבאדנים, והמקצועות בקרשי המקצועות בירכתים ימה, היו זה כנגד זה באלכסון, וכן בקרשים האחרונים שבמזרח, היו להם שני מקצועות כמו לכל הקרשים, ועושה שבע וארבעים טבעות זהב, שארכן מכהוין אמה, וכן קומתן לקומת הללן אמה, ורחבן מכהוין חצי אמה, ועובי רפנותיהם סביב כעובי אצבע [ח], ונתתן מקצוע של הקרש האחד, ומקצוע של הקרש השני הסמוכים זה לזה, בטבעת אחת, וכן יהיה לכל שני קרשים הסמוכות זו לזו, טבעת אחת המהכרות יחד, ובכל קרש ישמשו שתי טבעות, טבעת למקצוע האחד, וטבעת למקצוע השני, ובקרשי המזרח בבקצועם המזרחי היו טבעות קטנות למלאות החרוץ לשני המקצוע יהיו :

היה

מאת אדנים

[כס] לר"י מגילת אמה לאדנים, ולהלן לר"י מגילת אמה לאדנים, וכ"ה כברייתא הג"ל [פ"ב] הא למדת האדנים נבנה אמה : [י] חל"פ יסכר מאלף הקרש עשר אמות כפי שישלח עובי תחתית האלן. ומה נראה שיקר תכלית האדנים היו מנשם הידות, וכדי שיהיה נוח לאחור כהם להעלותם על העגלות והאדירים : [ח] כברייתא גס [פ"ב] היה חודק את היקדש מלמטה אלמעל אלמעל מכלן ואלמעל מכלן ונתנו בתוך טבעות של זהב, כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה שנאמר ויהיו תולעים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת, שאין ת"ל אל הטבעת האחת ומה ת"ל אל הטבעת האחת מוקם שנתחין את הכרית ע"ל. וכנה לא נזכר כמה קומת החרוץ והטבעות, ולא כמה רחוק החרוץ מהשפה שבקרש, ולא ידעין אם היו עוברים החרוץ על כל עובי הקרש, או פחות מזה, ולאזתו מריקם ממה שכתוב שמה אדנים כברייתא הכריתים, ובה זה ולמד על זה, והנה הם באותו פרק וזכרו קומת האדנים, אלא בפרק ג' ממה שנשאר מגולה מן הידיעות, וכמו שאדנים שלא נזכרו כאן קומתם, וכפ"י קומתם אמה מלמטה, כן קומת הטבעות שהזכיר אחר זה למעלה, ג"כ אמה, ומאלף חותינן שכלתם האדנים היו מנשם סביב הידות, והיו רחבים חצי אמה, כן ככרתי סביב עובי האונים למעלה ג"כ חצי אמה, ולהכי מסמן הכתוב הכריתו כברייתא נמלואו לאמר, שנלמד זה מזה, אלא הנפקא מיהי שלמטה תלומים, שסם שני גופים נפרדים ודומים לזו, ולמעלה גס כן דומים אלא סביב תמים וממוכים און שבקרש האחד אל און שבקרש השני הסמוך לראשון, וכמו שהאדנים לא היו בולטים לחוץ מקרשים וטחיתים ימרים ומתוך סביב, כן מפתח סביב הטבעות ג"כ מדובעים מתוך, ולא עגולים, וג"כ לא בולטים לחוץ, וממילא שמה שאמרה הכריתא אלמעל מכלן ומכלן, היינו שטוב דופן הטבעת יהיה אלמעל מכלן, ואחר זה למדת מ"ש"ב אל הטבעת האחת, ודרכה כברייתא מקום שמתחין את הכרית, כי לדעת הכוונה שהטבעת העליון תופש מקום בעלמו, כמו שתופשין מקום שתי הטבעות של הכרית, ודרכה זה מ"ש"ב הטבעת כה"ה הידיעה, וכן האחת כה"ה הידיעה, והיינו האחת ולא השנייה של כריתים, והכוונה עוד שבמקום ש"ס"ס טבעת הכרית רחוק משפת הקרש גם ס"ס טבעות העליון כנגדו, וכמו שטבעות הכריתים היו בתוך ולא נראו בפנים כן לא ירחו העליונים בפנים, אלא סביב מגיעים על חצי עובי הקרש, וכמו שבייט האדנים עד חצי רחב הקרש. ועפ"י יסכר כפי הפסוק ה"טב, כן יהיה לשייטם לשני המקצועות יהיו, שדחקו לרמזין לפרש שא"י רק על שני הקרשים שלמקצועות המשכן בירכתים, ותמום להם אמר המקצועות בחלום ולא המקצועות בשור"ק כדלעיל, אלא כוונת הכתוב, כן יהיו לשייטם, לכל שני קרשים הסמוכים זה לזה, יהיה טבעת אחת לחכרם, ואנה יהיו הטבעות, לשני מקצועות הקרשים, שכלל קרש יהיו שני מקצועות באונים, שיכפסו טבעת עם האון הסמוך לו הטבעת בשני מקצועות, וממילא יהיה לכל קרש שתי טבעות, כמו שיש לו שתי אדנים, לאפוקי לקרשי המזרח בלדם החיצוני שאין להם שם זוג לחכרם בו, לא יהיה רק טבעת מחברת אחת, אבל און וטבעות מלאות החרוץ היו גס שם, ונמצא יבואר כל הפסקא :

בריתים

ד' היה עושה מ"ו בריתים, המשה לצפון, ארבעה בריתים שנים עליונים ושנים התחתונים שכל אחד ואחד ארכו מ"ו אמה [ט], כנגד ו' קרשים, נמצא השנים ארכם ל' אמה כנגד כ' קרשים, והברית התיכון מברית את כל הקרשים, מן הקצה אל הקצה, ארכו ל"א אמה [י], וכן לדרום, ובמערב שנים העליונים, ושנים התחתונים, ארכם ו' אמות כנגד ארבעה קרשים, נמצאו השנים ארכם י"ב אמות, כנגד ה' קרשים, והברית התיכון ארכו מ' אמות כנגד ו' קרשים, שאלו עבר גם דרך קרשי המוקדעות, שהיה פוגע שם בריתים התיכונים של צפון ודרום, רחב בריתים התיכונים היו שתי אמות [כ], ועבים שני טפחים, ורחב עליונים ותחתונים אמה, ועבים טפה, וכלם עם צפוי הנהב שהיו מהמדה, שהבריתים התיכונים היו כפולים מהעליונים והתחתונים בארבע ורחבם ועבים. וכל הבריתים מצופים בזהב [ל] ולא נראה

כאת ארנים

[פ] שם כנתייחא הניל: [י] בילקוט (רמז ש"ט) אחר שהביא לשון הגמרא שנת [צ"ח] שהכריח התיכון כנס היה עומד, מניח כנתייחא, ומלאכת המבטן שמתחיל, מבטן ארכו קלשים אמה ורחבו עבר ונבטו עשר רבי יוחי אומר ארכו שלשים וחתת אמה, והוא תיחד סתומה ולא יתכן פירוש בעל הענינים כנתייחא הניל שכתב וז"ל: לפני"ד קמפולני בגמולת דר"י ור"ג שנת [דף ל"ח ב'] ודק עכ"ל, והפולגתה הוא שם כעובי הקרשים, וע"כ שכוונתו שר' וסוי ס"ל כר"י שכוני אמה גם מלמעלה, והחלל עם עובי פותל המעטב ל"א אמה, ותמוה דה"ל לפלוני גם ברחב ולאחר ורחבו ו"ב, וגם לא יתבטו דברי המלג"ם שחשב עם החלל כנין עמודי המסך. כי הלא ארחת עירובין [כ"ג ב'] העמד מבטן על שפת תחבוס כדי שיהא תחבוס אמה לפני ועפרים לכל רוח, והרואים שפגועו המסך שעמדו לפני המבטן היו ארתי נחמה, והם היו נקדושת המבטן ה"ל להיות כל קרפ, ומפודם בילקוט (רמז ש"ט) רבי יוחי אומר שאין ת"ל תחבוס בתחבוס ומה ת"ל חמשים זה לפני ההלך, ורחב זה מלאחי שם להלן [ברמז ש"ט] עוד דבר פול כנתייחא וז"ל: אבל מעטב איוני כן אלא ארכו של כרוא"ח תשע אמות כנגד ששה קרשים, וגם לאן נכללו הסופרים והמגדסים את הדברים ומנקרים את העינים, וגם לאן נראה עקבות הפולגת דרכי יהודה ור' יוסי, ונבאר סתום בכתום, כי לר' יוסי דס"ל כרבי נחמיס שגם נלעגה עובי הקרשים אמה, ונבתי והברית התיכון, ומקריה מן הקצה אל הקצה, סכר שהכריח התיכון של לפון ודרום הוגך גם דרך עובי קרשי המקולעות, וזוהו שאמר ר' יוסי ארכו ל"א אמה, אבל חז' לא יכול להיות ברית התיכון המעטבי י"ב אמה, כי ישמע שם את הפולגת של לפון ודרום, וע"כ סכר כנתייחא התיכון המעטבי ארכו תשע אמות כנגד ששה קרשים, והנהי חלק המקרא שני קרשי המקולעות מהמסה, מפני שהכריח התיכון המעטבי לא הגיע עדיהם, ותכסנו לפון ודרום, אבל הפולגים ותחתונים שלמעבר, היו ששה ששה אמות כנגד ד' קרשים, ובהגים כנגד שמה קרשים, ששה לא הגיעו בריתים עליונים ותחתונים של לפון ודרום וכל אמה, שקרשי המעטב בחלמ"ע קומתם עובי ת"י אמה על כן כנגד שתי רק שלשים אמה ארך לנגד קרשי לפון ודרום, וכמעטבו היו כפי רוחב הכותל אחר דשפי לבו כי טורין שבו [צ"ח ב'] והעליונים והתחתונים, ולודוים להכי תשיב להו למקולעות לפון, מאוס שהיו בעלמם מאוים מכל הקרשים, ונבאמת הסופרים נקרה שגמטו המאמרים בכמה, ונתלו בין ישיבים ואח"כ יתקרו זה מזה, שהיו נחלה בין עמוד לעמוד, ונעתק עמוד השני, שטעה הסופר וחסב שר' פליג בלחך המבטן, והוא דבר שאין לו בחר. והיו קרפתי אותם עמם אל עם ויחיו ויעמדו על רגליהם, כן נזכה לבראותם במהרה כשיעלו מעקרבותיהם, ויבטו שמבטו בתוכנו לעולם. אמן: [כ] הנה לא אשתמיט בשום מקום להשמיענו רוחב ועובי הכריתים, ורחב זה מלאחי דבר פולג כנתייחא דרכי [פ' ד'] ובחיות נפסוק עד שהמך במסכו וז"ל: אמר ר' לוי הכריח התיכון ל"ב אמה, ולא יתכנו דברי פעל הענינים שכתב שבלך דרך קרשי המקולעות וכוונתו למורח ומעטב ת"י אמה כדי לאחוז בסך להוליאם, כי למסך נלך מאחן ומבאן ח"י אמה הוא די טעם מלב אחד. וגם דברי המלג"ם שכתב שעברו דרך עמודי הקרשים, והלא תרבי בתוך הקרשים, ולא מנינו שיעטק בריתים עמודים, ויחזר ח"י שבלי ספק גם כלאן היה טעות סופר, שהיה כתוב ארך ל' ורחב כ' אמה ונשמטה התיבה "רחב" והיה ל"ב. וזוהו יוכל לדרוש בשבילנו ואמר, שגמו שני אורך בריתים התיכונים כפול מהתחתונים, כן היו כפולים ברחב, וא"כ נקבך רחב העליונים והתחתונים וזאתה שרחבן אמה. ולפי"ז מדויק לשון הגמרא שנת [צ"ח ב'] לר"י מניח אמה דקרשים ואח"כ תרבי בתוך הקרשים, ולא מנינו שיעטק בריתים עמודים, ויחזר ח"י שפיתות לומר אמה חתומה מהקרשים. ויכול להבין גם לפנין שהעליונים והתחתונים לא יכלו להיות פתוח מטעם לאורך מ"ו אמה והתיכונים כפול, שני טפחים עובי, וכן ישאר עובי הקרשים לשני עברי הכריתים התיכונים שני טפחים מזה, וכן מזה, ויהיה ערך לאמן ואח"כ: [ל] כנתייחא דמל"מ [סוף פ"ח] וז"ל והקרשים והבריתם והעמודים והאדנים מקום עבים של קרשים מואפים, וזכ שגמור ואת הקרשים תפסה זהב בתים לגריתים, ומה ת"ל בתים לגריתים מקום שהכריח כנס, ור"י אף הכריתים וזכ בילד היה עושה זהב עביה שתי שפיתות של וזכ ארבעה של כל אחת ואחת אמה ומתלה, ונתנה כחללו של קרש מקום שנתנין את הכריתים עכ"ל, וכן מועתק

נראה העצי שמים כלל, וכן כל הקרשים מבפנים במקום שעברו בריחים התיכונים היו מצופים זהב שנתנו שם שפופרת שארכה אמה ומחצה כרחב הקרש, וחללה גדול כמדת רחב ועובי בריחים התיכונים, בכל קרש וקרש, ונמצא שהיו בכל קרש וקרש כשני שפופרות של זהב הנכנסים זה בתוך זה, כדי שלא יפסד ויגרע כלום מהעצי שמים, שהיה יקר להם וירושל יעקב אבינו ע"ה, מזהב ומפז רב, וכן היו כל הקרשים והעמודים, אפילו במקום שנוגעים זה בזה, ובמקום שנוגעים בטבעות העליונים ובהארנים בכל שטחם סביב מצופים בזהב מצעם זה, והבריחים התיכונים עביו בתוך כל עובי הקרשים באמצע קומתם, ונשארו הקרשים שלמים ארבע אמות למעלה מהם, וארבע אמות למטה מהם, וטעובי הקרשים נשארו בשני צדי הבריחים, כעובי הבריה, שני טפחים מזה, ושני טפחים מזה, ובין בריחים התיכונים להעליונים דיוח אמה, וכן בינם לבין התחתונים, והיו אמה ארנים, ואמה קרשים, ואמה בריחים התחתונים, ואמה קרשים, ושתי אמות בריחים תיכונים, ואמה קרשים, ואמה בריחים עליונים, ואמה קרשים, ואמה טבעות המחברות, בערך יפה :

טבעות הבריחים

ה יקבע בכל קרש בעברו החיצון ארבע [מ] טבעות זהב מרובעות אך החלל אמה לקומת הקרש

מאת ארנים

מופתק בילקוט [רמז ש"ע] ויש שם שניו קטנים, ומהם שש הגדולא שני פסיות וכן הוא כרש"י בחומש, וילקוט פקודי [רמז ת"כ] כל קרש וכו' מלמעלה ראשיה מצופים זהב ומוטים בתוך טבעות של זהב, ושם להלן שפופרת של קנה זהב ובה בין טבעת לטבעת והכרית נכנס כהן, וקרשים מצופים זהב, והכריתים מעלי טעיס נכנסים כשפופרת וטבעות, נמצאו כולם מצופים זהב כמאמר זאת הקרשים תלפס עכ"ל, [וגרמז: תכ"ג] ר"י אמר כל הקרשים מכפפים ומכחון היו מצופים זהב, והכרית התיכין המוגבל בתוך חללם של קרשים מוגבל בתוך שפופרת של זהב, שארך כל אחת ואחת אמה ומחצה, נתונה בתוך תללו של קרש, והכרית התיכין מוגבל כהם מן הקנה אל הקנה עכ"ל, למראה הכסויים האלו כחוממתי, ובתכונני כפירוש המקרא ראיתי לנכון כי גם כאן היו הסופרים בעבורנו, וע"פ אשר כתבנו בפנים תבין דעתי והקורא יבחר הטוב צפוי, ומומלת לי להאריך רק לרבים הצינים. והנה מפורש בכתוב ולפית את הכריתים וזה אחר שכבר נאמר זאת הקרשים תלפס זהב, וע"כ שהיה לפיו לכל הקרשים כפ"ע ולהכריתים כפ"ע, שהיו כולם מצופים פניו סביב, אלא שדרש מיתרון התיבות, בתיס לכריתים להשמיטו איך יכול לפנות בפנים, ואמר כי היו שפופרות עשויים כמדת הנקב שבכל קרש כמדתו, ומהמלה שפופרת נעשה שפיות או שני פסיות כשגגה ולנו ישבח לדון אם לא נתקן לבלי יטעו עוד הקוראים, ואני את נפשי הללתי, והסומע בשום לב יודה לדברי, וזכה לי אליה לטובה, וזקניי מפשע רב: [מ] כן מפורש במשנת מ"ט מדות והוא בילקוט פקודי [רמז ת"כ] וז"ל ושלש כריתים היו להם משולשים בתוך עשר אמות וכו' ושתי טבעות לכל קרש וקרש, ומוטים לתבין של קרש, חתי חלק מחלו וחלק בחלופ, נמצא בין טבעת לחטופת בכל הקרשים מדה שום, עכ"ל. והנה מדאמר בכריתים משולשים ופירושו כמו בשלשה פרי מקלט מכות [ט' ב'] שבין האמצעי להקיצון האחד, כן להקיצון השני, וכן מן הקיצונים עד הספר, וכן כאן פירושו שמרגל הקרש להתחתון, כמו מן התחתון לתבין, וכן מאלה הקרש לפעיון כמו כן פעליון לתבין, ועל כרחק שמה שאמר ושתי טבעות לכל קרש הוא ענין אחד, שמייירי ברחב הקרש שהיו להם שתי טבעות, שהם מהטבעת לשפת הקרש חתי חלק, וכן מטבעת הכרית לשפת הכרית של קרש חתי חלק, וחלק בין טבעת לטבעת, אבל מרש"י בחומש [כ"ה כ"ו] לא נראה כן וז"ל: שתי טבעות לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש חלק אחד מן הטבעת הפניונה ולמעלה וחלק אחד מהתחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביעי ארך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, מנואר שהבין שהוא ענין אחד, ותמוה מה בא להשמיטנו שיהיו בכל הטבעות מדה שום, דממילא מוכן דשכתיהם טבעת שנקרב האחד למטה, או למטה מכל הטבעות, לא יכנס הכרית, אלא שרלה רש"י ו"ל להשוות זו המשנה עם מרש"י בילקוט [רמז ש"ע], וז"ל וכל קרש היו בו שתי טבעות אחת למעלה ואחת למטה שבין שתי חתי חלקים, כדי שלא יהא פגומת כריתם, אבל חלקות שום אל זה, כי בילקוט פקודי הוא אליבא דרבי יוסי ור"ג שלמעלה ענים אמה והיו קרשי המקולטות שום אל זה, וכן בריחים, והיו שתי טבעות למעלה, ושתיים למטה, בכל קרש וקרש, אבל בילקוט כריתים הוא אליבא דרבי יודא, שקרשי המקולטות היו משונות, ולא יכול להיות למעלה שתי טבעות, שיהיה רק טבעת אחת ברוחב הקרש בחלופ, וכ"כ בכל הקרשים, והיה ג"כ בין טבעת לטבעת מדה שום, וקומת הקרשים היה גם לרדדים משולשים. ומלאתי במדבר רבה [פ"ו] שחשב ט"ו בריחים והכרית התיכין, והוא שיטת הגמרא שכרית התיכין הקיף שלש רוחות וכן הוא בתרגום יונתן, ועקבות זאת השיטה, הוא ג"כ בילקוט תרומה, וז"ל ובריחים ארכו של כאו"א שלשים אמה כנגד עשרים קרשים, ולא יתכן לדברי היר"ד [ס"ק כ"ג] שקא"י על תיכונים של לפון ודרוס. שהרי אח"ז מסיים כך היה עושה לקרשים שגדרוס, והוא שאומר אבל משערר חינו כן אלא ארכו של כאו"א חשע אמות, והוא לר"י מוכרח כן, דלר"י ל"ה לכל כריתים מדה שום, אלא ששם כסו פני הילקוט חרולי בטעיות. ומהנה הכריתים לכל ל"ה זה לא למעלה מזה

מחנן

הקדש [ג], ועובי החלל טפה [ס] ועובי דפנותיו סביב כעובי אצבע [ע], ורחב הדופן מפה לפה רביע אמה [ב], נמצא שהיו ארך הטבעות מחוץ ז' טפחים וחצי, ועובי שני הדפנות עם החלל שבינם טפה וחצי, וכן רחבו טפה וחצי, וקובע שתי טבעות למטה, חללי הטבעות בקומתן, על האמה השלישית מלמטה, רחוק משפת הקדש רביע אמה מזה, הטבעת האחת, וכן השניה רחוקה משפת השניה מהקדש מזה, ובין טבעת הטבעות נשאר חצי אמה ריוח, נמצא שהיה בין טבעת למטע בכל הקדשים מדה אחת, חצי אמה, ופיות כל הטבעות זו כנגד זו, בכל הקדשים, וכן היו הטבעות קבועות על האמה השלישית מלמעלה, נמצא שהיה ריוח בין חללי טבעות העליונות להתחתונות, ארבע אמות, ובינם לרגלי הקדש שתי אמות, וכן בינם לראש הקדש שתי אמות, וברופן הטבעת שסמוך להקדש מהחבר יתד [צ] של זהב, ונקב בראשו, ונכנס בנקב שעשוי בקדש טעברו החיצון, שעמקו כגוע חצי עובי הקדש, ובעביו של קדש נקב שעובר על כל רחבו, ומשים שם קנה [צ] שארכו אמה וחצי שעובר דרך שני הנקבים שבשני יתרות של הטבעות, ובוה מתחברים הטבעות להקדשים ובעתה נטע המהנות מוציאים קני השליכות, ונתמרדו הטבעות מהקדשים, וינחו הקדשים על העגלות סמוכים זה אצל זה וזה על זה, ולא יפירו הטבעות ביניהם :

הקמת המשכן

והקים משה את המשכן ש"ת, על ג' דפנות הקדשים, באופן הזה, שתי יריעות המערבות הפשיל על כותל המערבי מחוץ, לכסות את כל הבדחים, ונשאר מגולה אמה דקדשים [ק] ואמה דאדנים, וה' יריעות העלה על עובי כל ראשי הקדשים, וכמו ארך חלל המשכן [ל] אמה, ואמה לעובי קרשי המערב, ונשאר אמה במזרח, שנפשלה למטה, שיהיה לצורת הפתח על פני המזרח, ככלה צנועה המכסה פניה, וכצפון לדרום על רחב חלל המשכן ז' אמות, ולכסות עובי קרשי צפון ודרום שתי אמות, ונשארו ט"ז אמה, הפשיל ח' אמות לצפון, וח' לדרום, שיה לכתף המערב, ואמה היתרה במזרח לקומת הקדשים, כפפו וכסו עובי החיצונים של קרשי מורת לקומת, ונשאר גם במזרח כגולה אמה דקדשים, ואמה דאדנים, והמבדלים שבראש עובי הקדשים שבמזרח, כפפו תחת האמה החלווה למטה, וגדולי כנפי היריעות

סאת אדנים

גמחון, וסאת טענת הכרשים, והוא ליצא דרי יסודה שפיו כלין עד כאלכז, וכסתי דקיס לרין חיווך יותר, ונחמנו הלכנו כבשית ר' יוסי, וכן הוא כנוס"ק [ב' בלק] בריה התיבן מאיוון חמשי, וכמבואר גילקוני [כמו ת"כ], ובכרייתא דמלמ"מ [פ"א]: [ג] כוחות הכרימים: [ס] כעובי הכרימים: [ע] דל"א כפחות מזה: [ב] כן מסתבר כרחבו כעובי, ועל סדר נכון להמרחקים הוי אמה בין טענת לטענת, וכ"כ המבטיים בד"ק אגב שמות [כ"ז כ"ט]: [צ] שמות [כ"ז י"ז] שתי ידות לקדש האחד משלכות אשה אל אחותה כן העשה לכל קדש המשכן. והנה שם יד סותה לדבר הדין: בתוך דבר אחר, כמו מלמ"א ז' [ז' ל"ב ל"ג ל"ד ל"ו] והנה לא יתכן שיזכר כאן מן ידות התחתונים של הקדשים הנכנסים כהאלנים שזה נדע מהכתוב לקמן פסוק [ט] שני האדנים וכו' לשתי ידותיו, וע"כ מש"כ שתי ידות וכו' משלכות אשה אל אחותה מדבר מהירות שנקנסים בתוך עובי הקדש, ולהכי אמר אשה אל אחותה בלשון נקבה, דלא קאי על הקדשים, שנקראים בלשון זכר, וזכו לעתי כוונת הכרייתא דמלמ"מ וז"ל הסינין יואלים אל אחותה דכרי ר"ג שר"ג אומר אין ת"ל משלכות ומת"ל משלכות מלמד שטענה להם שלמים כסולם המזרי עכ"ל: וכעתוך ערך סן, כלים [פ"א] עשאו ככנים או כקמחים כמנשה משכן הסינין יואלין מן הקדשים שנים: מכלן וטעין משין ומשליכין אותן כסתי עכ"ל, וז"ל שם וז"ל ובמעשה משכן וכוונתו בכרייתא דמלמ"מ, וז"ל ומשליכין, ומדמאר שנים מכלן וטעין מכלן שמשע סה"ו ועשרת בקדש, ושכירוב שהיו שנים למעלה שנקנסו בו בתוך זו כמו די האופן בתוך זה האופן, והנה נכנס כעובי דרך כל רחבו, והיך והנה ארכה אמה וחצי, וכן היה למטה, והיו נגד הטענות לתוך אותם אל הקדשים, ושכירוב יואלים היינו שיואלים ונכנסים ולהכי חמשים שמקיש את הוכר בתוך סנקבה ככל פס', ולהכי נלצר הנקבה שקבועה תמיד כעובי הקדש כדי שלא יפסד העיני שטים בכל פס' כהכנסת הוואלם סיד, וכן היו גנות לידות של הטענות הנכנסים כדו הקדשים כדי שלא יפסד שם העיני שטים. ולדברי המפרשים שהיו לחדר לתוך הקדש, אין זה שיה סלולם מהמדגנות שלמים כגני שוקים רחוקים זה מזה, והאל אין די חווק שלמה כרימים וטענות פעלונים, אלא שהיו טענות הכרימים נפרדים מהקדשים כמו הטענות העליונות, וספיר לא יעכבו כסדור הקדשים על העגלות: [ק] מפורש שם [כ"ד] מכלן [ח"א] וז"ל נמלאו שני סדרים ארכן ארבעים אמה [ורחבן עשרים] ככ"ל שלמים] חללו של אהל ואמה עובי הקדשים במזרחת ואמה נמערב נמלאו שלמים וטעין אמה, נשתירו שם שמה אמות לכסות את הקדשים שנמערב ורחבן סיה עשרים ושמה: אמות לא מהן עשר אמות חללו של אהל וטעין אמות עובי הקדשים שנלפון ובגדרום הרי שטים עשרה אמה נשתירו [תשעה] [במנה] אמות מכלן [ותשעה] [ושמנים] אמות מכלן לכמות הקדשים שנלפון ובגדרום עכ"ל, והביאה רש"י ז"ל כחומש [כ"ה ס'], והיה נראה לו יותר שיטה זו שיהי

בזכותם יבנה [ה] המדוכה ח' על ח' , מכופלים בזאת , ראש בהתבנית הקו א ד אלכסון המרובע ושארבו עשתי עשרה אמות ואצבע בקירוב , גמחה על קרנות קרשי המקצועות , לקומתם עשוי אמות , ואמה ועוד היתרות , המשלש א ו ז , כפלו בנקום הקו ו ז , למעלה לחוץ , ונגע נקודה א סמוך לנקודה ה , והתיכה ד ה ס ז ג נמחה על קרשי צפון ודרום , ונגע נקודה ג בנקודה ו ג שאל אל הארץ הרביעי כמערב , סמוך לארץ , בצפון ודרום , ועלה הנוח המשלש ב ג ד ו ה י קו על ד מקום הכפל , ונגע נקודה ג בנקודה ה על חוד קרן הקרש , והתיכה ד ה ס ז ב מתמונה על קרשי המערב , ונגע נקודה ב ג בנקודה ד שחתה בקר המערב , סמוך לארץ אצל ארץ המישור , ועלה נתנו המשלש ב ג ד , והקו ג ד מקום הכפל , ונגע נקודה ב ג בנקודה ד כמו לעיל , ושני הקוים ג ד הישרים , נגעו זה בזה על הקרן , על הקו ד ה ס , וכל ישתע יבנה המלואים , פרק והקוים מרע"ה יריעות המשכן האלו בהקמה הנפלאה הזאת [ש] , וראש עסקן אהרן קורא נעים קח לך פסת ניוה ותרשום עליה קוים כסו בהתבנית , וקח לך עין אחד במדת אמת הנייר , וכפול הנייר על העין , ותראה סדר הנעים , בהגדולים על ארבע כנפות היריעות , והשפולים שהולכים אחרי אשה השובה [ת] , כוונות מחשבות תבנית הכול , ולא יחשבו

באת ארנים

שיכיו שוים המדות כמעט כמו נלפון ודרום , ולכן [במקרא י"ב] גד"ה תכרת על אחורי המשכן תב לכתוב שתי אמות שהיו מגולות בקרשים שהוא אליפס דמשנה הכל , אבל ע"ס [במקרא ה'] כוים , אבל במסכת שבת אין הכוונות מוכחות את עמודי המזבח , ופי' אמות תלויות אחורי המשכן , והכפול כפלה זו וחסיענו , ונתתה את הפרכת תחת הקרשים , והאם כדבריו הנכריית הזאת , צמאלת פרכת מאוכס מן הקרשים ולמקד אמה , וע"ס דור"ס [כ"ב] ש"יין על תיבת הקרשים כצמורה , פירוש העמודים , והוא ע"ס פירש"י [מקרא ה'] וזל וזמה לכתוב עובי העמודים כצמורה , שלא היו קרשים צמורה אלא חמשה עמודים שהמסך פרום ותלו בויון שכן , והשתומם על המראה כנוסחתנו כחוב עובי הקרשים כצמורה , ואין נפרס ונקרא שם קרשים לעמודים , אבל כשהגעתי לרקדק דבריו הנכריית הזאת [ברמז תכ"ב] וזכ"ה שמתחיל לברות ששיתע פתה ופרח , ומוכרת כפירוש המקראות , ונראה ע"ס העונם האלה , וזהו שרש"י ז"ל וה"ר ל"ה ירדו לגעת הביטס , והוא עמודי עמודי המסך , כסכרו שני עמודים הקוונים ועמודי ג"ס ועובי קרשי לפון ודרום , וכדעת התוספות ונחיס [ג"ט ב'] גד"ה ואומר שכתבו שם כאלמע דיבור , [בדף ס'] וזל : דפתח המשכן ע"כ שלא כדון אוקרי פתח אבל מעד , ומדוע הוא דלג הוא ליה גיפופי , שהיה פרוץ לפניו כמלואו עכ"ל , אבל תראה ותגל נפחך ומאד , וז"ל ע"ס [ברמז תכ"ה] , חשבון [הסאדני] מ"ג בלפון פון כדרום , ארבעה עשר למעבר , ארבעה צמורה , כבלפון וצדדרום ובצמורת היו נלוות , שניס לכל קרש , ובצמורת לא היו קרשים אלא צממה עמודי ששים , סדורים בסוף עשר אמות , כפתחו של היכל , והיו על ארבעה אלתי כסף , עכ"ל , ופי' למדתי דעת קדושים שלא למחוק אהיה נוסחא שלא נראה לנו , אלא להגיש כדל , ואמן הטעית הגסות ארבעה עשר תפוחים שש עשר , ובכנס המזבח ארבעה , למדתי פנינים יקרים , וכל מקרה נפלו התיבות אלא שהלפון מוקמום , כבודאי כעת שלא נקח הדפוס , שהיו כל הספרים נכתבים מסופרים , ולא ימלא שכתבה לא ימטע תיבה כעת הכתיבה , ואת"ו כעת הכתיבה העמודי התיבה בני ישיע , ומפתחים שיבואו אחריהם , ויחליפו המקום ועמודיו שלא במקומם , וכן כלן שתיבת ארבעה ש"יך למספר העמודים , ותיבת שבעה היתה גבה לנאר עובי העמודים , והכל כשביחס , כי מאחר שהיו גזית הדפים מוכרן לארץ , ע"כ שהיו כולם שוים , ולפיכך היו עובי עמודי הפרכת , שהיו כל עמודי תלמי קרש , ועמוד כסדר אלתי המערב , ותפסו ארבעה עמודים שלל אמות , ושאר חלל שבע אמות , ואת"ו ימלאו ארץ היו סדורים בסוף עשר אמות , ושאר כפתחו של היכל , היינו שש היו עמודי המסך שהיו עינים אמה על אמה , וכמונאר [ברמז תכ"ב] וזל ופתחו של היכל היה צמורה ולא היו שם קרשים אלא עמודים עובי כח"ה היה אמה על אמה ענפים זכ ודוידים [כ"ב] [נתחם כל"ג] עכ"ל , וזהו למדתי שכנגד חלל היכל היו רק שלשה עמודי המסך , ולא עמודו כשאר הקרשים , ושנים עמודים סותמים עמודי רחוקים מהקוונים ומזמרת , והמסך היה לא לבד תלוי כנגד הפתח אלא שהיה ג"כ פרום כנג , ונכנס תלפנים [ה"ס ל"ט] פרס עין למסך , ועין למעלה הוא , והיו לפי"ו גיפופי לפתח המשכן , ובוין עמוד לעמוד היה שלשה ומחאה חלל , כדל זה לא היו יבולים להכניס הבין וכדו על דפסי כעוננים אהיה , וז"ל מסודרים כמו כפתחו של היכל , בעמודי הפרכת היו מסודרים בזה האופן עמוד אחד סמוך לקרש לפון , וזכ"ה אחד לקרשי דרום , ושנים עמודי תלפנים עמודי קרש אחד ושאריו שני תלפנים שוים בניס וקרשי הקוונים וזמלא עמודו צמרון כנג עמודי המסך , ומלא שתיבה הזאת לככות עובי הקרשים כצמורה , לקומתם שתיבה אמת , שזה לפון מערב דרום , מאחר שלא עמודו אללס עמודי המסך , והמה היתה שנג המסך , היתה תלויה למטה גזרות הפתח , ולר מערב שלשה עמודי המסך ולקמן יבוארו הפרכת והמסך בשלימות , ויסולק קובית רש"י הנ"ל מהפסוק ונתתה את הפרכת תחת הקרשים : [ד] בזה יבואר שאלת הסדר ר"י אברבנאל ארץ עשו כשפולי היריעות מירכתיים יוש"ס [יש] ועיין במ"כ גירסות עוים ארן ס' : [ת] שבת [י"א ב'] תל דבי פ"ו ישתמאל למה משכן דומה לשה שמהלכת בשוק ושפולים מהלכין אחריה , וק"י קל בע הישיעות ש"ת שקרוי משכן ,

וזהו שרש"י ז"ל וה"ר ל"ה ירדו לגעת הביטס , והוא עמודי עמודי המסך , כסכרו שני עמודים הקוונים ועמודי ג"ס ועובי קרשי לפון ודרום , וכדעת התוספות ונחיס [ג"ט ב'] גד"ה ואומר שכתבו שם כאלמע דיבור , [בדף ס'] וזל : דפתח המשכן ע"כ שלא כדון אוקרי פתח אבל מעד , ומדוע הוא דלג הוא ליה גיפופי , שהיה פרוץ לפניו כמלואו עכ"ל , אבל תראה ותגל נפחך ומאד , וז"ל ע"ס [ברמז תכ"ה] , חשבון [הסאדני] מ"ג בלפון פון כדרום , ארבעה עשר למעבר , ארבעה צמורה , כבלפון וצדדרום ובצמורת היו נלוות , שניס לכל קרש , ובצמורת לא היו קרשים אלא צממה עמודי ששים , סדורים בסוף עשר אמות , כפתחו של היכל , והיו על ארבעה אלתי כסף , עכ"ל , ופי' למדתי דעת קדושים שלא למחוק אהיה נוסחא שלא נראה לנו , אלא להגיש כדל , ואמן הטעית הגסות ארבעה עשר תפוחים שש עשר , ובכנס המזבח ארבעה , למדתי פנינים יקרים , וכל מקרה נפלו התיבות אלא שהלפון מוקמום , כבודאי כעת שלא נקח הדפוס , שהיו כל הספרים נכתבים מסופרים , ולא ימלא שכתבה לא ימטע תיבה כעת הכתיבה , ואת"ו כעת הכתיבה העמודי התיבה בני ישיע , ומפתחים שיבואו אחריהם , ויחליפו המקום ועמודיו שלא במקומם , וכן כלן שתיבת ארבעה ש"יך למספר העמודים , ותיבת שבעה היתה גבה לנאר עובי העמודים , והכל כשביחס , כי מאחר שהיו גזית הדפים מוכרן לארץ , ע"כ שהיו כולם שוים , ולפיכך היו עובי עמודי הפרכת , שהיו כל עמודי תלמי קרש , ועמוד כסדר אלתי המערב , ותפסו ארבעה עמודים שלל אמות , ושאר חלל שבע אמות , ואת"ו ימלאו ארץ היו סדורים בסוף עשר אמות , ושאר כפתחו של היכל , היינו שש היו עמודי המסך שהיו עינים אמה על אמה , וכמונאר [ברמז תכ"ב] וזל ופתחו של היכל היה צמורה ולא היו שם קרשים אלא עמודים עובי כח"ה היה אמה על אמה ענפים זכ ודוידים [כ"ב] [נתחם כל"ג] עכ"ל , וזהו למדתי שכנגד חלל היכל היו רק שלשה עמודי המסך , ולא עמודו כשאר הקרשים , ושנים עמודים סותמים עמודי רחוקים מהקוונים ומזמרת , והמסך היה לא לבד תלוי כנגד הפתח אלא שהיה ג"כ פרום כנג , ונכנס תלפנים [ה"ס ל"ט] פרס עין למסך , ועין למעלה הוא , והיו לפי"ו גיפופי לפתח המשכן , ובוין עמוד לעמוד היה שלשה ומחאה חלל , כדל זה לא היו יבולים להכניס הבין וכדו על דפסי כעוננים אהיה , וז"ל מסודרים כמו כפתחו של היכל , בעמודי הפרכת היו מסודרים בזה האופן עמוד אחד סמוך לקרש לפון , וזכ"ה אחד לקרשי דרום , ושנים עמודי תלפנים עמודי קרש אחד ושאריו שני תלפנים שוים בניס וקרשי הקוונים וזמלא עמודו צמרון כנג עמודי המסך , ומלא שתיבה הזאת לככות עובי הקרשים כצמורה , לקומתם שתיבה אמת , שזה לפון מערב דרום , מאחר שלא עמודו אללס עמודי המסך , והמה היתה שנג המסך , היתה תלויה למטה גזרות הפתח , ולר מערב שלשה עמודי המסך ולקמן יבוארו הפרכת והמסך בשלימות , ויסולק קובית רש"י הנ"ל מהפסוק ונתתה את הפרכת תחת הקרשים : [ד] בזה יבואר שאלת הסדר ר"י אברבנאל ארץ עשו כשפולי היריעות מירכתיים יוש"ס [יש] ועיין במ"כ גירסות עוים ארן ס' : [ת] שבת [י"א ב'] תל דבי פ"ו ישתמאל למה משכן דומה לשה שמהלכת בשוק ושפולים מהלכין אחריה , וק"י קל בע הישיעות ש"ת שקרוי משכן ,

וסהבו לארץ, כי למדנו דרך ארץ שיהא אדם הם על היפה. וקצות הכנפים והשפלות
אחיות בכלונסות ומיתרים ויתדות החובים בארץ [ך] לכל ירגון הוריעות מהרוח :

פ ר כ ת

ז יעש את הפרכת ממיני הוריעות, וככל חקתם, עשר אמות ארכה, לרחב המושכן, וכדי
שיתה ארכה לארך הארון [א] כשתכסנו, ועשר רחבה לקומת המושכן, ועביה טפח [ב],
ובשפה העליונה היה כלונס [ג], כדי שתהלה בשוה, והיו לה ארבע חוברין, לתלות בהם על
וויים של כסף מצופים זהב, שקבועים בארבעה עמודים, שהיו של עצי שטים, מצופים זהב
בכל שטחיהם סביב, וקומתם עשר אמות, כקומת הקרשים, וארבע אמה כעובי הקרש,
ורחב עבים שלש רביעי אמה [ד], כחצי רחב הקרש, ועמדו בתוך אדנים כמדני הקרשים,
שהיו במספר מאת האדנים כבר לארץ, ועמודים כסדר אדני קרשי המערב, עמוד אחד סמוך
לקרשי צפון, וכן בדרום, ושנים סמוכים זה לזה כקרש אחד, ובאמצע, ושיארו שני האלים
שיום, בעיהם ובין הקיצונים, כל תלל ג' אמות ומהצה, וכדי שיוכלו בני קהל להכניס
הארון וכדי שבעבודתו, שהיה ארכו עם הטבעות ג' אמות, ולכתפי המוטנים אותו, והעמודים
בתלל ההיכל [ה], ומהורם המערבי עד קרשי מערב, ריוח ו' אמות, והפרכת על צדי מערב
של העמודים, בתלל קדש הקרשים, מכוון תחת קרסי נחשת [ו] של ירועות האהל, וקרסי זהב
משוכים מהפרכת ולמורה אמה, כנגד חודי המורה של העמודים, ושפיר נראים במשכן שלא
חכסם הפרכת :

כסך פתח המושכן

ך [ה] כסך היה ממיני הוריעות והפרכת רק שהיה מעשה רוקם, ארכו ארבעים אמה [א], בארך
פתח האהל וכאך פתח המושכן יחד, ורחבו כארך הפרכת עשר אמות, ועביו טפח
כפרכת ותליו כנגדו, והיו לו המשה עמודים מעצי שטים, מצופים זהב בכל שטחיהם סביב
ועמדו בתוך אדני נחשת מוצקים, שהיו קומתם אמה, וכן ארכם, וכן רחבם אמה, וכעובי
העמודים שהיו אמה על אמה עם הצפוי, וקומתם שלשים אמה, ומרובעים, שלשה מהם,
עמדו

מאת אדנים

ולא על האהל כפי שיטת ר' יהודה ור"ג גמרא שיהיה כל ארך ירועות העוים אמה או אמות נגדית על
הארץ, וזהו שאמר דהמע"ה תהלים [קמ"ד ז"ב] בנותינו כוויז מחטבות תננית ביכל, שלא היה עוד ביכל
המקדש, אלא שקלי על היכל ירועות המושכן, ומסיים אשרי העם שככה לו : [ך] בן מובאר כמדכ"ר [פ"ו]
שהיו ועוים בארך כסבי שלא ופיל הרוח לקליים, וכ"כ ירועות המושכן :

[א] מפורש בילקוט [רמז שפ"ב] וז"ל היה אורג את הפרכת עשר אמות על עשר וששה נה ארבעה חוברין
ותולה ארכה בלוקוליות בע"ג העמודים, ומסולק קובית המפרכים על רש"י ז"ל, דאך יפול בה ארך ורחב
אחר שהיו מרובעת, וזהו שתיירו בהכרובים בפרכת ארבע לרחב המושכן אינו נכון דו מנין להם, ולמה היו
כן : [ב] שקלים [פ"ח מ"ה] וז"ל שלמדו חז"ל מהכתוב לפני הפרכת כי לפני הכפרת, וכמו שדרש רב הונא
סוכה [ס' ב'] אלפני הכפרת וכתיב מאת פני יאחק ולין פנים פחות משפט, וכן בפרכת שמוכר להיות ארכו
ורחבו עשר על עשר להגדיל בן קדש לקדש הקדשים, ועביו טפח, וכמו בפרכת שמוכר ארכו ורחבו,
ולעביו יפסין גובה שיה : [ג] בן מובאר כרש"י שמות [כ"ו ל"ח], וז"ל אשכר בלאו הכי כי בחוברין לחוד
יסת בין חובר לחובר ארבע, וזהו שלא נזכר לא בלוי ולא במשעס ביהו"ו עמודי הפרכת חסוקים, ובמסך
פתח המושכן גלמז [ל"ו ל"ח] וחסוקים, משום דחשוק שייך רק במקום המחשוקים עומדים משפוחים בשעת
אם שניגול כמו בלופים או במרובע כמו בכל העמודים, אבל ארבעה עמודי הפרכת, עומדים על קו ישר,
לא שייך לאמר בהם מחסוקים, ורש"י ז"ל למד זה ממש"כ והמסך וכל עבודתו במדבר [ג' ל"ח], ובבמדבר
[פ"ג] אר"ה כ"י מניח כן היו קונטעין גדולים ולגורות של זהב בראשיהם וכו' ואש"כ לא היו משפוחים אותה
בבת אחת, כדי שלא יראו את הארון וישיש בלתינו ברוח : ז' ארך היחוד ארך הכלונס על הארון : [ח] מוטאר
הקמת המושכן ארץ ק' : [ה] בן מוסבר שיהא קדש הקדשים מיוון עשר על עשר, וכמו שהקדשים מיון
לחלל סביב, גם כן עובדי מלדתי הפרכת סתגוד קרשי המערב מןחוד לחלל עשר : [ו] בן מוכת מהכתוב ותחתיה
הפרכת תחת הקרשים, וחסם ולא פירש תחת איהו קרשים אס של זכב או של נחשת או תחת שיהם,
ולמדוין מהכתובים לפניו כנסוק דהיינו קרשי נחשת, ולא תחת קרשי זכב ככתובים לפני פיו, ומיושב לפניו
תחת, בפרכת תחת כל קרשי נחשת שכלם למעלה, אבל אס היה המונה על קרשי זכב היה נכון וזת לאמר
אלו, או לנגד, שיהי רובם מלדתי הפרכת ולא למעלה, ובקדשי זכב איהו שבת [כ"ב ל"ט] ומלתי קרשי
במשכן כסוכבים ברוקע, ואם היה הפרכת בעביו טפח כנגדן היתה מואפלת עליהם, וזהו מסולק קובית
רש"י משיטת הכריית דמ"ט מדות האוב"ב בהקמת המושכן ארץ ק' :

[א] הנה בחורה לא נזכרו מדות הפרכת, ונוסף פתח המושכן, וגם כמסך בער התיר כתיב, רק מוסך עשרים
אמה ארך, ומדת הכתב ג"כ תמוס, ורבותיו התקיים באלו הפרכת עשר על עשר, וסוף משום

עמדו סמוכים לקצה הלל ההיכל שבמזרח, החוקים מעמודי הפרכת רוח תשע עשרה אמה, עמוד אחד בצפון נגד עמוד הפרכת, שאצל קרשי צפון, ונוגע נוקצע צפונה מערביה של העמוד, בכקצוע מזרחית דרומית של קרש המזרחי שבצפון, וכ"כ עמוד אחד בדרום, ונוגע בקצוע דרומית מערבית של העמוד, בכקצוע מזרחית צפונה של קרש המזרחי שבדרום, ועמוד השלישי ביניהם באמצע, ונשארו שני הללים שיום בינו ובין הקיצונים, כל חלל ג' אמות, ומחצה וכמו בפרכת, ושנים הנותרים עמדו לנגד הקיצונים, ורחוקים מהם ולמזרח בתוך החצר, תשע

מאת ארנים

הנאמר והבדלה הפרכת, וכמסך שער ההצר בארו לנו פלוגתא דר' יוסה ורבי יוסי זבחים [ס' א'] בקלפי החצר, שבו תגוי נש פלוגתתם במסך של שער החצר, אבל צדדות מסך פתח המסכן נשאר תוס', ולדאיתו זמניו אל לבי לדעת פשר דבר, ורצה זה מאלתי דרך, ללנות המסך להחיר לפניו, ואלהים אמת, ונתי בדרכי אמת, לזמן שמו, בילקוט [כמו מע"ד] וז"ל: אבל אי אהת יודע כמה מן הקלעים לפתחה של החצר שאל ואת קלפי החצר וכו' זה מן המסכן למוצה שער אמות, כך מן הקלעים לפתחה של חצר שער אמות, אבל אי אהת יודע כמה גובה פתחה של חצר, שנאמר ומסך שער החצר מעשה רוקס וכו' וקומה ברכת חמש אמות של חצר כך פתחו של היכל, כפתחה של חצר כך פתחו של אולם עכ"ל, והוא מועתק מבריתא דמל"ט [פ"ה] בשו"ס קטנים ואלו הן, שם גרס ויה, בין המסכן למוצה, ובילקוט "מן" ובש פתחו של חצר כך פתחו של חצר [הצר] הדפוס וכן כרחב פתחו של חצר כך פתחו של אולם, כפתחו של חצר כך פתחו של היכל פתחו של חצר כך פתחו של היכל, כגובה פתחו של היכל כך רוחב פתחו של אולם, עכ"ל, ובילקוט לעיל מזה רבי יוסי אומר שאין ת"ל חמשים בתמשים ומת"ל חמשים זה לפני האהל הא למדת שארכה מזה אמה ורחבה חמשים אמה, ומת"ל ומת"ל פתחו של האהל וכו' המועתק לעיל, והנה בעל הענינים בפירוט הבריתא ה"ל הגיה תמונה, עשר אמות, העמוד "עשרים", ומה כה להבטיענו, הלא מפורש בכתוב עשרים אמה, ועוד מזה ענין קלעים לפתחו של חצר, הלא נוסף היה לפתח החצר. ולדאיתו בספר מעשה חושב בגולה דברי חשב, מסך שער החצר היה עומד רחוק מפתח החצר ולחץ עשר אמות, וכן כתב גם הסל"ט [ס' י"ג] מלתא בשעמא, ואחרי שדלו לי חספא, מאלתי מרגינתא דלית לה עינו, שהשקפתי לאמר מזה ששעה שהעני"ה אולם למקדש כרחבו עשרים אמה, ורחבה עשר אמות, מלכ"ס א' [ג'], והגובה ק"מ אמה דה"י ב' [ג' ד']; ובה"י א' [כ"ט י"א] ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם ואת צתיו, וכו' ובפסוק [י"ט] הכל בכתב מיד ה' עליו האביל, כל מאלתי התבנית, ופירושו בארתי כאלו ל' לברוכים עיני, כ"ו למד דהש"ס ממשך שם שם היה אולם בין מסכן למוצה, וביחזקאל [מ' ז'] ובכל הענין שם מוצא"ר שהיה גם אולם השער לנגד אולם המקדש, והיו ששה שערים צדדיות שער כנגד שער עם אולמות בכל א"ר, ובודאי שכן היה גם בכו"ר, ואח"כ בסוכה [ה' ב'] שלמדוין ומסך מכות עולמים, ועפ"י יעלה בידו לברר דברי ה"קוט כמין חומר, וזה פירושו: אבל אי אהת יודע כמה מן הקלעים לפתחה של חצר, ופירושו יודע לו כמה חצר ורחב גג המסך של שער החצר שער עשר, וכן גג מסך פתח המסכן, שיהיו עשרים אמות שער הפרכת, אבל כמה פרוש מן המסך לקלעים למטה לכל יראה הכהן ועבודה בידו, ולמד זה ממש"כ במדבר [ד' כ"ו] ואת מסך פתח שער החצר אשר על המבטק ועל המזבח סביב שמיורת, כי כבר נאמר כן שם [ג' כ"ו], וזוהו שאמר משה בין המסכן למוצה שער אמות, ברוחב המסך מסך בין המסכן ובין המזבח, שפרוש למטה, לכל יראה תוך המסכן לחוץ, כך מן הקלעים ששל גבול החצר מסך כלפי מוצח המסכן שער אמות וכן הרבה שער אמות, ומעשה יבאל על הגובה ולמד ממש"כ שמות [ל"ח י"ח] ומסך שער החצר מעשה רוקס וכו' ועשרים אמה חקר וקומה ברכת חמש אמות לעמת קלפי החצר, ללמדך שארכה עשרים אמה ורחבו חמש אמות, פירושו כי לדעת ר' יוסי שלמד מוצח מסוכן שקומתו עשר אמות, וע"כ שקלפי החצר קומתם חמש עשרה אמה, וכן נאמר ועשרים אמה, ומיותר הו"ו והל"ל עשרים וכו' [כ"ז כ"ו], אלא ע"כ הפירוט שם בהש"ס, וגם הקלעים ארכם עשרים אמות, וזוהו שאמר לעמת קלפי החצר, וכן פירש"י שם כמדת קלפי החצר, ואין ת"ל חמש אמות רחב ומת"ל חמש אמות רוחב, שהמסך והקלעים היו מופלים מהעשרים אמה ארך כך ע"ו אמה, ותמצה יתירים היו ככפסים ופרוכים לגג, ובקלעים מנזלר להן, ובמסך היו פרוכים כלפי הקלעים חמש אמות, ונשאר עוד חמש אמות עד סוף להקלעים ששל גבול החצר שהיו שם פרוכים לרחב מנוין הקלעים שם מוצר, וזה נדע מהכתוב [כ"ז י"ח] וקומה חמש אמות שם מוצר, והלא כבר נאמר שם כראש הענין שם מוצר, ועוד שביקלל כתוב ועמודים ארכבה והל"ל ועמודיו וכמו לעיל במסך פתח המסכן כי היה רק מוסך אחד, ועל כרחק לרבות שהיה המסך מחובר משני מינים, אחד ש"ת ארבעון ות"ש ובש מוצר, והשני של מוצר אחד, וזה שטי"ס כרחב פתחו של אולם, שהיה לשיטת ר' יוסי שלשים אמה ארכו, כמנזלר טריעות מוצר של חצר, כפתחו של אולם שלשים אמה, כפתחו של חצר כך פתחו של היכל פירושו שגובה אמת ע"ו אמה, כגובה פתחו של היכל כך רחב פתחו של אולם פירושו כמו שפתחו של היכל שער על שער כן רחב גג האולם שער על שער, וממילא רחב הפתח נצפון ודרום מהאולם רחב עשר אמות עם עובי עמוד הפנימי, ור"ל שיהא לשיטת ר' יוסי, הוא מזה שאמרו שאין ת"ל חמשים בתמשים ומת"ל חמשים זה לפני האהל הא למדת שארכה ק' ורחבה ג', הוא פטריובין [כ"ג ה'] מנזלר דלבי, ובת"ס שנתרבע

השע אמות ריח, וכלונס של נחשת [ב] נתון בשפת המסך סמוך לארץ, והקוהו במיתרים ויחרות של נחשת החובים בארץ, בצד מערב של שני עמודים החיצונים, ופרשוהו לקומתו, ונתון שם כלונס של כסף מצופה בזהב שבקצותיו טבעות, ונתונים על ווי כסף המצופים בזהב [ג] שקבועים בהעמודים, ועשר אמות הנותרות, כספו למערב פרושים למסך ונג, עד מנועל לשרשה עמודים הפנימים, ונתון שם כלונס כמו הראשון, וחובר אחד באמצעו, ונתון על וויים הכמוזכרים, ושקבועים בצד מערב של אלו שלשת העמודים, ושני כלונסאות באלו, נתונים מעבריהם הקיצונים הפנימים לעמודים החיצונים שבנגדם, עד שהיו כל החמישה עמודים מחושיקים בכלונסאות, שהיו של כסף ומצופים בזהב, ונעשה מסך ופרוד לפני הטיבן, ואולם רחב אמות, וכן ארכו עשר אמות, וקומתו שלשים אמה, ונכנסין ויוציאין מצדו הצפון והדרום מבלי שיצטרכו לגלול המסך, להכהנים ההולכים לעבודתם ולהשתחוות, ומשם באה האורה להמשיכן, ובאמצע קומת שלשת עמודים הפנימים, קבועים וויים ונתון עליהם כלונס קצה הידועה העשירית של האהל. וכנגד עמוד האמצעי ורחוק ממנו הלל ריח השע אמות, עמד מובח ההוב על האמה העשירית [ד], וחלק את ההיכל מהצדו שלפנים ממנו, נמצא שעמד באמצע ההיכל מישוך קמעא [ה] על חצי אמה כלפי חוץ, וכן היה בינו ובין עמודים האמצעיים של

מאת אדנים

בשערבב ע"ש ר"י שמו ראו להוכיח בהמסכים ונקלטי החלר שלפי עש כ"ו בזכחים [ס], וזוה נמאץ פתרון למה קראו עמשים פעמים מסך לפתח האהל, שמות [כ"ו ל"ו], [ל"ו ל"ז], [ל"ז ל"ח], כדמכר [ג' ס"ה] [ד' ס"ה], ושני עמשים קראו מסך לפתח המשיכן, שמות [מ' ס"ה], ופסע אחד קראו מסך הפתח לפתח המשיכן [ל"ה ט"ו]. שכל מוקס קראו לפי מדות, שהיה חלק האהל חרבעים אמה, לכד בשעת פתח משה לישראל [ל"ה ט"ו] אחר מסך הפתח יהיה רק לפתח המשיכן, ולא טיבן על כל חלק פתח האהל שהוא ל' אמה, וכלו כוונה שיה, שהיה חרבו חלק פתח האהל, וגם פתח המשיכן, ובשעת לויי הסקנים, וספור הקמתו נבחר יותר שיהיה את המסך רק לנגד פתח המשיכן, ולא לנגד פתח האהל, וקומתו יבטיח למעלה וכן עשה, וכמו שיכול לפרש האהל על קומה ט"ו אמה, וכן קלטי החלר, כן יכול לעמוד על האהל ולבטח את המסך עוד על קומה ט"ו אמה, ובאור יתר הדברים שבכרית התיכון יבואר לקמן שהקלטים ובמסך שער החלר [ב] יבואר במעשה החלר: [ג] וזו"ק פקודי אינין לכסף ורזאיהם חלף כדבבא. ולמדו זה מבטוי הכתובים שבטוי [כ"ו ל"ח] כתיב ופיתח אותם זכב, ויהיה זכב, ובמעשה [ל"ו ל"ח] עמודיו סביבו, וזהו זיהם, וזפה רזאיהם ורזאיהם זכב, וזגלות רזאיהם שם ויהיה זכב היינו שהיו על ופיתח הקודם סביבו, וזה הוויים רק מלפנים, אבל העמודים מלפנים כבולם, ורזאיהם קאי על רזאיהם הוויים: [ד] כן מפורש פילקע ורזאיהם וזפת את השלחן מחוץ לפרכת, על אלע לפון, והמזורה נכת השלחן, על אלע תימנה, ומיותר והשלחן תתן, ה"ל להקיס ריח שבין שלחן למזורה לריח שבין פרכת לשלחן זה לזה, והמזורה תהיה נוכח השלחן על אלע תימנה, שהיה מבני לדים עד קודם למזלית של היכל שתי אמות מאלף ובתים מאלף, וכ"כ השלחן תתן על אלע לפון שהיה גם לו בתים מאלף ובתים מאלף, והיה חלק באמצע וחצי חלק מאלף ומאלף, וכמו שהנרתיים וטבעות הנרתיים על ערך יפה, ולא כהמלכ"ם והוא דעת ככל מעשה מושב, ששלשת הכלים נכללים כהאיר שבנינים, ומאי איריא, והאמת שלשון הגמרא מנחת [ל"ט ח'] ורש"י שם כ"ד"ה אלף למ"ד דתקתא, וז"ל רש"י מנחתך מכותל לפני שתי אמות ומתאם, שהיו כהנים הנושאים שני הסדרים ויבליהם להלך זה בצד זה כדאמרינן במשנה דמיס מסדרין כבת אחת, ולהלוך שני בני אדם בשנין שתי אמות וזהו כדון כדון ככל, ה"ל טעם של רש"י תמוה, וכנראה מלשון התוספות ד"ה כוה, למעלה פתח ללחך זה וזה, בין שלחן לכותל, ה"ל פני שהיה לדרום, והלך לשלחן לשתי מערכות בין מערב למזרח, ובאם שהיו עמודים כן, לא היה סיבה לה ידענו שחרה, והלך לשלחן שתי אמות ושתי אמות לשתי קצות הלחמים שער טפחים, שזבאים בידם לאותם, אפס מקום כתיב אמות ומתאם, והאמת דלרש"י דהקו קושת הגמרא, אשתכח דקא חילי שלחן פלגא באמתא כדרום. ה"ל כשנעוין שפיר נראה דכל השקלא ועריא אינו אליה דב"ע אלף לבני מזיכ, דה"ל [כ"ח דף ט"ח] פריך שערם בשנין היכי יבטי, ולר"י דסכר באמה בת חמשה אין התחלה לשתי הקוביות הללו, וכ"כ אינו גם אליה דר' יוסי, ועוד דעדיפא ה"ל להגמרא להקבות, ה"ל כתיב המזורה נכת השלחן, ואף עמדו שער מזורות נכת שערם שלמות אס ועמדו בין לפני לדרום, אלף שכן דרך הגמרא לפלפל עד דמסיק האמת, מי סכרת חד דרש, אלף תרי דרי, ומי סכרת שלחן דמשה כבדייהו, לא דמדלי ליה ומיתמי לרדוהו סוכתא, כתלמוד ה"ל לפני דכו, אבל לתרן הקוביא היה יכול לתרן שהרתיקו רק שתי אמות חלל מכותל, וכמו שהיה באמת במשיכן, וזהו דעת הרובלמי שהביאו הסו"ם, ד"ה תרי דרי כסב"ד [ל"ט א'] משוך מן הקרן שתי אמות, ודלוגו ומתאם, עלי אהבם, אלף שלחן הגמרא אחרת קטנה וז"ל "הקדש" מנחת, הקרן", וגני טעם להרחקת בתי אמות ומתאם, משום תרי דרי שער מזורות ששלמה, שהלכן ובשם מעלות אמה ומתאם, ואמה בין השלחן למזורות הלפנים לעמידת הכהן ויבואר בספרנו מקדש מלכים" על כ"ד. ועוד תמורהם שם דברי רש"י שכתב דביח"ק ה"ל מופיע ומעמד ונגידה יותר, שפ"ן זה אלף עד לפתח האולם כמבואר במסכת מדות. אבל הפירוש דמדלי למעלה בקודם: [ה] זהו פירוש הגמרא

של פרכת חלל ריוח תשע אמות, ומהמזבח ולקריש צפון החצי כגה הרווח, דהיינו ארבע אמות ומהצה, וכן ממנו לקריש דרום. לפנים מהמזבח היו, השלחן והמנורה, ושניהם היה ארכם לארכו של הויכל, ויתן את השלחן מחוץ לפרכת, המיש אמות בהפרכת. לנקודה האמצעית של שלחן, וכן בנקודה האמצעית של שלחן, לנקודה האמצעית של מנורה, שעמדה נכח השלחן, המיש אמות, ונשאר מנקודה אמצעית של כנרת עד קריש הדרום שתי אמות ומחצה, וכן בנקודה אמצעית של שלחן עד קריש הצפון שתי אמות ומחצה, נמצא שמן קריש צפון עד הלוח המערבות עשרה טפחים, ועד כסגרת השלחן עשתי עשר טפחים, וכן מפרחה של ירך המנורה עד קריש דרום ו"א טפחים, ובין כסגרתו של שלחן עד הפרח של מנורה כללים עשרים ושנים טפחים, ובין שלחן למנורה עמדה האבן עם שלש כעדות סמוכה למנורה, שעליה עומד כההן וצפון לדרום ומעלה את הנרת:

מזבח הריצון

י"א יסוד מזבח העולה שעשה משה היה מלוחות נחשת [א] שעבים ארבע דופן דופן הצפון מחוץ לארכו תשע אמות, ונכב ממנו דופן הריצון המישרי גם כן ארבע אמות, ומקצה הכזרות של דופן הצפון, נכב דופן המזרח אמה אחת, לעמית הדרום, ומיש פנה דופן הדרום, לעמית המערב אמה אחת, עד קרן הסוכב, שנכנס לפנים אמה מכל צד, ומקצה הדרום של דופן המערב, נכב דופן הדרום אמה אחת, לעמית המזרח, ומיש פנה דופן המזרח לעמית הצפון אמה אחת, עד קרן הסוכב, וקומת הדפנות שתי אמות [ב], באמת בת

מאת ארזים

הגמרא יומא [ג' ג' ב'], לדרש"י בס פירש שקאי על הכתת המזבח מן כנגד שלחן ומזורה ח"ן זה קאש, וזהו שפלה בס הגמרא מוזגט ועומד בלמט, כמאזגט קאי על בין לפון לדרום, ועומד בלמט קאי על המרחק שבין מערב למזרח, ומאוך מלנגד האלמט לחון על תני רוחב המזבח, תני אמרי:

[א] לר' יוסי דהלכתא קוותי, היה גובה המזבח עשר אמות, ומש"כ שלם אמות קומתו, היינו משפת סוכב ולמעלה, כמ"ש בכרייתא דמל"מ וזכחיס [ג"ט ב'], וזהו שלם כתוב בגורם רק שלם אמות, היינו משום שלא כתוב אלא מה שהיה מעלי שמים, ה' על ה' וקומתו ג', אבל מש ונאמרה היה גבוה לחות של נחת, כאשר הראה אותו בדר, שלולא תורה שבעל פה לא היינו יודעים תלרו ומדתו, דל"א לומר שגבוה לחות קאי על השני שמים דמתיבתא תתיו לומר שהיה עג כסדן, והלא כבר כתוב [שמות כ'] ונזח אדמה שמואל מוצב הנחת. אדמה בשעת תנייתו כמ"ש רש"י בעלמו בס, והל"ל בראש הענין, ולמה הוא גבוה לחות יותר ממוצב הפנימי שמשורש בו גג וקורותיו, וברש"י גבוה הוא לבון השמעת קול כעשעו כלי נחשת, וכמו ידמויה [ג"ב ב"א] ועכיו האכזעות נכב, וע"כ שהיה לו יסוד כמ"ש שמות [י"ט כ"ב], ופלה על הגר"א שמתק בירושלמי לדמים התחתונים, מחוט הסקרא ולמעלה חמש אמות ביסוד וי' אמות כרכב וזאת סוכב וכתבו הדק הוא תנתיב הנשכן ותנתיב כל כליו, וכן תעבו, ודחול לדורות שיהיו גולה כתיבת אחת רק מדת ארכו ורחבו וקומתו ח"ן מעכבס: [ב] ביסוד המזבח של יחוקאל [מ"ג י"ד], וכברייתא דמל"מ [פ' י"א] דפוס ו"ן ו"ל: מוצב העולה לרכו ה' אמות, ורחבו ה' אמות, וגובה ג' אמות, דכרי ר' מאיר, ח"ל ר' יוסי ממשמע שגמר ה' על ה', אינו יודע שהוא רבוע, ומת"ל רבוע אלא מופנה, להקיש לדון הימנו ג"ש, ולאמר כאן רבוע, ולאמר להלן רבוע, מה רבוע האמור להלן, שנים כרחבו, ח"ף רבוע האמור כאן, שנים כרחבו, אמרו לו ר"מ אס כדכריך, נמצא מוצב גבוה מן הקלעים, ח"ל ר"י והלא כבר נאמר ואת קלעי התלך וכו' מה משכן עשר אמות ח"ף מוצב עשר אמות, חוט הסקרא היה חוגרו בלמט הבנדול בין דמים העליונים לדמים התחתונים, מחוט הסקרא ולמעלה חמש אמות ביסוד וי' אמות כרכב וזאת סוכב וזש היו נותנין דמים התחתונים למטה מחוט הסקרא, ולמעלה חמש אמות ח"ף קרנות וזלה אמות כרכב וזאת סוכב כליא עורב וכו' מוצב ששעה משה כמדכר י"א ושעשה שלמה גבהו י"א ושעשו בני הגולה גבהו י' אמות וח"ף לעמיד לבא גבוה י"א, מוצב הזה נתון בלמט העזרה ככש לדרומו כיווד למערכו בית המשבחים ללפניו עכ"ל, ומדלמד מוצב ממשכן מוצב שכל אמות המוצב בלמה בת ששה כמו במשכן, והיני גורה שזה יבוע רבוע שהוא מופנה משני לדים ללמוד למוצב הפנימי שהוא ג"כ בלמה בת ששה, ונסו וס' הסקומה אמתים נכב מקרנות, ויסולקו כזה תפיהת החוט' וזכחיס [ג"ט ב'] ד"ה מה משכן ע"ש, וכמו דכתיב ביש' הוספה על עשר אמות ארך הקרשים, והוא עובי היריעות ש"ת טפה. ועוד עובי העורות עוסי והמכסאות ומלכד חלל האהל, כן גבוהת יש הוספה על עשר אמות, קומת הקרנות. וע"כ מ"ש' ולמעלה חמש אמות ביסוד" הוא ע"ס שנתסרה הקנודה מעל אות ב"ת שהיה במקום תיבה, שתי' ועשה מזה ביסוד, וכמו שהראינו נכב מקרנות, ויסולקו כזה תפיהת החוט' וזכחיס [ג"ט ב'] ד"ה מה משכן ע"ש, וזש היו ויתקין וזאת קרנות, וכיניסם אמה כליא עורב שהוא התפוח. כי ח"ף ויתקן שפתה ככסד הכגון ממשע למעלה, וזה' אמות העליונות יוסף ויחשב מקרנות ולמעלה או שהתיבות כליא עורב הוא לפירוש על מלת כרכב, וזכחיס מ"ש' ביחוקאל [מ"ד י"ד] ארכב אמות ובפסוק [ט"ו] וההראל ארכב אמות, וגמדות [ד"ט ג'], וזכחיס [ג"ד]

בת ששה טפחים [ג], וגגו שהיה רחב אמה היה כעמוד, ששני דפנותיו לגבול קומתם זרת, שהוא שני טפחים, והשאר רוחב הרצפת העמוד ג"כ שני טפחים, וקומת הרצפה כוחק הארץ שתי אמות באמת בת המשה [ד], שהם עשרה טפחים, ועל פני המזרח והדרום שחסר שם היסוד, [ה] נתחברו לוחות הכבש שזיהו בדרומו של מזבח, שלוח המערבי. נתחברו בדרום, ולוח המזרחי למזרח, והיה כשעת מסע המחנות מרובע שלם תשע על תשע אמות, כי נתקרבו הגבול הצי אמה מחציו העליון של הלוח, אל הגבול הצי אמה מחציו התחתון, ונעשה רחב אמה, וקצת הרחבה סבבו גם בצפון ומערב אל תחת הכרוב סבבו:

ב הסובב [ו] היה ג"כ מלוחות תשעת עשרים אצבע מרובע שלם שבע על שבע אמות ובמורה ודרום היה גם קומתו שבע אמות כוחק הארץ, ובצפון ומערב קומתו במעל ליסוד המחובר לו, חמש אמות [ז], וגג הסובב רחבו משפת דפנותיו ולפנים אמה אחת, שהיה ג"כ כעמוד ונתבולו סבבו זרת [ח] האחד רחב, וכן הקומה זרת, ועל אמה הישנית כהארץ היה כרוב [ט] רחב אמה ממטה למעלה סבבו, כמושולשים הכופים זה אצל זה, שקו חושבתם הוא

כמת אדנים

[י"ד א'] עלה חמש, ועלה שלש, וזו זרז אחת הוא כביחד שמה אמות וס' [י"ג א'] רבות קרנות היצע ובעירובין [י"ח א'] להרס יס לו ד"א לאינו מוח כירסם לרבותו. וזכו כוונה הכרייתא ס' [ס"ה א'] ומנחות [י"ז ב'] ואם עשאה למטה מגרליו פיליו אמה אחת ככרה דהיינו אמה העלוונה הסכוכה, שביניהם לרבותם של קרנות, ואחת הכרוב בין המזיזה בין חמש עליונים לבין חמש התחתונים, ובלבד המצוי מחוט הסקרא ולמטה ולמעלה, ובין חוט לחוט רחב אמה כיוה לנוי שהוא יליט בולטים לתוך זבועים בסקרא, והוא פירשו כל תיבה כרוב כמקרא לפי דעת רבי זכרון [ס"ב א'] י"ג. וזה שאסוים מוכח בשפה משה במדבר י"א, פירשו י"א אמות, וכן כל שלמה, ושעשו בני הגולה כב"ש גבוה י' אמות ואפ"ר לומר מפני שהסופי שתי והגבוי רפת מרת כהנים על אמה שלמה, ולא יכלו להגשים עלם המזבח, ואף על"ז גבוה י"א אמות, כמבואר ביחזקאל, ולא טוב עשו מדפיסי ווארשא בלקוע. [דמו שפ"ה] ובכרייתא דלמ"מ שהפירשו עם פירוש מגעל הענפים, שהסופי מית אמה, ועי"ז הוא גרעון אמה, ובמלאו ה"ת, ה"א והלבוט כמלאוה עשר אמות חף כמזבח שלעתיד, שמשורש בקרא שהוא עשוי עשר אמות אלא ככנולס היתה אמה שהתמונה מובלע בחיק הארץ, ומה שבוואר במדות שהוא עשר אמות עם הקרנות משום דלם חשיב גם אלא מה שאמעל ללפס: [א] הנה בכרייתא הכל שהעקנו כתוב עבר פלוגתיה דרבי יוסי הוא ר"מ. וכן הוא במדב"ר [פ"ו]. ובכוחים [כ"ט ב'] הוא ר' יהודה, ושם פליג ר' יהודה גם כרחבו סככר במאמלעיתו הוא מודד, והאמת ארכו ורחבו עשר על עשר, ובדברי ר"מ לא יזכר פלוגתא כרחב המזבח, ועי"ז דס"ל דלמ"מ כפתס בין קומתו בין באלך ורחב י"ג כוחים, וקאי בשיתת דלכ"ס, [ע"א] דס"ל שיהא לפון פניו ומלס, ואפילו מן המזבח, וכלו בדרוס ד"ל ומוכרח ד"ל שקומתו רק שלם אמות, דלם יסבור כ"ר יוסי שקומת מוכח של משכן עשר אמות לא היה יכול לעמוד הככש שמוכרח להיות ל' אמות מלבד רוחב המזבח, בתלו כותב ח"ר המשכן שהוא כ"ה אמה, ומוכרח סכוכר דלכ"ו באלך ורחב המזבח שהיה ה' על ה', וזמו שנס כמזבח של יחזקאל אינו מודד מאמלעיתו והיה מקום המערכה עם הליוך רגלי הכהנים ועם מקום הקרנות י"ב ועם הסוכה י"ד ועם הטיבו י"ג ורפת מרת כהנים מעמעל למקום יסוד דרומו והסוכה ס"ה מ"ז אמות, ושפיר יכול לעמוד כולו בדרוס בעזרת כהנים של יחזקאל שהיה רחבו מאה אמה, וזמו שפירשם סה הגר"א י"ג ועמלני"ס ליחזקאל [מ"ג טז]. וממילא סככר ג"כ כמזבח של משכן שאינו מודד מאמלעיתו לכל לימודו של ר' יהודה הוא דלמד ג"ש רבוע רבוע ממוכח של יחזקאל. וזכו יסולק קושיא המלג"ס שמות [כ"ז ה'] מהב"מ י"ג. ועפ"ז לא נולד ג"כ לפרש כפירש"י ותוס' מנחות [י"ז ב'] בדי"ם גבולה כרת האחד אלו קרנות שמווד מאמלע"ת, ולידורו לא מנינו כום מנייה מאמלע"ת, וע"ז שהפירוש זרת הוא כשבתמונה על המדלח שיהיו כל כך החוקים בעזרת הקטרת אדן ו', שקאי על גבולי היסוד סככו, שיהיה זרת, וממילא שרוחב היסוד ששה טפחים כדי שיאכר בין הגבולים להניב פעמי הכפן לעבודתו לילך על היסוד, וממילא שזכו שטרך יהיה גם כן על הסוכה, וכן הוא בקרנות מוכח העולה שהחלל זרת וגבול סככו זרת. וע"ז שפליגו על המשנה דלמ"ס [פ"ז מ"א] דסם מוכרח רק פלוגתא דר"מ ור"י, אבל אינו כן דעת ר' יוסי ורשב"י, עד שבתמונה על המדלח שיהיו כל כך החוקים איש מאחיו במחלוקתם כדכר שבי' במליאות שבדלי היה כדעת אחת מהם: [ד] וזו פ"י הכתוב יחזקאל ותיק האמה שקיה כדרכת הגמי' מנחות [סג] בלמה תה משה: [ה] וזוהו לאדו לעשות כן כמזבח של בית עולמים שיהיה היסוד על פני האפון והמערכ למאן דלמר שיבוליס. לא תתלקה בלכטיס וואל [י"ב א'] וכוותיה ק"ל, ומיפיו קוית הנוס' עם ד"ס יבוליס, ורואיה מגבולין דלעתיד ביחזקאל [מ"ח ח'] כ"ד, שיהיה בלפון יבטעין בדרוס ויתחלפו בגוליסם מכפי סהו בחלוקת הארץ ירובע [ט"ו א'] אגדה מקלס חיון ליודיה ושם [י"ח י"א ב'] לפניה לבטעין, אעפ"י יהיה תכנית המזבח כמו בני"ר ימינו וזמו שהיה במשכן: [ו] מדלמר ר' יוסי ומש"כ שלם אמות קומתו משפת סוכה ולמעלה ע"כ דס"ל כרבי יוסי ברבי יהודה [ס"ב א'] דלמר פ' הסוכה: [ז] מדות [פ"ג] ג' עות חמש וכנס אמה זה הסוכה: [ח] לשיטת ר' יוסי פירוש הפסוק יחזקאל [מ"ד י"ג] וזה גב המזבח לכל גבול המזבח דהיינו גם להסוכה שמוכרח להיות גם בל גבוליס סככו לכל חילוקו רגלי הכהנים כשהולכים עם לעבודתם: [ט] מבוואר באלך כ':

הוא חוט הסקרי / שמבדיל בין דמים הנתנין למעלה לבין הנתנין למטה, והודים שבראשיהם של המשולשים הם כדמות כליא עורב [ט] שהיו על גג ההיכל שבמקדש [י], ועיני המשולשים מדופן הסוכב והחין ורת [ב], ומחודי המשולשים ומעלה נשאר אמה חלקה מדופן הסוכב, ששייך לרשותם של קרנות, שהם ג' אמות שמשפת סוכב ולמעלה, ואמה העליונה של הסוכב שממעל להכרוב :

[א] ועל הסוכב במקום שכלה שמה הפנימי של גגו, שהיה הלל המש אמות ארך זכך הרחב, היה עומד המזבח של עצי שטים, שקומתו ג' אמות, ועיובי הרפנות של העצי שטים שמה [ל] וארבו מכונין [עם צפוי הנחשת שהיה כעובי דיגרי זהב [מ], ומחובר לגג הסוכב] הית ה' אמות, וזכך הרחב, ולא היה לו גג [צ], כי בהנות המישן מולאים חללו באדמה, ועל ארבע פנותיו היו ארבע קרנותיו מגוף אחד של עצי שטים של מזבח, ומצופים נחשת [ס], שקומתם אמה, וזכך ארבע ורחבם אמה בת ו' טפחים [ע], ומרובעים ונמשכים מהחתיית המזבח עצי שטים, וחלולים [א] לכל קויתם, רחב החלל ורת [צ] מרובע, ונשאר דפנות סביב עיובי ורת [צ], ובין קרן לקרן היה גבול שפנות היה גבול שקיבתו חצי אמה [ק], שהם ג' טפחים וכן עיובי חצי אמה, והנשאר בין הקרנות רחב חצי אמה, ועוד אמה [ר] לפנים מהקרנות סביב, הית להילוך רגלי הכהנים, ונשאר עם מקום המערכה באמצע, אמה על אמה [ש], שהייתה שמה העצמי שהיו ארבע אמה [ת], ורחבם אמה, ועיבם כמחק גודש סאה, ומצוא שהיה קומת המזבח עד הקרנות עשר אמות בקומת המשכן, ועם הקרנות עשרה עשר אמות : ד' רקבש לעלות על ראש המזבח היה ברומו, ארכו ל' אמה [א] פחות עשרה בהמשך הרצפה, ורחבו כדווה שבין קרן לקרן ג' אמות, וקומתו בו אשו סמוך למזבח, עשרה אמות [ב] מחוק הארץ עד תחתית הקרנות, ויה למקום המערכה, והיה פורה [ג] מנועל למקום היסוד :

מאת אדנים

[א] מובחר בספרו, מקדש 'נחמיה' על בית שני במסכת מדות [פ"ד מ"ן] שכן היה תמונת הכלי עורב [ב] זה ג"כ כולו תמונת ג' המזבח, וככדי שלא יעכבו לפני ראשי הכהנים שמוניעים לנגד הכרוב כעת שפולס על היסוד לזכך את המזבח עם [פ"ג מ"ד] : [ל] דתכתב מועט תפכת, ואלזכב א"ל לחרך חמש אמות [מ] תחומא (תחומה סימן י"ח) וז"ל : וז"ל שהיה הנחשת עבה אמה ר' נחמיה עובי דיגרי וזכך היה מנופה, ולדעתו קח"ל גם על מש"כ במדבר י"ח ג' [ק] דקועי פחים צפוי למוצה שצפו מלמעלה על מגוי האדמה שכתובו כי מולדים לא ילך ולא יכלו להסיף על עובי המזבח : [ג] דש"כ בחומם שמות [ג' ג'] שמוצת הפנימי בחיב וחת גוג' אכל מזבח העולה לא היה לו גג אלא מנאלים הלוא אדמה ככל תיחיה, והוא ממקילת סוף יתרו, ולדני שמשון ספרא [זו פ"א] שכלה כמותו, נגד ר' יהודה דשם סוכר כסופין עליו ספכתו, ור' יהודה לשיטתו שקומתו שלב ולא היה אדמה הרבה כמו לר' יוסי וכתחיה עובי האדמה לדידו, ור' כרבי יוסי : [ס] מפורש בקרא מונת התיינה קרנותיו וז"ל וזלית אותו נחשת, וקח"ל גם על הקרנות [צ] דע"כ לא מסיק במנחות [צ"ג ז' ור"ש ז"ת] דמוצה כמה היו חמשין וחמית טפחים אלא אליבא דר' מאיר ור' יהודה ע"ש, אכל לר' יוסי דסבד בשלחן שמסגרתו למעלה ומזרח אילינו במזבח הפנימי שקרנותיו אמה בת ששה, ושיייה שיה לשלחן ומזורה, ע"פ סוכר שאמה קרנות מזבח העולה ג"כ בלמה בת ששה, ולשיטתו בלגנו לעיל וזוהי שרחה שקח"ל על דפת היסוד שגובה מן הארץ שתי אמות בלמת בת תמיסה, ולדידו הפירוש ואמה רוחב ג"כ בלמת בת ששה, וזהכי אמר ואמה בוי"ו, ולא והאמה כמו בחיק, ולשיטת ר' יוסי לא יקשה שם קושיא מקוביות הגמרא למענין שם הישב : [א] ונחיה [ז"ד ז'] אכנים של קרנות הלולות היו דכתיב ומלאו כמחק סוית מזבח : [צ] מטאלר לעיל בלך ג' [ק] ביחוקל [מ"ד י"ז] והגבול סביב אותה היה אדמה אר"ל בני מערק בלחם המזבח וכ"ש הוא היסוד והסוכב שמונים, אלא דשם היות מרובה שתי אמות עד המערכה, ולהכי סביב אותה, דוקא הני אמה, ומש"כ כיבוד וסוכב שהמקום לר ודי ורת שני טפחים, ומדפתם ולא פירש שם קח"ל על הרחב או הקומה למענין דבתדויהו הני אמה מדת : [ת] ונחיה [ס"ב א'] ת"ר איהו כרוב בין קרן לקרן מקום הילוך דיגלי הכהנים אמה, אטו הכהנים בין קרן לקרן הוו אולי, אלא איהו אמוק דיגלי הכהנים אמה, ולהכי לא חשיב אמה שבין הקרנות משום הגבול שהוא מערק מנגרתי איהו אמה, ולא נשאר בשלימות רק האמה שתי אמות להילוך דיגלי הכהנים סביב המערכה : [ש] [בס] אמר ר' יוסף אמה, [ובס] דלמא מקום מערכה קאמר מר : [ת] שם עמוד כ"ז [א] יקוט [מנו ת"ע] וז"ל : מזבח העולה ה' על ה' וכבש סולו כנגדו דלרוס וזוהך ככלשים אמה וכמאל' השערה הן הווד כיעיה עכ"ל. ומש"כ וכבש סולו היינו הגדול עם השני קטיים בשלשי צדו, שיבואר להלן בלך ה' : ומדלמר כנגדו ש"מ שרחה כרחב המזבח, ולהכי אמר ככלשים בתו מנין שחבר עובי מערכה : [ב] כן הוא כרש"ס סוף פרשה יתרו, וע"כ בסוכר שהיה קומת המזבח עשר לבר מקרנות, ולדעתו שביקוע [רמו ת"ע] ט"ס, כי שטחו כרבי יוסי, ולמאי זיכיר דעת רבי יהודה, וכלשון לדברי האומרים שלם אמות קומתו ולא כתב בפירוש רבי יהודה, ומדוע נזכר לרבי יהודה עשר אורך ד"י ט' כדון שלם אמות לאמה, אלא שארבע תיבות, ולדברי האומר שלם אמות הוא הוספת תלמיד טועה, שלם בינן שיעור המזבח עשר, לכל מקרנות, ועי"ז מוסף גם בלש"כ בחומם : [ג] ונחיה [ג' ד' א'] :

המטבחים שתי אמות [מ] לקדשי קדשים ששיטתם בצפן ג"ם כנגד פתח האהל, וישם עד קלעי הצפון י' אמות, כקום הפשטה ונחמה ורהוצת הקרבנות, והעניקו את המזבח והכבשים אמה בעובי הארמה וכן היה עמוק בצדדי הכבש ובמזיח המזבח עד לגג כל היסוד, ולדרום עד הקלעים, ובמזרח המזבח והכבש היו שני בתי הרשן במקו הארץ :

ו [ל] יכבד שהוא הכבש שמופיע בכבדה של אומנים, שנתלק ממקום בנסות המחנות, וכפלוהו כרשה זו טמנו להולי המזבח, הצים העליונים של לוחות הדפנות כפלו למטה, וזהו אז נשאר הקימה ה' אמות והגיע תחת כרכב המזבח המבואר בסמון ב' מלמטה עד חצי המזבח [נ], ודרפן המזרחי והמערבי של כבש הסוכב נתקבש אל מקום שהיה חסר כנגדו בדרפן המזרח [ס], והמערב של כבש הגדול, וארבע טבעות נחשת שהיה הללם ורת [ע] על זרת ועובי דופני הטבעות ג"ב זרת [פ] והיו בקצות הלוחות, טבעת בראש [צ] הלוח וטבעת בגדלו, וירשנתכפלו סמוך למזבח עכרו הטבעות דרך הנקבים, שהיו בלחות שנתכפלו לצד חוץ לוח סמוך ללוח, ושמו את בדריו שהיו מעצי שיבים, ועבים זרת עם צפוי הנחשת שעלוהם על שתי צלעות המזבח כפולנו [ק] ובדרומו, בשאת אותה, הלויים בני משה שרבו למעלה [ר], ויהי מקומות כל ישראל וישאר הלויים, וכמו שהיה קומת משה אביהם י' אמות, והיו שני שלישי כובד המזבח מתחת לתפוחים ושליש הכובד למעלה. כי נתוסף מלמטה כובד הרשת ועורך היסוד, ולמעלה נחטר כובד העצי שיבים שקלו מנוכד הלוחות נחשת שזלמטה, על חלק שישישי כובד המזבח, וכל כלי המזבח הסודות והמחנות והמזולגות והיעים והמזוקרות סדרו על הסוכב והיסוד [ש] בחיקם בין הגבולים ולא יפלו כמקומם, [כי עצם המזבח היה הלול ופתחו מלמעלה וכשיתלוס בתוך החלל יתנענעו, ויכבדו על הנושאים]. והלכו בדרכם

בית אדרת

יריעות עוים מותח לפון ודרום, והיה ספיר לפני אהל מועד, ולכרי הסיף משכן אהמה יסוד לרומי היתה נפתח המכין. אבל הכיור לא היה כלל נגד פתח המכין, רק לפני אהל מועד : [מ] ומיושב הפכוך שם [כ"ע י' י"א] והקרבת את הפר לפני אהל מועד, ונחטת את הפר פתח אהל מועד, ולרכי יהודה א"ל יושב פפשונו, ולדודים דרכני עירובין [ב' א'], שלמים שכתתן קודס פתיחת לתות הסיוול פסולים, שנאמז ובתתן פתח אהל מועד, כזמן שפתוחים, ולא כזמן שסם נעולים ע"ל : [ג] רש"י ורש"י [א' א'] ד"ה הרשת וכו' כווא החלשות של מוצח וכווא עד חצי של מוצח, וכן שם [א' א'] רש"י ד"ה י"ג כ"ו, וזורים כיוצא למעלה מחמשו, וכבגתה אהמה קדשים, כ"ה והכתיב ש"ל מחמשו ואחיה לבוש, ולא כהכריס מחמשו ולמעלה, ושם ב"ה ד"ה ח' לוי וכו' והכתיב מניע מלמטה עד חצי המזבח, ולא כהכריס למטה, וכב"ה בחומם דרך הנסה קטנה ו"ל נאמז, "הכרכב" רחב אהמה כמקום תיבת "המזכר" וכמו שכתב שם לעיל והיה רחב אמה, ומקורו מוילקוט שהכתיב לעיל ב"דן ב' בראש הענין. אבל רחב הרשת היה המם מלמטה עד לחצי רחבו, וזה ללא כדברי התתם סופר [א"ה כיוון ע'] ובגתה הרש"י [א"ה ב"ה] ב"ה ויולל החלדים דפום רחם). שהקבו מבנת [ב"ה א'] דתילתא מלפיל ותרי תלתא מלרע, ולדכרנו היו הכדים בטבעות בתליו החתחום, ולא קוביא כווא, שהכבדו היה אהי לפי הפסוק אהל לפי הכובד, וכי ס"ד טאם יבאו תיבה שבתחתיה מלא אהנים יעלו מלעיל מתפסיהם רק חלל שלים התיבה הירוקתית למעלה, כמו שיבא חזיה ריקנות לגמרי, ומה שהקבו שם למה לנרך לגמרי דהלל ע"כ שהיה למעלה ומעשרה טפחים דהלל הטבעות היו בכרשת שהיה נחלי התחתון, לא קשה מידי, דכלל הגמרי היו אמרינן בהרשת היה נחלי העליון של מוצח, וכמו שכתבו לביטתם, וכמו שכתב הכר אכרנבאל שהיה תחת הכרכב, שכל ראש המוצח, להכי לנרך הגמרי דלא כדברי התתם סופר המוסיס מאד, וכפרט מ"כ מ"ד אהת הכלים חמשה טפחים והוא רכבי יסודה, שכל סודיה הגמרא אהיה אליהם, דהוא סכר שהמוצח קומתו רק בלב אמת, ושם קחי אליהם דרכי עוים שקומתו עכר, ועוד דאפילו לר"י יהודה הוצת החילון אהי נתכב לכלי אהל כתיב קלי אהיה ב"ה שם, ובמבואר מנחות [ב"ה א'] ב"ה ד"ה אמת כתיב, וד"ה אמת כלים, דאם נחבשו לכלי מבוס שמתולעל, יהיה גם השכין כלי, וע"כ לא קאמר, כזכרוס [ס' א'] לדברי ר' יוסי דתיב כלי מנילו ואין דמיס כלי מבנין, אלא מבוס דשל יחזקאל מאכניס ומחוכר כמקומו, ולעמיתו מוצח של זוכמן שנתולעל נחבש ככלי. אבל לא לר"י יהודה שיכתב ככלי, דא"כ יהיה מוצח השולה של קטן מכל ר' יוסי דלרי יוסי : מהו שכתבו הוא תשע על תשע שם כ"ד טפחים ולרכי יהודה יהיה עכר אמות חמשים טפחים ולא לנרך גם לדידיה עשרים אמות רחב שער התלך ע"ש ב"ה דן א' : [ס] דמתכבד בלא לנרך לו דופן שם כמקוון אהל דופן כבש הגדול : [ע] מדכתוב בדים למוצח משמע שמוחידים שבעים יותר לפי כובד המוצח לגג ארון שלחן ומוצח הפנימי, ומכתב מויון עובי זרת, שהוא פי ארבע מצדי בלבת הכלים ההם, ופ"כ ח"הם שם לפי שיטתו, שסם שלים אמה, ולא י"ז שכתב גם כסוף שהבדים נודחי עימס אהי סוף כנגד החוב, ויסוד לר' ד"ו לעיל : [פ] והיו עימס ומכוחן עם דפנותם אמה : [צ] ולהכי גנה הכתוב בהלבון ארבע קזותיו, ולא שפנותיו כבארון ולא פחותו כבגתון ולא דליו כבמוצח הפנימי : [ק] וכמו בכל הכלים : [ר] דה"ה א' [כ"ג ע"ו ט"ו י"א], והפסוקים גם כקומה, וכבנת [ב"ה א'] ע"ש : [ש] א"הת המיד [רפ"ב] נטלו את המזקפות ואת הליצרות ועלו לראש המזבח ש"מ שהיו למטה, ומסתכרל שהיו הכלי ברת על היסוד ולא על התלך, וכן שכתב המסומת : מלפ"ם

ברכבם כחיון להבדום, וארכו של מזבח לרחב הדרך כעמודיהו בהצר, שהיה ארכו עם הכבש לרחבו של הצד וכמו הארון בקדש הקדשים :

ב"ר

ז' [ה] כיור וכנו ארבע אמות ארכו וארבע רחבו [ה] ג' אמות קומתו, שהלך בעצמו [א] עם כנו שהיו בו אופנים, והיה מימיו מחוברים עם בארה של מרים [ב] שהלך ג"כ בעצמו, כועשיתם ויבואו ברצות השם בספרנו, מקדש מלכים' על בית ראשון, ועמד בין אהל מועד של פרישת ירועות עולם בררונו של מישכן [ג], ובין כבש המזבח, באמצע העשרים אמה [ד] שבין עבודת הפנימים של המזכך ובין יסוד המזבח, ונשאר כומנו לעמודיה האלו שמונה אמות ובין כומנו להיסוד מערבי ה' והיה אמות סנוך לדרומו של אולם [ה], והיו לו שני דדים להכיוור לרחצה למשה ואהרן ולשני בני אהרן במישור [ו] והקב"ה מלמדם סדר העבודה שנאמר וימציאו בני אהרן :

ח צ ר

א ארגו קלעו החצר מישש משור, עשירים ואחד קלעים מרובעים, ארך כל אחד וא' כ' אמה [א], ורחב

מאת ארונים

[ה] מלכים א' ז' כ"ו] ומסתכרה שהיו הכיורות שנים לכיור של משה, וכמו שהיו עשרה השלחת והמזרות שנים לכל משה : [א] וכדי שלא יפסלו מימיו בליטת כינאם [פ"ג מ"א] וגזה לא נזכר במעשה הכיור שהיו לו טפעות וכדים, וכן לא נזכר במש"כ הליטת המדבר [ד'], ואף אפשר לומר שהוא ככלל הכלי שרת עם במקרה [י"ב] ד"א' לשאלו נמוט א', ומפוסם כמדיב"ר [פ"ד] בקאי על כלי מזבח הפנימי, וא"א לומר שהוא ככלל כל כלי המזבח במקרה [י"ד] ויש של המזבח כמדיב"ר שם מרבינו משה את הסירות שלא נזכרו במקרה שם, ומפוסם שמות [מ' י"א] את מזבח העולה ואת כל כלי, את הכיור ואת כנו, הרי לך מפוסם שאינם ככלל כלי המזבח : [ב] כמדיב"ר [פ' י"ט] וילקוט [למנו תפ"ו ותשס"ד] : [ג] מדות [פ"ג מ"א] : [ד] וילקוט [רמז י"ד] : כהנה בתוך ר' ווא"י אמשעין ומה קטעות מקום הוא : [ה] וכמו שהיה בית הודת המים אלא הסיכל והאולם [ספ"ד] מדות, ויש של המזבח קדמה ממול נגד מלכים א' ז' ל"ט] ונודרת כהנה לשיעורו ביחזקאל [מ"ב י"ב] שפירשו לטען מפני הנפש שירד מנג המקדש שהיה כלל דרום : [ו] ויקרא [ח' ל"ג ל"ט] ומפתח אהל מועד לא תלואו כבעת ימים, ומפתח אהל מועד תשבו יומם ולילה, ומזכרת שמתחלקו לשני משמורות, וכשמה נדב והטיוח, נמתקלו אלעזר ואיתמר לשני משמורות. וזוהו יסולק דחקו של רש"י ז"ל וזכרים [י"ט ב'] אחר ר' יוסי בן ר' הניח כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו ח"ו מקדשין בו באומר ורחלו ממנו משה ואהרן וכניו, וקראו בכל שבעת ימי המלוואים ויהי ארבעה בניו משמעין, ואם נחשב משה ואהרן יהיה לר"ך כדי לקדש ששה כהנים, ומונילא מכולם שם תמושת הגאון מו"י יחזקאל לנדא בגליון הש"ס יו"ט :

[א] לשיטת ר' יוסי וזכרים [סוף כ"ט ורי"ט ס'] שהמזבח קומתו עשר, וקטוף לרידיה אפשר כהן עומד ע"פ המזבח ועבודה כידו, וכל העם רואין אותו מכתון, ומשני דכתיב קלעים ט"ו אמה אל הכתף וכו' ולכתף הסבית מזה ומזה לשער התהר קלעים ט"ו אמה התהר קלעים ט"ו אמה שמו"ל [ל"ח י"ד ט"ו] והל"ל בקיבור מזה ומזה לשער התהר קלעים לכתף ט"ו אמה, אלא בששה ימינו, ומת"ל חמש אמות, משפת מזבח האעלה, ובעבודתו [ב' ב'] כדש"י ד"ה משפת, לבין אחר משפת קלעים ולמעט, ושיעור אמת דלמכד שהיו גבוהים המזבח ה' אמות, היו גבם משפת קלעים ולמעט עוד קלעים לנג כרחב ה' אמות, והלימוד הוא מהשינוי בכתובים, בדפוסה תרומה [כ"ו י"ח] בקלעים וקומה חמש אמות עם משור, שם מוזכר מיותר דכבר כתוב כראש הענין, ויחזקאל [ל"ח י"ח] במסך, ועשרים אמה ארך וקומה כרחב ה' אמות לעמת קלעי התהר, ומיותר הו"י מן עשרים, וזהו קומה כרחב, דלפירוש המפרשים וז"ל לשיטת רבי יסודר שהיו קומה ושינוי רחב, ומה הכונה לעמת קלעי התהר, אלא ע"פ שבין בקלעים בין במסך היו ארבע ארונים עשרים אמה, והיה לקומה ט"ו, ולרחב, חמש האותיות. וזהו כאלו פסם שני עם משור, מפני שהיו על שני מצודים, והלכו אחר עשרים בו"י, ששמו שהיו הקלעים כן המסך, והיו קומה כרחב כלומר מושכך בהקמה ה' אמות לנג, וכמו ויקם את המסךן שהיה נג דפנות, לעמת קלעי התהר, וכמו שהיו כולם כפופים, כן היה המסך כפוף, ורחב השער היה רק עבר אמות, וארבע עמודי המסך היו שנים לפנים ושנים לחוץ, ויכלו שפיר להכניס המזבח סביב לשיטתו ט' אמות ואמה לכתף הטופים, ודי בעשר אמות, ולא נעמד לזווח תו"ס' שגבוהים ד"ה ואומר שהיו עמודי המסך גבוהים משאר העמודים, ומיושב מש"כ [ל"ח י"ט] ועמודים כלשון רבים על המסך האחד מפני שהיו הגג מחובר ומשני מינים, משה, ומשל תכלת ומיניו, ור' יסודר לשיטתו המזבח שקומתו רק שלש, ודי חמש לקומה, ולא יתחייב הכפורה כבידו, ורחב השער לא יתכן להיות עשר, כי המזבח ארך ורחב עשרה, ולכתף הטופים, וע"פ שהמסך ארכו עשרים אמות לרחב השער, ורחבו חמש לקומתו, וכמו כל הקלעים שהיו חמש אמות, אבל גם לשיטתו המזבח שהמסך וארבע עמודי עמודי המסך הקלעים ולפנים לכל

ורחב עשר אמות [ב], באמה בת ו' טפחים [ג], שנונה לרום, ושמונה לצפון, ג' למערב, ושנים למזרח, ועוד ה' קלעים כאלו, אלא יהיו ראשיהם החובים כאלכסון מנקודת אמצע הרוב של ה' על ה' כהארך, להשמונה קצוות של ארבע פאות החצר, לכתפות כפיפת גג עזרת ישראל שיבואר לקמן, ועוד קלע קטן אחד, ארכו עשר, ורחבו חמש אמות, ג"כ למזרח, וארגו מסך לשער ההצר, מוכני בסך פתח המושכן, ומעשה רוקם כבוהו, מדובע שרָחֵבו כבוהו ו' אמות [ד], וארכו כמדת הקלעים כ' אמה [ה] :

ב להקים אותם עֵשֶׂי שֵׁשִׁים עֶמֶדוֹת, מַעֲצֵי אֲרָזִים [ו], בלא

מאת ארזים

לכל הפרת י"א אמה, ויכולך דוחק המפרטים נולד כסדרם והסתרת חמש אמות שנין עמוד לעמוד. שהמונה עם רחב העמוד, אבל החלל ריח לביטת רבי יהודה היה ארבע אמות, ובאופן מערב דרום היו העמודים לפנים מן הקלעים, כמו בקרבים לפנים מהקריעות, והקלעים על גבול החצר, והקלעים כמזרח ובמסך היו מופסים לעמודים, וכמו בפרסת ומסך פתח המושכן, שהיו עמודים כמחון, והנה לפסוף היו נחלון כ"ה עמודים, והיו עשרים חללים ביניהם היו שמונים, ועשרים עמודים שפא"ח אמה אורך ואמה רחב, כי עמוד המזרחי היה מתחון לגבול החצר באורך, והעמוד שבמקלוע לפינת מערבית הוא העמוד המערב ורחקו ממנו חלל ארבע, עמוד השני, וכן לגבוי, וכן לרביעי, וכן לחמישי, ומנו כן כדרוס, ובאחד חלל בין בני העמודים האמצעים כמערכת שמונה אמות, ומזרח רחוק מהעמוד שבמקלוע לפינת מזרחית שנתבט לעמודי לפסוף ד' אמות חלל, עמד עמוד הרבאון ששלב עמודי החצר, וממנו לשני חלל ארבע אמות וכן ממנו לגבוי, וכן כדרוס, ובאחד ריח באמצע המזרח י"ח אמות, כי בני עמודים האמצעים כמזרח היו כחלל השער מזה ומזה, חוץ מרחב ע"ו אמה של הקלעים, ולנגדו רחוק מהם ולפנים י"ח אמות עמודו שני עמודים הקלעים מרחב עמודי המסך, ובנים האמצעים רחוקים מהם חלל ארבע אמות, וביניהם חלל שמונה אמות כמו באמצע המערב, כל זה כתבנו ליכב דעת רש"י ז"ל המוקדו הוא מהקלוע [רמז] שפ"ו והוא המבנייהל המלחמת האבן [פ"ה] לביטת רבי יהודה, שהעמודים חמש אמות קומה, וריעות העינים מופסלים על דפני המושכן, ומזכרה בעמודו כגוף לגבול החצר, ומזכרה ממילא בהיה חמש אמות בין עמוד לעמוד ופריכו מוקדה המלשית של עמוד לנקודה האמצעית של העמוד העומד בלדו, וזמה קולמסין שכתבו ליכב סדר העמודים והמלכס והתנחיתם, ולא מלאו כל אבני חילי את ידיהם, לכל הרחיה לעמוד על דרכיהם וללויי כתוב על הטייר, אם לא כשהם כתבנו, אולם האמת לאמתו הוא שביטת רבני וסיי שהיו בלבים עמודים בקרן ובלבים לפנים מהם, ובין עמוד לעמוד רווחים של שמונה, ושל תשעה וכל עשר, ומנו בדיה ד' להקמת המושכן רחב חלל עשר אמות, לפרוס עליהם הריעות של ש"ה, אולם גם לרבי וסיי היו הרחקות בין עמוד לעמוד חמשה אמות, והיינו בטבול המוקדית שכסבי למוכת, שבלרבי למחוק עליהם שפתי הקלעים חמש אמות שנספפו למטה לחצו החצר, לנג לעזרת ישראל, וזמה למדו לעשות בבית עולמים שבחזקתו! החצר החלונית כגוב לחיכל בלפון מערב ודרום, לכד חצר החלונית לכל הפעם שהיה במזרח עזרת הניס ויחזקאל [מ' מ"ד י"ט], ויבואר בהקדמו "מקדש חיים נחומים" על בנין המוקדו [ב] הנה לר' יהודה שהיה רחב הקלעים חמש אמות, ויכלו לרחוב התוכה הרובה ר"פ אמות על רחב חמש לכבד כל החצר, אבל לרבי וסיי לרחב עשרים לא ויכלו לרחוב התוכה אחת, וע"כ שהיו רחבים עשר אמות כמדת רחב הפרסת ושני המכבים, ומהלל ריח בבין בני עמודים החיכים בפני עלמם [ג] למדת החצר שהיה גם לר' יהודה באמה בת ששה [ד] ככתוב לא נזכר הרחב, אבל לזמוד ביהוקם מפרש בכתוב ועשרים אמה אורך, פתחים ובערים שבגית עולמים כרחסם עברה, מדות [פ"ב מ"ג]: [ה] מפורש בכתוב ועשרים אמה אורך, ומשמע אבל לא הרחב ולא כדמת בעל מפתח חושב [פ"ה ס"ג] בהמסך כ' על כו: [ו] היה בכתוב לא נזכר מפרש מין היו עמודי החצר והמסך של בער החצר, ואם היו מעטי שטים הלא להשמעו פמו: עמודים הפרסת ועמודי מסך פתח המושכן, אף בכבר כתיב בקרבים וכלו המושכן שהיו מע"ש, וע"כ שהיו מייין אחת כי לא הספיקו עלי שטים רק אמה שמואל בכתוב, וזוהו כונת הכתוב שמות [ג"ה כ"ד] וכל אשה נמצא אמו עלי שטים לכל מלאכת העבודה, וזוהו לו לבלול עם הכתוב בלפניו ועודות תחבים ועלי שטים ומע"ש א"רש הרומה, וזמה שיהי הלבון והל"ג וכל אום כמו בכתוב שלכניו, אלא פירושו שנתנו כל אשה מלא ביד מי מירבת אמות שדבדו אה"ל למעשה, ולא עכבו לעמם מאומה, ולא הספיקו אלא למע"ש מפורש, וגם למוכת החינוך לא הספיק רק על קומה שלב אמות, ולא הקפיד בכתוב מזה יעשו עמודי החצר המזכרה הקדושה, ומסתברת ששבו מעני ארום, שגם עלי שטים היו ממניי הארזים, ג"כ [ב' ס"ו] וכמו בבנה שמוה המלך ע"ה בפנים הרובל בלגמות הרזים מלכיס א' [ט"ו ט"ו ט"ו] ומזכר בחפזו, מקדש מלכיס ה"ג ע"ה במקרא [ט"ו], עד קירות הסופון ובמקרא [ט"ו] עד הקירות סתם, ובמקרא [ג"ה] לאחות עלי, שכן החלו מוונות חמישית, ולא זכר מזה היו המוונות, ובמקרא [ג"ה] בדבילי זכר מוונות עלי שמן, והבחינו לדעת שאחר שכלה חומת האבנים ויכלוהו, וספון את הבית סם מקרא [ט], היתה לו לסתור את המושכן כדוחף ג"כ [ג' ב'] לא ליכרת בוה כניבתא כו ויבן מעני המושכן כגוב לזכר מקדש הקדשים והיו אמתם ערקסין שהיו עבים אמה כל בערקליון של סונו, וזוהי לא לכד להפסק בין קרק"ד לסיבל אלא לכל ארבע דדיו, והפס מפסים כגוב על גלגלת הארום ועמודי החצר שהיו ג"כ של ארז בלתי מלופים, אבל עשר

אמות

בלא צפוי [ג] שנים במדתם [ח] חמש עשרה [ט] אמה קומתם מרובעים [י] שארכם ורחבם
 שהוא עבים אמה על אמה [כ] וכלל עמוד ועמוד עשו ארון אחד של נחשת מרובע [ל]
 כהעמוד אמה ארוכה ואמה רחבה ואמה קומתו וזכאמצעותו חלל לכל קומתו ארבעה חצי
 אמה ורחבן חצי אמה ורמותו סביב עבים רבע אמה ותוך עובי הדופן היה חלול [מ] לא
 לא מוצק אחד ויד אחד לכל עמוד ועמוד עשוי בתחתיתו במדת הרוב הארץ וראשיתה
 שטחים ישרים ותקועים במקצעותם וזים כסף שמיצופים זהב [ג] בראשיתה ישעשויים כמון
 אור ויו ונקראים על שמו וכולשים למעלה וראשו של ויו כמון לצדו :

[ג] ראשי כל העמודים והזים [ם] מחושקים [ע] ומחורבים יחד זה לזה עם כלונסאות של
 כסף בנהם ארבעים עשר אמות כפי רחב הקלע שברוך עליו הויזן במדתם שבישנו
 קצותיהם ובהם אמות כפי הצורך לחללי הרוחם הקטנים שבין עמוד לעמוד עם עובי
 שני העמודים של צדדי הרוחם ההם ובראשי כלונס זכאונים היו בעצות של נחשת [פ]
 מצופות כסף וכרבו עליהם שפתו העליונה של הקלעים ובמקום שנכנסו הקלעים נתונים
 תחת ראשי הכפיפה ונתונים מבערותיהן על ראשי הוויזן שדו עובם באצבע וכן עובי
 החושקים אצבע וכן עובי נקב הטבעת אצבע ורפנו סביב באצבע עד שהיה רחב הטבעת
 ג' אצבעות לשני הדפנות והנקב שבונים וזכרדו ארך חלל החצר לארך העולם והמשכן
 ממונה עליו

מאת אדנים

אמות העלויות מקדשי המשכן כהו ב"ו מ"טס' פ"ב לפי שאין יקרה לתפלת ד"ג ב' [ג'ו] וזה הוה
 נוחתם אבל לא הספיק לכל קומת הקדקד' והסלים למטה בעלי הכוה' שהיו ג"כ פנחס' וזהו אמה עד
 הקירות מהם הקירות של על המשכן אבל כהובל ביה עד הספון כהובל התקדס' וממלאו שפקד' ה"ל
 לרכו מוונות כהו מעלי שטים של מסך פתח המשכן וזהו פרוז המגדל כוטה [ג'ג] תחת ה' וי"א אומה
 בשלש מקומות שבו והכנים את הארון וכו' וזכאבהחורו למקומו [ג'ד] ותכן לומר שהחורוה' נתקן של
 לקחוהו משם [ג'ה] וז"ל דחקם בצדומו ומה דלית' ב"ב [כס] הסקלה וצריח' סמותה של אהן שהוה
 אינא דה"ק דר"ז ומואל [כפ"ח] שהוה ב"ט' שני פרכות אבל לר"ז שלמה ממשכן על מלתוסף
 אס יוסף פרכות או צינן סף של אהן צינן של עץ שלמחר והכדלה הפרכת לנס [ג'י] הוה ב"ווי' הסקלה שמוות
 לראשית [כק] לא זכר' כס' לפניו [כ"ל] כ"ח [כ"ג] כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח ע"ב וויס לעמודים והפ'
 לראשית והשק אוחס' והכלנו לעיל במסך פתח המשכן באהן ב' דעת ז"ק פ' פקודי כהוים כל כסף מ"טס'
 כוכב' וע"פ סמכותם בכל מיוס לראשית איו על העמודים אלא רחבי הוויס וז"ל הכוכבים הנתיבים
 סוחר לראשית אבל העמודים בלי כוס לבוי [ג'ה] כן מסתב' [ג'ו] לנתיב' וי"א פתח' איו [ג'ז] ונתיבות
 הקדשים אלא שם הוה הכנים ומה ומה לכתוס כל חלל המשכן [ג'ח] ובענין הקדשים וכן מפורש בילקוט
 [דמו] וז"ל כ"ח כ"ט כ"י כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט כ"י כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט כ"י כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט
 מעשה חושב פ"ה ס"ד [ג'י] [ג'יא] ויהי מאלף הקדשים [ג'יב] הוה בעמות [ג'יג] ת"ת לית' וז"ל אהן
 אהן והוה אלני העמודים גדולים יותר מאלני הקדשים והם היו אלני התפת מלוקים זגוה אהן וז"ל
 לסי' חנוס ענק' וזהו לא זכר' כס' מוקס' וי"א חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 לסי' לפי הנכר' וזהו לא זכר' כס' מוקס' אלא כס' קלונים כקלי' שהיו ע"פ הדינות
 אבל חמשה אלני מסך פתח המשכן כתיב [כ"ב] ויהי לסי' והוא מפני שהוה קומתם שלשים אומה ועשו
 להם אלני העמודים מוקס' וז"ל [ג'ג] ומכר עלו באהן' ועינן במסך פתח המשכן באהן ג' מוקס'
 מה ש' אדנים ששכח מדעיהם על האהן והשעיה' קל' והחור' והסק' וי"א חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 והחין כתיב יותר ממחר דר'ים אלא מוקס' כהו מוקס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 החשוקים שם הוה מנדכות הכסף כהנהל' פ' תרומה' ולא מנהלית' השקל כהו רק ללדעם וזוהי הענין
 והוה פרוזם הכתוב [ג'ה] כ"ח ע"ב וויס לעמודים ומוטעם בלתי' [ג'ו] שמי' ווי העמודים והחשוקים
 מרובו החשוקים של הוויס [ג'ז] כ"ט ו"ל בחומש' כמות [כ"ז] כתיב וז"ל וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 לשון הכתוב מלוקס' א' [ג'ח] וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 [ג'ט] כ"ט חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 ויזרן שפת הקלע סביבו צמיח' כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקודים דרך שפתו באהן קלית' שבעמוד
 וי"א ורובו הקלע תלו למטה הוא קומת מחולות החל' והוא זכאבהחור' ומלמטה המשכן [ג'י] והחולות
 בילקוט [דמו בע"ד] ונפלאים המעש' הקודס' ומה להו ארך כס' וצריח' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 לזה ועוד דממעשה הפרכת [כ"ז] ל"א] כתיב שהוה כוונס' לפיכך [ג'יג] וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 הקלעים כהפתח העליונה כהכונס' וקודס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 אולם צלמת' אי אפשר בלדעם כי לא תלו בושר' לנכון שאל יסתב' ויתפסק' ללדעם כהה' לסי' כס'
 ולדעיהו ס' ס' החשוקים שמוות כהנהל' שמי' לסי' דר'ים להקלעם ממו שפאל' וז"ל חנוס' וז"ל חנוס'
 כולם זה לזה כי הלא רחבו שלהקדשים שהוה קו' ז' רק עבר אמות והרחב' אמה ות' וכ"ל' יתחוק

כמזרח למערב מאה אמה, ורחב החלל לרחב העולם והמשכן מצפון לדרום המשום אמה, והיו כשני טבלאות מרובעות המשים על המשים זו אצל זו, והלל המישכן על טבלא המערבית בשפתה המזרחי [צ], ונמשך למערב ל' אמה, ונשאר כ' אמה עם עיבוי הקדשים ריוח החצר למערבו של משכן, וכן בצפון כ' אמה ריוח החצר, וכן בדרום, ולמזרח המינים אמה, עם עיבוי עמודי כסף פתח המשכן, ויקם שלשים עמודים סמוך לגבול החצר סביב מבחוץ, ארבעה על ארבע פנתו, ובניהם תשעה בצפון, והשעה בדרום, ארבעה כקער, וארבעה במזרח, ו' רוחים בין עמוד לעמוד הללים בני עשר אמות [ק], אחד באמצע המזרח לשער החצר, וכנגדו אחד באמצע המערב, שנים בצפון, באמצע טבלא המערבית לנגד קדשי הקדשים אחד, ובאמצע טבלא המזרחית כנגד המזבח אחד, וכן בדרום שנים כנגדן, ושני הללים בני שמה אמות, אחד בצפון כנגד בין האילים ולמזבח, ואחד כנגדו בדרום, וכמו החלל בני שמה אמות שבין עמודים החיצונים של אולם המשכן למערבם, וכנגדו למזרחם רחב המזבח ה' על ח' [בשגהסור ממנו אבה יסוד מזרחי ואבה יסוד דרומי, שתופשים מקום בקרקע החצר כמקום תפישת עמוד], ועשרים ושנים הללים בני תשע אמות כל אחד ואחד, ארבעה כמערב שנים סמוכים זה לזה, מעבר מזרחה לריוח האמצעי, וכן שנים מעבר מזרחה, וכנגדן ארבעה במזרח, שבעה בצפון שנים סמוכים זל"ז בקצה המערב, ושנים בקצה המזרח, וג' בין הריוח ו' שכנגד קדש הקדשים ובין החלל ח', שבין האולם ולמזבח, וכן כנגדן ו' בדרום, סך הכל ל' רוחים [ר]:

ד' קמ"ש אמות [ש] ריוח החצר סביב ולפנים, היה עזרת ישראל, והשטח שלפנים מזה ארך צ' אמה, ורחב ארבעים אמה, הוה עזרת הכהנים, החת כפת המשים, עד האהל והאולמות, שאין זרים רשאים לכנס לשם, אלא לסמוכה ולשחיטה ולתנופה [ת] וכמוך לעזרת כהנים מבחוץ, כגבול הפנימי של עזרת ישראל, הקים ט"ו עמודים, ארבעה על ארבע פנתו, וארבעה בניהם במזרח, לנגד ארבעה החיצונים שבין עמודי הפנות החיצונים, נמצא ששנים החיצונים מאלו הארבעה, רחוקים מעמודי הפנות שאצלם, חלל ריוח ארבע אמות [א], וארבעה בצפון טבלא המזרחית, לנגד ארבע החיצונים, שאחר ירידו החיצון של הפנה מזרחית צפונית, וכן ארבע כנגדם בדרום, נמצא ששני עמודי הפנות הנזרחים של עזרת הכהנים, רחוקים משל צדדיהם, ארבע אמות חלל ריוח, וכ"ב רחוקים הפנימים

מאת ארנים

יחד כנריחים ועכנות העלויות, אף שכל"ז היו תכופים וסמוכים זה לזה, ואיך יתכן שהעמודים שקומתם ט"ו אמות. וארכם ורחבם רק אמה אחת, ורחוקים זה מזה, לא יהיה להם חיזוק, והכנס כנרני כנרני"ן במדבר [סג] [וכן לא זכרו במדרש לקח טוב הקראל פסיקתא זוטרתי] שנראה מדכריהם דלא גרס כנרייתא ומילכת המשכן שהקודסין ארכם שש ורחבם שלשה, ואם יורח לזו הנגיסה יל"ג שש אמות, ויבא ארץ הכלונסאות אליבא דר' יודה שהיה סביב לחצר בין עמוד לעמוד חמש אמות, ויבא מנקודת המלכות לנקודת המלכות של העמוד השני, ולהלל ולבני עמודים כגלדיו לרד"ש שש אמות, ויבאשר בלחנו בלדן א', ורחקן שלשה יהיה קאי על השטח של הכלנס שהיה שלש האזכבות, דמתסבר שהכלנס עבוי אלבע, וכן עובי הוויס, אבל לרד"ש יוכי שהללים רחבים, יהיו הכלונסאות עבר אמות ארכם, וגם של שש. והנה לאשר ברנו דעת הו"ק בלדן ו' שראביהם קאי על הוויס. וע"כ שמש"כ [ל"ח ז"ל] והקודים כסף ואלו ראביהם כסף, ולמה נלדך לפי כסף לחשוך כסף וע"כ קאי על ראבי החקוקים כהיו של נחשת ומק מאלופים כסף. ועודאי סך ראה רבי ז"ל בליוה מדרש שהיו טבעות נחשת, דנגרסתו לא נזכר מזה כלום כנרייתא הגיל וכלוקט. אבל הכלונסאות שכרכו תחתיות הקלעים, נכללו ביהדות שכרקה והיו שני מינים, אלו ששפתם הקלעים, ובניים לתקוע בלדן. והיו מקום הספק של רבי ז"ל [כ"ז ז"ל] [וע"כ שמתפרק רק אה"ס היו גם כשפתו הקלעים, דלנועך בלדן מפורש כנמדר"ר [פ"ו]: [צ] שירובין [כ"ג ז"ל] אמה אביו העמד משכן על שפת המשים כדי שיהא המשים אמה לפנים ועשרים אמה לכל רוח ורוח: [ק] ולזה יהיה כיון על שש שערס בבנין המקווא, שנים בלפון כנגד שנים בדרום בעזרת ישראל, ובעזרת כהנים וחדת במזרח בעזרת ישראל, וכנגדו אחד במערב וע"כ, ויחולק [א] יהיה נעשה לערך וחצית המשכן: [ר] וכנגד זה שלשים לשבות אל שדלפה, שם [פ' י"ז]: [ש] כבר בארנו בלדן א' שיעת ר' יוסי, ויבולקוט [רנ"ג ש"ד]: [ו] וכנרייתא דמלמ"מ [פ"ה] ז"ל: [א] אלל אי אהת יודע כמה רחבו של קלע? כשהוא אומר וקומוהו ברחב חמש אמות, הו"מ קומוהו חמש אמות אף רחב ה' אמות, ותמוה דהיינו כך, אלל פירושו רחבו של קלע לפנים בתלל החצר, משפת קלעים הנלכדים ולמטה: [ת] כלים [פ"א מ"ח]: [א] והה כוונת הכנרייתא [פ"ל] [וע"כ] ויבולקוט [ס"ג] ומלל הקלע יולל מן העמוד שתי אמות ומתחתיה מלד זה, ובתי אמות ומתחתיה מלד זה, וכן לעמוד השני, דלרבי יהודה הל"ל וכן לכל העמודים אלל דקאי על אלו בני עמודי הפנות שמנקודת המלכות של העמוד עד נקודת האמצעית [ומנו לעיל בסדר כלי היסוד י"ג] כל בני העמודים שלוח מורה וכו' לפון במקלוע ומרחית לפונית, וכל רוח מורה ורוח דרום במקלוע ומרחית דרומית, ויולל מלכף שמים ומתחת ומלכף שמים ומתחת:

הפנינים בשל היצונו, ארבע אמות [ב] הלל ריזה, וי"ב עמודים בצפון מערב ודרום שפכים לירועות עינם, שמבוארים במקומם שם, ושני עמודים הנותרים הקים בשני עברי השער, הרקים מהשנים שעל גבול עזרת כהנים ולמערב, ארבע אמות הלל ריזה, וכבו שרזוקים שנים אצטעוס כשנים החיצונים ארבע אמות הלל ריזה, וזהם נרחק חלל עד כנגד יסוד מזרחו של מובח החיצון ו' אבות [ג], ושנים כנגד שנים אלו, הם ארבעה עמודי המסך של שער החצר. כך הכולל ל' עמודים, ועם הל' שכתחין לחצר הרו ס' [ד], וכן סביב להארון ס', מ"ח קרשים, ארבעה עמודי הפרנת, חמשה עמודי כסך פתח המשכן, והשלחן, והמזורה, ומזבח הפנימי ס"ה ששים [ד].

[ה] העמיק ארבע רוחות האדנים והעמודים שבתוכם לרוחות העולם, ויקם את הקלעים סביב לחצר מבפנים [ה] לעמודים החיצונים, אך הקלעים לקומת העמודים ויכרך שפה התחתונה של כל קלע וקלע על כלונס של נחשת, והוא יחד ארוך כרחב הקלע עשר אמות, ועביו כצבע, ואחוז במיתרים ויתדות נעוצים בארץ, לבל ירגזון הקלעים מהרוח, וימתח את הקלע עד ראשי העמודים שלשני צדדיו, ויכסם, ויסתם את החלל ריזה שבוניהם, שלא יראו מתיחין את הכהנים, העובדים על גבי המזבח, והמש אמות הנותרים כסף למטה, לפני לרחב החצר, עד כספו ראשי עמודים הפנימים שסביב המזבח, שיהיה לגג על עזרת ישראל סביב, ובמקום הכפיפה מתחת מונח כלונס החיצון את עמודים החיצונים, וכן בשפה העליונה של הקלע כרוך כלונס החושק את עמודים הפנימים, וכן חשוקים כלונסאות שארכם עשר אמה, מעמודים חיצונים לפנימים שסביב להאהל, להפוש שני העמודים עם הריזה שבוניהם, ושסביב למזבח כלונסאות יארכם ו' אבות, להפוש שני העמודים עם הריזה שבוניהם, ונרובים עזרת הקלעים מימין ושמאל, על הגג, וממעל לשער החצר מתחתו את הקלע הקים על גג עזרת ישראל, שישם לא היה קלע נצב לנכח השער, וכארבע הפנות מתחתו שמה קלעי הכתף שהיה ארכם בצד אחד רק ט"ו אמה, כי כספו האלכסונוים שבמקום הכווי ארך והרחב של הגג זה בזה, וכן היה מזה ומזה לשער החצר עד גני צפון ודרום ט"ו אמה ארך:

כסך שער החצר

ו' כסך שער החצר הקים לפנים מן הקלעים, שעל גבול החצר עשר אמות [ז], וכן ממנו עד למזבח החיצון עשר אמות, בין שני עמודיו הפנימים, וכלונס של נחשת כמו שהיו לקלעים, כרוך בשפתו הסמוך לארץ, ואחוז במיתרים ויתדות הקיעים בארץ, ומתחתו לקומת עמודיו הפנימים ט"ו אמה, ונתון שם חשוק של כסף, ועליו כסף למטה ה' אמות הנהרות מארכו, לחיץ למזרח עד שני עמודיו החיצונים, ונתחבר שם עם שפה המערבי של הקלע הקטן של גג עזרת ישראל, בכלונס אחד של כסף המחבר שני עמודים האמצעים, שהם החיצונים של הסך זה לזה, נמצא שהמסך שיה במזרח למדת כל הקלעים, ופרוש לעמתם, אלא שהם כספו ראשיהם לפנים, והוא כסף ראשו לחיץ, וכן היו שני חשוקים שמתחברים שני עמודי הקלעים החיצונים, שמשני עברי השער, עם השנים כנגד שנים של המסך יחד אלו לאלו, ונעשה גג פרוש לכסך למעלה [ז], על י', ופרגוד לפני המזבח, ואולם [ח] לשער החצר, כנגד אולם פתח המשכן, ונכנסו לחצר מימין ומשמאל, הורים מתחת חצי הגג של שיש משור לעזרת ישראל, והכהנים מתחת חצו הפנימי של ש"ת, לעזרת כהנים, מבלי שיצמרכו לגלול המסך בכל פעם, כבואם עם הקרבנות והעצים, ובשעת הניחת כסוי את המזכ הזה, בכסוי [ט] עזרת החש המיוחד להארון בשעת המסעות, שהיה כמדת חצי הפרכת, ואת מסך פתח המישכן כסו בכסוי עזר החש המיוחד למזבח היהיני בשעת המסעות, שהיה כמות המסך הפרוש למעלה, ונמצא כשפרשו האהל מועד על עינם, וכסך פתח המשכן, והקימו כל הקלעים וכסך השער סביב להחצר, היו ל' עמודים

באת אדנים

[ב] וכן כאן נזאתה כונת המאמר הגיל בהוא רק בין שני עמודים החיצונים והפנימים כנגדן, ככל זוג זוג: [ג] כ"ו מובאר בלדן ח' במסך פתח המזכן, קחנו מסס: [ד] וזה רמז שהמ"ס, שה"ש [ג' ד'] ששים גבוים סביב לה מגזריו ישראל שכל העיני נדרש במדרשות על המסכן: [ה] וכמו שהיו הקרשים למחילה לחלל המזכן, מחוץ לההלל, כן היו העמודים מחוץ לההלל החצר, ובתוך התללים היו ששים וחלקים, וכמו שהבירחים מחוץ להקרשים, כן העמודים חוץ להקלעים: [ו] מובאר בלדן ח' במסך פתח המזכן יע"ש: [ז] וכמו שכתוב בתלמים פ"ט עין למסך וכן הוא מלמעלה, ומש"כ במדבר [ד' ח'] פרשת המסך שפניו של ש"ת כספו את הארון עם עזרת המזבח: [ח] מובאר שם במסך פתח המזכן: [ט] כן מכתבר שהיו למדתו המקום דרך הרך היה חס על הים יע"ש במסכות, והבני כתיב במדבר [ד'] מקרא [ו' ד'] כסוי, מש"כ בכל הכנים שם כתיב מוסר במצעת במיוחד לאותו כלי אכל כסוי מצעת שפועו גם לדבר אחר: ולהני

עמודים החיצונים מחוברים יחד מלמעלה זה אל זה בהשוק [א] סביב, וכן השוקים יחד בראשיהם, ט"ו עמודים, שעל גבול עזרת כהנים סביב, וכן השוקים יחד י"ב עמודים, מעמודי החצר שסביב לאהל, עם ג' עמודים הפנימיים של מוסך פתח המושבן יחד סביב, וכן אלו הג' עמודים השוקים עם השני עמודים החיצונים של המוסך יחד, וכן מחושקים עמודים החיצונים של החצר עם כל אחד ואחד מהפנימיים שבנגדם יחד, ומכילא השוקים ארבעה עמודי מוסך שער החצר יחד, עד שנעשה החצר והאהל כוּעַד, אהל בל יצען כל יסע יתדותיו, וכל אברי המושבן היו מיוחדים, ומצוינים באותיותיהם [ב], לכל יחליפו מקומם ומצבם, מכמו שזכו בהקמת הראשונה, ועודם חיים וקיימים [ג], טבועים בארץ תחת מחילות של היכל [ד], שיועד ובנת דוד המע"ה, ואין השונאים שולטים במעשה ידיהם של משה ושל דוד, והי רצון שנוכח לראותם בהקמת האחרונה, שיתן משכנו לעולם ועד אמן, וכן יהי רצון והנו

מאת ארונים

[א] ויהי כפול ששה פעמים מחושקים כסף כמעשה החצר כפי ויקהל, א' להחיצונים, ב' להפנימים, ג' י"ב עמודי האהל, ד' מחיצונים לפנימים, ה' לתום עמודי המוסך לפתח המושבן, ו' לחרבעה עמודי מוסך שער החצר: [ב] שבת [פ"ח] מאן רבי יוסי לא חיבו שתי אותיות אלא משום דבש עקר היו רובאין על קרבי המושבן לידע איזה בן זוגו, וכדורבלימבש הלכה ג' מאן תנא סמועת רבי יוסי, וחס לומר שמא יתן בלמטן למען, בלמען למטן, כמין קולמוסין היו עשויות, וחס לומר שמא יתן שפנים בחוץ ובשחון בפנים, עשעת היו מוכיחות, וחס לומר שמא יחליף אמר רב אחא לוכסן היה כתוב עליהן, ויחליף, אמר רבי ירמיה כמשפטו וכולו וכו' יש ממשע לעולם אהל ארזים קרש זכה להיתן בלפון, ויתן בלפון, בדרום יתן בדרום ע"כ. ופורשו, לדייק לבין המטה שלא כתבה רבי יוסי חומר בלפון פלוגתא ש"מ דגולה רבי יוסי הוא ומפסד ר"י מש"כ בין בשני סמנים היינו חף שהיה אות אחד במקום אחד ואות השני במקום השני שאינו מחובר עם האותיות ג"כ חייב, ואפילו אינם האותיות אלא סימנים כגון שריטה אחת על שני נסרים ומבואר בבבלי סס [ק"ג א'] דכולו ר"י הוא, ובס [פ"ב] שריטה אחת על שני נסרים חייב, ופריך ע"ז בשלמא אם יכתוב אותיות לא יגרום להתליף לדדי הקרש, אבל בשריטות יכול להפך מטה למעלה, ומשני כמין קולמוסין היו עשויות פירשו שלמטה שתי ידות מחותכים סביב ובקושי בניהם כמו שיש בקולמוס, ופריך טוב שמא יחליף פנים לחוץ, וחוץ לפנים, ורבי יוסי סבורא ליה דרבי נחמיה שבת [י"ב ב'] שכתב בלמטן עבדס אהמ כך ממשען עבדס אהמ, ולדס ויכור רכבי יודע שם בלמען כלין עד כאלבע וע"כ הלאכסון הוא מחון, לדס היה משופס משני הדדסים יהיה חרין גדול שני קרבי מערב לקרבי לפון ודורס, ולא היה שום התחלה לקוישא שמא יתן בפנים לחוץ, ומשני שפעות היו מוכיחות כהיו לקבי ידות הטבעות מלך חוץ, וחלק מבפנים, ופריך טוב שמא יחליף קרבי לפון לדקום, ודרום לפון, ומשני לוכסן היה כתוב עליהן, דהשריטות בודאי היו על עוזי הקרבים, כדי שלא יראו בחוץ, שאינו דרך כבוד, והיו מתחילין לעשות השריטות, בשני קרבים הראשונים של מזרח, ומחלת דרום, כרגלי הקרש זה אל זה, ובין שני לגביה מנביחים אותם למעלה, וכן הלך בלמטן למעלה למעלה עד שבשני קרבי לפון האחרונים שבמזרח היו מחון לראשם, ובאופן זה לא יתלשו לעולם, ופריך טוב ויחליף, ומשני כמשפטו וכולו איורו קרש זוכה להתן בלפון וכו' שאין שום בקדושתם לפי מקומם, וכו"ה בכל אברי המושבן שהסמוכים למערב קדום יותר, והסמוכים לפון ג"כ קדום יותר, דקדשי קרבי שחיתמן בלפון, ופירוש בעל קרבן העדה תמוה בשלשה, א' מש"כ בסבור ר' יוסף שתואר קולמוס הוא בנה שלמטה עבדס אהמ ומלמעלה כלין עד כאלבע, בזה תואר לית, ולא לקולמוס, ומפורש בילקוט שר"י פובר כר"י ואין התחלה לקוישא שמא יתן שפנים לחוץ, ועדיפא ה"ל לתקן שלמטה ידות האדנים, ג' שכתב שהטבעות בפנים, ומפורש בברייתא דמלא"מ [פ"ח] ששריטות עליונים ותחתונים, שם אמות כנגד חרבעת קרבים, ושנים ניהד י"ב כנגד שמינה קרבים, וע"כ שהם מחוץ, וע"כ רש"י ז"ל בתומם שחלק בפנים, ג' שפירש לוכסן שהסמין רגלו מבחוץ למטה, וראשו בפנים למעלה, ומה ויפול גם כתיחליף האדנים יהיה בן כומין. וגם תמונה דברי התפארת דבראל ככתב בפירושו למשמיות שם כבדרום קדום יותר משום המזרח, ומשכתוב מוכח ששלחן קדום יותר שנסדר אחר מעשה הארון, וקודם למזרח, ואח"כ מונח הוסב, ואח"כ מונח החיצון, לפי סדר קדושתם, ואם תשאלני מדוע הקדש בתורה קרבי לרום והקליעם כבדרום לפני השמיים, אמר לך שהיה הנותנת, דמפני שקרשים וקליעם שבמערב מוספרים מועט, והוכרח להחריש לכן הסמוך לסם הנותנות ולמטה את השליונות, ואל תחרב אהל של שלמה, אבל הקליעוץ שם בלחץ ולא בלענו א' [ב] כוטה [ט' א'] מאי דכתיב לישרים נאום תהלה אל תקרי נאום אהל נום, זה משה ודוד שלא שלטו בתוארם במעשיהם, דוד דכתיב טעמו בלחץ שערים משה דלחור מר משבגתו וכו' משבגתו מקדש ראשון גינו אהל מועד קרסיו וקרסיו וכו' היכה תחת מחילות של היכל, ופירשו כמו דליתא בשם"ס רכס [פ"א] דוד בנה את הנותנות ולמטה את השליונות, ואל תחרב אהל של שלמה, אבל השליונות שם בלחץ ולא בלענו שם שולאים, ומסולק דתקו של רש"י שם שקאי על חומת זיון עיר דוד, אלא השערים הם של היכל הקדש ולא יחלקו בזה הגמרא הי"ל עם המדרש הגדל, ואל כמו שכתב רש"י איכה [ב' ט'] שלפי שתקנו כבוד לארון שנאמר שאי שערים ראיכסם לפיך לא שלטת בהם כרים והוא במדבר'ר [פ' ט"ו] ומדרש איכה [פ"ב], ושהגמרא חולק על המדרש, אלא כוונת הגמרא שסומך על התיורן דמייית לבסוף היכה ת"מ של היכל

עגלות

א וישאו המטות הביאו שש עגלות צב ושני עשר בקר, ויתן משה שתי עגלות וארבעת הבקר לבני גרשון, וארבעת עגלות ושמונת הבקר נתן לבני מררי, למען עליהם את המשכן, והאהל, ככסהו, ומכסהו התהיש, ומסך פתח אהל מועד, וקלעי החצר, ומסך פתח החצר, ואת מיתריהם, וכל כלי עבודתם, שהיו במשא בני גרשון. ואת קרשי המשכן, וברותיו, ועמודיו, ואדניו, ועמודי החצר סביב, ואדניהם, ויחדתם, ומיתריהם, וכל כליהם, וכל כלי עבודתם שהיו בכישיא בני מררי:

ב ארך העגלה היתה חמש אמות, ורחבה שתי אמות ומהצה [א], וקובתה חמש אמות

מאת אדנים

[א] ע"כ מפורש בתורה, ומדות העגלות למדנו מתורה כע"פ, שכת ר"פ הוורק [ז"ו א'] כמשנה [ובדף ז"ח א' וז"ט א'] וכדלי נכרך שיטתנו לדעת התנא רבי יוסי בן תלפתא, מוכרת אני להאריך ועתיק דברי המשנה והגמרא שמסיהם אלו חיים, וז"ל המשנה: שתי גזוזטראות זו כנגד זו כרה"ר, המושיט והוורק מוז לזו פטור, היו סתיהם כדיוטא אחת, המושיט תיב והוורק פטור, שכן היתה עבודת הלויים, שתי עגלות זו אחר זו כרה"ר, מושיטם הקרשים מוז לזו, אבל לא זרקום ע"ל. [ובדף ז"ח א'] המעביר ארבע אמות כרה"ר מקורה פטור, לפי שאינו דומה לדגלי מדבר, אינו הוא עגלות דמקורות הויין, וז"ל מבריה ר"ח עגלות תחתיון וביניין ר"ח, כי קאמר רב כהנא, מכלי אורכא דעגלה כמה היו חמש אמיין, פותיא דקרב כמה היו אמתא ופלגא, כמה מותיב תלתא, פשי ליה פלגא אמתא, כי שדי ליה מר בני וביני כלבוד דמי, מי סכרת קרשים אפותיבו היו מנה לזו, אחרון מנה לזו, סוף סוף סומכא דקרב כמה היו אמתא, כמה הוה מותיב לזו ארבעה, פשי ליה אמתא, כי שדא ליה מר בני וביני כלבוד דמי, הניחא לר"מ דעגלות מלמען עיני אמה, מלמען כלין והולקין עד כאלבע פפרי, אלא למ"ד כשם שמלמען עיני אמה, כך מלמען עיני אמה, ואפי"ן אריבא למימר, אמר רב כהנא באשתי, אשתי היכא מנה לזו אגבא דעגלה, עגלה גופה מקורה הווי, אמר סמואל ביהדות. [ובדף ז"ט א'] א"ר משום ר"ח עגלות תחתיון וביניין ר"ח, אמר אבוי בני עגלה לעגלה כמלא ארך עגלה, וגיבא ארך עגלה חמש אמות, גמא לי בארבע ופלגא סגי, כי היכי דלא לתקור קרשים, אמר רבא לדי עגלה כמלא רחב עגלה, וכמה רחב עגלה שתי אמות ומתא למה לי באתא ופלגא סגי כי היכי דלא לדרו קרשים, אלא דקי"ל דרך ר"ח שש עברה אמה אן דגמריין לה ממשכן, דמשכן חסרי הווי, אמתא יתיבתא הווי, דהוי קאי בן לוי דכי משתלח קרשים הוה קיטע לזו עכ"ל. וששעייין שם בדברי רש"י ז"ל ותוספות בשם ר"ח, שמתום על המהרה שיהיה גיביה פלוגתא רחוקה כוה. דגר"ח יהיה קומת הקרשים כפלוס מקמי שיטת רש"י, ומלמד זה כשעייין יגדלו מדורות תמימות, ופרטת אחת למיזא חשבון, הנה לשיטת רש"י יגדלו תמימות שקביו עליו בתום ד"ה למה [ז"ט א'], ולא הכניתי מדוע לא הקביו עליו עמ"כ כמש"כ בדה"ש פטור וז"ל שארבע עגלות היו לבני מררי שהיו גושאיים קרשי המשכן והן הולכים שמים באחד זו כנגד זו, כדאמריין בגמרא וכשהיו פורקים את המשכן לטעון על העגלות היו מעמידים את העגלות כדרך הליכתן, שמים זו אלל זו סמוך למשכן, ושתים זו אלל זו לפניהם דרך הליכתן לארך רה"ר שהיו הולכים להלך אחר עמודי העגלות והולך לפניהם ופורקים המשכן היו מושיטים הקרשים לאותו בעל שתי העגלות הכמוכות למשכן, והן מושיטים לאותן שלפניהם, אבל מעגלה לעגלה בכלה לא היו זריקים להושיט שהרי שמים כמוכות לפורקי המשכן עכ"ל. והנה מש"כ כדאמריין בגמרא ולא מיזינו כוחת בגמרא, אלא לפי שלא יכלו ללמוד שיהיה רה"ר שש עברה אם לא שנאמר שהיו הולכים שתי עגלות זו כנגד זו וכל זו לרחב רה"ר, והוא לפי פירובו [בדף ז"ח] בדה"ש וביניהם, [ובדף ז"ח א'] ד"ה תימכ, ושאלו ארך פונותי שמעמו העגלות, אם נאמר שמעמו בלד ז"ל דרוס א"ל ארך הדרך יהיה למעבב או למורת ושם יהיה ארך הרה"ר ורחב הדרך וברה"ר יהיה מלפון המשכן ולהנאה ללפון, וכ"כ בדרוס. א"כ יתפור דברי עלמו ולנגד דין המשנה דלא יהיה הושטת הקרשים זו כנגד זו ורחב רה"ר מפיסק בניהם ורחבי לשני העגלות שמעמו כדיוטא אחת אלל המשכן לא היו זריקים להושיט מוז לזו, ויגלו להימת הקרשים שתי עגלות הסמוכות למשכן לכל אחת לבדה. ולפי"ן ד"ה למשנה לפסוק הדיון דזו כנגד זו היא תיב, וכדיוטא אחת יהיה פטור דרך היה עבודת הלויים. וע"כ דיוונוהו שיהיה ארך רה"ר והדרך לרחב המשכן מלפון והנאה או מדרוס והנאה או שעמידום בלד מערב ארבע אלקר המשכן ויהיה ארך רה"ר והדרך להנאה למעבב אבל למת להם כל העזרת הוה להושיט מעגלה לעגלה, הלא יכלו להעמידה בכל זד סמוך להעמודים והקרשים, ולהולכה להלן למקום הקרשים והעמודים עד שיעלה את כולם. ועוד קשה לרש"י בדה"ש וביניהם דרחב העגלה היינו החלל. וכ"כ בדה"ש למה לי [דף ז"ט א'] וז"ל: שם א"ל יטקין להושיט מן הקרשים לתוכה יכניס, ולפי"ן מוכרת לומר שגם ארך העגלה יהיה החלל לבד, ועם עובי הדפנות יהיה יותר, א"כ מאי פריך הגמרא ה' אמות למה לי בארבע ופלגא סגי, ומשני כי היכי דלא לתקור ופרט שם אם בל לסדר על רחבן, וכיוונתו כמו שכתב מהרש"א ע"ד אמתא באמתא היכי יתיב והלא י"ש עם עובי הדפנות, ולמה לנו להוסיף עוד כ"ל אמה. וחס נאמר דאריך עם הדפנות, א"כ מוכרת שיהיה גם כן רחב, ויפשו כהנא בתום א"ל יביבא ר"ח אמה, וגם יזיטת ר"ח לא יתכן דאם היו שתי עגלות מתוככות יחד על טעך אחד ארוך ע"ז אמת

אמות [ב] מבחוץ, עובי הדפנות טפח, והשוליים והתקרה [ג] שני טפחים [ד], נמצא ארך החלל ב"ח טפחים, והרחב י"ג טפחים, והקומה כ"ו טפחים, והיתה כתיבה מרובעת [ה], כפול הארך והרחב, ועלה שם טפחים, ובפול זה הסך עם הקומה, ועלה תשעה אלפים תש"ד, חלוק על סך ר"ו טפחים שהם אמה מעוקבת, ועלה מ"ה אמות חצר חומש בקירוב, ולארבע עגלות ועלה קע"ה אמות ועוד [ו], ושם הגיחו מאה אדני כסף ע"ה אמות, אדני נחשת ס"ה אמות, מ"ה טבעות מחברות כ"ד אמות [ז] ס"ה קס"ד אמות, נשאר י"א אמות ועוד, והגיחו שם ובנקבי האדנים והטבעות, את קצ"ב טבעות הכרתיים והיתרות וכלי העבודה. והדפנות והשוליים והתקרה קלועים [ח] מקנים של ברזל כשתי ובערבך ודלתות היו להעגלות בשני צדי הרחב [ט] קלועים מהדפנות ונפתחות לחוץ להכניס ולהוציא, והמקום מכוון לפי הצורך בלי עודף וגרעון [י]:

ו ר"ם האופנים ארבע אמות [ב], רחב חלל הגב זרת וכן עובי דפנות הגב סביב זרת, הרי אמה, וארך החשורים שמחברים הגב והחשוק אמה מאמך ואמה מאמך, והחשוק הוא המתגלגל בארץ

מאת אדנים

אמה, מדוע חלקם הכתוב לשמים, ולמה להם שני תקויו דפנות, הלא יכלו לפשות עגלה אחת רחבה בשתי דפנות. ועוד תמוז למה לה להגמורא לומר ביניהם וזדיסם הלא כלול זה בזה וזל אחרת הלא, ששני לרדים הפנימיים משתי העגלות זהו בעלמנו הטיבוס, ועוד קשה לר"ת מאי פריך באמתא ופלגא בני עדיפא הוה ליה למפרך מ"שיותים שני דפנות האדנים, ומאי משני כי היכי דלא לדדו, ואיך ידדו על חופן הוה שאינם בלעטים לחוץ, כמו שנדחקו התוס' כ"ד"ה מה לי באמת בזה. ועוד ספקת ר"ת שלד של עגלה שני אמות ומתלה מחוץ להדפנות הוה יגד החוש. ולרש"י יחא, ועל כולם התפלג דלס מלאו הד' עגלות עם הקרשים, ובפטר לשיטת ר"ת שהיו על כל העגלות ששה סדרים, אם היו מונחים על רחבה והיה א"כ הקומה מגיע שמונה אמות, ואס"ל על עגבס היו ששה סדרים והקומה מגיע לתשע אמות וא"כ איפה היינו ששים עמודי החצר שהיה קומתם לרבי יסודה ה' אמות ומכל שכן לרבי יוסי שהיו ט"ו אמות, ותמשה עמודי המסך שמפורש בלוקט שהיו נכנסים אמה על אמה, ומסתחם שכן היו עובי כל עמודי החצר, והרבעה עמודי הפרכת שהיה קומתם עשר ועגבים ורחבים כשני קרשים, והכרתיים עליונים ותחתונים של אפון ודרוס שלמד לר"ה ארכם שלשים אמה, ולכ"פ לדה ט"ו אמה. והפלאה הגדולה איפה היינו הכרית התיבן שארבו לדה לכה"פ ל' אמה, ובדבר לשיטתו שהיה הכרית התיבן רחבו שתי אמות, ועליונים ותחתונים רחבים אמה, ועמודי המסך ארכם ל' אמה כל אחד ואחד, וכשנבא לתשבון נפוח העגלים באמות מעוקבות הגה להשיטה דמסכת הנוסכתם לרבי יוסי דסלכתא כוחוסי, ורבי נתנאים דהלכתא כוותיבוו יגד רבי יסודה שנקרשים גם מלמעלה עבוס אמה, הגה יעלו מ"ה קרשים עם ארבעה עמודי הפרכת שהם ביחד כחמשים קרשים ל' פעם י' הרי חמש מאות ולחי אמה שני מאות וחמשים, ס"ה שבע מאות וחמשים אמה, ותמשה עמודי המסך של פחת המסכן ה' פעמים ל' הרי ק"ל, ס"ה תשע מאות אמה, וכן כשנכפול ששים עמודי החצר עם הקומה ט"ו, יעלו כמכוון תשע מאות אמה כמדות הקרשים. ואיפה היינו כל זה, הלא בכתף גשאו רק גלי המסכן. אבל בני מררי ובני גרשון משמע מהמקראות שהעמיסו על העגלות את כל כובד משאם, ולא נוכר בגמרא רמז לזה, ועוד קשה לשיטתם דכונת המגרא לא לדרקון קרשים ע"ד אמתא באמתא, למה הוסיפו ח"י אמה, הלא די אלבע אחת לזה. והנה המהר"ם ש"ח הסתפק איפה היינו האדנים בשעת המסעות, ולא יתבנו דבריו שישארו על כתפיהם כמו שכתבנו. ועוד קשה קושית התוס' ד"ה כי היכי דהא מסיק לעיל דמנת על חודן. את כל זה ראיתי ונתון אל לבי קשתי ולא מלאתי, ואם שכתוב בזה בעדרש לקח טוב אבל שם הדברים מובלבלים, כי המדפיס ר"ת כובעך קצן נוסחאות שגונות ואין להליל משם דבר אמת. ולפי מה שציינתי ונכללתי בהתבנית ובכרואו כרית העגבס, נחתר לנו כל אשר עוררנו, והמקראות והמשה והבמהל יורו על אמתתם כבוד החוץ לאדם דעת, הנה מ"ש"כ שהיה חרץ תמש מוצאר מהמגמרא שהם עם הדפנות ולכן כתבנו שגם הרחב עם הדפנות: [ב] כן שערתי, דהלא כובלי כל ששת העגלות היו שוים זו לזו, והלא בררנו כמעשה הקרשים דמסתבר שלכן היו האדנים שוים להקרשים עד שלא נראו גולטים מכל לך, דעקר הטעם כבדי שיוכלו בני לוי ללחון בקלות הקרשים ולהעלות אותם על העגלות, וע"כ שהיו נפרדים האדנים מהם ולפי מה שכתבנו הכתוב בפני עמלן, וע"כ שהטווחם פתוך העגלות, ומפורש במדכ"ב, וכן הוה בספרי אין זב אלא מטוקסים שלא היו מחוסרים לזו, ומוכחה שערך מקום לטבעות העליונות והיטדות וכלי העבודה, וע"כ שהיו כתיבות להגיע שם דברים הקטנים. ויתכן מאלד לפי החשבון שכתבנו: [ג] במדכ"ב וספרי נשא אין זב אלא קמורות ופירשו מחופות וכן דרגם אולקוס מחפין: [ד] כן שערתי וכוונתי והכפרתי כפוליה מהדפנות: [ה] כן משמע מהמגמרא שקלבה מרמס ולא נזכר שיהיו עגלות או בתאר חצר: [ו] הוה $\frac{7}{27}$: [ז] מוצוארים מדומים כאו"ח במקומו: [ח] בלוקט רמזו הש"ג] זב דומות לקלוט, ובמדכ"ב פ"י"ב הגיבסא לקלויין ופירש המ"כ שהוה הוה: [ט] לפי פירוש הערוך קלויין כמין חלל, וכתם פתח באבל כלל הרחב: [י] כי מאחר שלא היו מחוסרים כלום ממיאל אין יתרון שלל המוסף גורע: [כ] כן שערתי שיהיו שתי אמות תחתית העגלות ביניהם, וכדי שיהיו מרובין האופנים כנגד תפוסת הבקר, שיאח נוח להם להקיע משא

בארץ ותושב את כל החיצונים סביב עובי חצי אמה נכאן, וכן נכאן, חרי ארבע אמות. ארך הגב מפה לפה אמה, ועובי החשורים זרת עגול, וכן עובי החשוק לארך הגבות זרת, והידות עבי זרת עגול וארכם ה' אמות, שתי אמות, ומהצה כרחב העגלה שמחוכרת בעובי השולים וכולט לימון אמה ורובעי [ב], וכן לשמאל, שתי ידות כאלו לכל עגלה בשני קצות הארך, וארוכות תחתית העגלות נמשכות כמו לזו, אלא שתחת מעיבי הידות כולט מחוץ לארך העגלות וטפח השני מובלע בקרן הרופן הרחב והשולים, וארבעה אופנים מברזל מוצק לכל עגלה, וכשהכניסו הידות בנקבי גבות האופנים היו כולטות הידות מחוץ לאופנים רבע אמה, ששם חברו הידות להאטמי שיבואר להלן, וחצי אורך האופן כולט שתי אמות לפני העגלות, ושתי אמות לאחריהם, נמצא שארך העגלה עם האופנים אמות:

ד כל ששת העגלות היו מצומדות יחדו [ב], והולכים לארכם זו אחר זו, ובין עגלה לעגלה ארך הידות חמש אמות כארך העגלה [ג], נמצא שתפשו ארך ארבע עגלות זו אחר זו, עם שלשת החללים רוח שבניהם, ל"ה אמות, ושני צדי כל העגלות מיומן ומשמאל כרחב העגלות שתי אמות ומחצה [ב], והיו יכולים להפרידן זו מזו בעת הצורך, ובאמצע הרחב משני ראשיה יוצאין שפודים ארוכים שתי אמות ומחצה [ע], ורחבים בראשיהם, ונוגעים שפוד מעגלה אחת, להשפוד הכולט כנגדה מעגלה השנית, ששם מתחברים עגלה לעגלה:

ה אלת שמנת הבקר של בני מרזי, קשרו זו אצל זו לפני העגלה הראשונה [ב], ועובי של בקר אמה ושני שלישי אמה [צ], נמצא שתפשו ברחב הדרך קרוב לארבע עשרה אמה [ק] וגשאר אמה מכאן ואמה מכאן למנהיגי הבקר, ואחרי ארבע העגלות של בני מרזי, צמדו שני העגלות של בני גרשון, ולפניהם קשרו ארבעת הבקר שני בקר זו אצל זו מצד אחד, ושנים מצד השני והלכו לחוץ לצדדי רחב העגלות והאופנים, לדיות עוררים להראשונים, ועי"ז נסע כל האהל מועד בצמד אחד [ר] כאלו הוא גוף אחד:

ו פרקו את המשכן ונתנו בני גרשון הקרשים וכלי מלאכתם בתוך שתי עגלות האחרונות, והניחו עשרה עמודים של המשכן לרבות [ש] שהיה ארכם עשר אמות ועבים אמה על אמה מרובעת, המושה על עגלה אחת ארכם לרחב העגלה, וחמשה על השנית, ועליהם הניחו כלי הארג והעורות, כפולים לשנים ושנים לארבע, ועוד לפי הצורך, עד שהיה רחבם אחת כפולם חמש אמות והארך עשר כארך הכלונסאות, ונתנו ארכם לרחב העגלות, ורחבם לארך העגלות:

ז יעמידו בני מרזי שתי עגלות בחצר המשכן בצפון, ארכם לארך המשכן כמובים להקרישם והעמודים [ת] והעליו עשרים קרשי צפון וארבע מערבים הסמוכים להם, על עגלה הראשונה, בארבעה סדרים זה אצל זה, שני סדרים באמצע מונחים על עבים [א] חמשה זה על גב זה, היה

מאת ארנים

גדול כזה שנתנו האכרנבל, דלף סהים מעשה נסים, אולם בכל זאת הציאוס עששו העגלות בעלת בני יעצר וכמובאר כמזכיר [סס], עשו לפי דרך הטבע שלא סמכו על הנסים. ודאוס מנאמרס וכי המסכן יסרת כלורי. ובה מוישב מה סהים חמש אמות בין עגלה לעגלה לשיטתו, בליטות שני האופנים ואמה ביוסם להלך בן לוי: [ל] שנת [סס] ולדי העגלה כרחב העגלה, ופסיר"ש"ם סק"י על שני החדדים, אלא שלדיות ה"א עם עובי דמות העגלה, ובינו לשיטת ר"ת פלוגתא חרוקס מאלד, ולשיטתי בדרך הממולע הוא לכד מעובי הדפנות, ויתר הדברים כתבתי מהשערתי, ופירוש התשוקים והחשורים והגבות הידות מובאר ככ"ט מליכ"א [ו' ל"ג]: [מ] שם כמדבר רבה אין צ"ל אלא זמורות שגמרר והביאו בדרך כחץ יעשי כ"ט מ"ט כ"ב" וסס כמו העגלות שבזמניו, וכמובאר לעיל [פ"א] ושמתי כל הרי לדרך ומסלותו ירמוון. ולא ספירוס ח"ר וילקוט [רמז תשי"ג ס"ק פ"ד] כמין לעזי פתיל עליו, שז"ל מובאר לעיל מה סהם מופות, אלא שלא היו בימיו העגלות זמורות זו לזו, כמו שהלכו ה' את כל אלה לשמות ולהכין כדרי הכמים: [ג] מובאר בגמרא שהבתי באלף ח'. ומיושב שבניהם היינו בין הארך. ולהכי אמר חגי"ב בין עגלה לעגלה כלרך העגלה שהארך הריח בין ארך העגלות וזהו החדוש, ולא לסימנא בעלמא שכתבו התוס' שם ד"ה בין עגלה [ל"ט ח'] : [ם] וזהו שפשמיענו רבא לדי העגלה כמאל רחב העגלה, שהלדים מיוחסים להרחב של עגלה שבין הארנים, הריח משני החדדים שריחם לארך העגלה, כן כרוחב משני החדדים יחד שום להרחב של העגלה שכאמנע החדדים: [ע] כן שערתי וכפי שגראה בעגלות מסלות החדול שבזמניו: [ב] וזהו שכתבו "הרננת", שמנת" הבקר, ולא ארבעה שפנסה כמו בעגלות והוא ע"ד שפירש"י שנות [ו' כ"ב] על מלת שלשת ימים שולוש של ימים, וכן כאן רבעו של בקר שמינות של בקר, וכמו שמובאר עירובין [י"ז ב] ברקתו של בקר, והכלל שכתבו המדקדקים מפני הסמיכות אינו עלול יפה כי נמאל ששנת ימים, וששנת נשי בניו כרחשית [ו' ג'] כ"ז וכלי: [צ] עירובין [ו"ט ח'] : [ק] שם [ע"ב]: [ר] זהו ספירוס הכתוב כמדבר [כ' י"ז] ונסע אהל מועד בלשון יחיד: [ש] שמות רבה פקודי וילקוט [רמז תשל"ז] ועי"ז: [ת] ולא נלכדו להוביע מעגלה לעגלה כי הוליכו העגלות למקום כל הקרשים והעמודים: [א] בגמרא שהבתי באלף ח' [דף ל"ח ח'] איהא מי סכרת אקתייכו מנח לבו אהודן מנח ליה [בדף ל"ט ח'] פריך

היה הקומה שבע אמות ומהצה, ולצדד האחד שבעה קרשים שכובים על רחבם ועג"ו, וכן לצדד השני, וזמלאו אך העגלה ברחבם ועבים של קרשים, וארכם לרחב העגלות, ועל עגלה השנייה העלו שלשים עמודי החצר, המשיה סדרים זה אצל זה, ויששה ועג"ו, ועל שני סדרים עמודי החצר שבקצה העגלה הפונה לעגלת הקרשים, הניחו ד' עמודי הפרכת ארכם לארך הראשונים, שנים שכובים וא"ו על רחבם, ושנים על גביהם, וכאם ארכם לרחב העגלות, והיה הקומה ג"ב שבע אמות ומהצה, וכן על שתי עגלות בדרום, אלא שבמקום עמודי הפרכת בצפון, הניחו בהדרום את הבריחים, שמנה בריחים עליונים ותחתונים של צפון ודרום שכובים על רחבם ארכם לארך העמודים שנים זה אצל זה וארכבוע ועג"ו, ועליהם ארכבוע בריחים עליונים ותחתונים של מערב שכובים על רחבם לארך הברזים הראשונים, שנים ע"ג שנים, ועליהם שני עמודים של הארון, ראשונים כמובים ו"ו בפנים, והגליהם לחוץ לארך הבריחים, ועליהם ברית התיכון המערבי שכוב על רחבו לארך הבריחים והעמודים, נמצא שהיו ארכבועם בקומה אהת שבע אמות ומהצה, וקצות כלם בולטים לצדי העגלות בשוה, ותפשו עמודי החצר ובריחי הצפון ודרום לרחב רשות הרבים ט"ו אמה [ב] ואמה לבן לוי מכאן או מכאן לתקן בעת הצורך, והרליכו שתי עגלות שברום לפני עגלות הצפון, באופן שיהיו שתי עגלות הקרשים באמצע, ועגלות העמודים אחת לפניהם ואחת לאחריהם, וכמו שהיו הקרשים בין העמודים במקומם :

ח למעל לארבע העגלות הניחו המשה עמודי המסך, ארכם לארך העגלות, ותפשו הארך של שתי עגלות האמצעים [ג]. עם הריחה שביניהם ובזנב לבין הקיצונים, כ"ה אמות, ושתי אמות מכאן ושתיים מכאן על עמודי הפרכת, והבריחים, שבעגלות הקיצונים, ובולטים חוצה להם חצי אמה מכאן וחצי מכאן, ותפשו ברחב המש אמות, ועל צדד מכאן הניחו הבריה התיכון הצפוני, שכוב סמוך להעמודים, והדרומי בדרום סמוך לעמודים, ותפשו הרחב תשע אמות מכון לארך ברית המערבי, שעל העגלה הרביעית, ואח"כ נתחוקו כלי העצים באטבי ברול [ד], עבים טפה שהיו בולטים יתדות מקצות ידות האופנים, וגשאר שתי אצבעות מארך הידות לריוח בין האופנים ובין העגלות והיתדות, שלא יעכב הגלגול, ונמשכים מיתד ליתד [ה] קנים של ברזל למעלה מתחת לסדרי העצים, עד שנשענו עליהם קצות הקרשים והעמודים

מאת ארנים

סריך בהרבע ופגלא בני, וע"כ מנוחיים בשני האופנים. ומסולק קושיה התוספות ד"ה כי היכו דבאמת הניחו שני סדרים על רחבם ושנים על עבין, אלא דפרוך בהרבע ופגלא בני, ויניחו שלשה סדרים על רחבן, ומשני כי היכי ללא לתקו קרשים, ואין הפירוש משום אמתא בלמחא היכי יתבי, ללא היו מנוחיים בתוך העגלות, ואם יהיו בולטים מעט לחוץ מה בכך. ואם זהו כוונת הקוש"א מדוע הוסיפו ח"י אמה הלא די מעט, אלא פירושו דלא היו מנוחים בלשם סדרים הם אז הקומה שמה אמות. ואם על עבין היו ארבעה סדרים וששה זע"ו והיו הקומה אז תשע אמות, והיו נדחקים ויפלו וישברו האפנים, מוגדל הכובד, והלכי הולקב שיהיה ארך חמש אמות, והיו ארבעה סדרים, והיה הקומה בחלוטים רק שבע אמות, ובאמצעים שבע ומחצה, וכמוכן שלא יוכלו לפול ממחויקוס אלו לאלו, יותר מאופנים הראשונים לשיטת ר"ת, ומיושב לשון המשנה שזכרה רק שתי עגלות זו אחר זו, מפני שלהקשים לא היו רק שתיים, ואין דרך להמשיכה להזכיר שתי עגלות האחרות להעמודים שדבר אין לה פירוש במקראות: [א] והיו שאלמה הגמרא רה"ר י"ו ממשכן גמרינו, והוא לשיטת רבי יוסי שעמודי החצר ט"ו אמה, וכמו שסתמה הגמרא שם [ל"ב א'] שגמר ממוכח ולרון שהוא לשיטת רבי יוסי, ולרבי יהודה המזכה קומתו שלש אמות, והארון ו' טפחים וחצי, לשיטתו שלמה הכלים בלמחית בת חמשה, ומסולק דוחק שדחקו רש"י ור"ת שלא מלאו מקום ללמוד לרש"י ט"ו אמה אלא בדברים זרים: [ג] והיו שאלמה המשנה מושיטין הקרשים מזה לנו, והכוונה על אלו העמודים והבריחים שהוכרחו להניח מעגלה לעגלה לגודל ארכם שלא יתכן להניחם ארכם לרחב העגלות. ומה שתפשה לשון מושיטין הקרשים ולא אמרה העמודים או הבריחים, משום דתפש הנזכר לשון כתיוב והכוונה על כל שמוזכר אח"כ דלשו כי כוננא ליתכב וליזו: [ד] כבר העתקנו לשון המדרש לעיל: [ה] והיו שאלמה שמואל ביהדות, ופסרם הגמרא עפ"י דרכו, דכשתירלה הגמרא כי קאמר רב בדברתא היה הכוונה כמו שפסרם לנפוח אמר שמואל ביהדות, היינו תחתיון לא תחת העגלות ממש שהיו כעמודים לאורך, אלא תחת שורות האטבי שבסבי העגלות, וכיטיסה, היינו בין שורות העצים שבין עגלה לעגלה, ולדיוקן, היינו ג"כ תחת האטבי שבין האופנים כשני לדי רחבם, אלא דהמתקן לא הבין כוונתו, וסבר שכונתו בין קרש לקרש, ומפסל עד דמסיק אמר רב כהנא באטבי, והוא לא אמר אלא אמר ר"כ כי לא חדש כלום אלא שפירש כוונת התלפין, ופרך אטבי היכי מנת לבו ע"ג העגלה בעלה גופא מקורה הווי, פירושו דהא תינה כייטיסה וזדיסה אכל תחתיון הארון היכי רש"י שהיו עגלה גופא מקורה הווי, והאטבי הם על גביהם, ומתקן שמואל לא כמו שתסבור שהאטבי על העגלה אלא ביהדות שהאטבי הוא עשוי על היתדות הבולטים מידות האופנים ושם אינו מקורה וזהו לא אמר אלא אמר שמואל:

והעמודים, הבולטים משני צדי העגלות, שלא ירדו ממקומם [1], ומשם עושים שוב אטבי שעולים למעלה סביב העצים, לחזקן יהוה, ועבים ג"כ טפה, נמצא שתפש האהל מועד בנסיעתו, אך ששים אמות עם האופנים והשפודים, ורחב ט"ו אמות בארך עמודי החצר והבתים, לבד אך הווים, וקומה ט"ו אמות ומחצה, כיצר, קומת העגלת חמש אמות, וזכזה מן הארץ אמתים חסר טפה, כדי בליטת האופנים מלמטה, ושבע ומחצה קומת הקרשים, ואמה עובי העמודים של מסך, ומטה עובי האטבי למעלה, ס"ה ט"ו אמה ומחצה, והצי אמה מלמטה בעומק המחרשה תקון הדרך, כרחב רשות הרבים:

ט ור"ב תבואות בכה הבקר שעוורים זה לזה [2], ונתאחרו כלם למשא אחד, ומרכזי האופנים כנגד כתפותיהם להסיע כל כובד המשא, ובני לוי היו בעזרתם להניע ממקומם, ועמוד הענן נוסע לפניו, משפיל לפניו את הגבוה ומגביה את השפל ועדירים בדרך ישרה

ערי הלויים

א חסד עשה המקום עם ישראל, להפיץ את שבט הלוי בתוך נחלתם, להורותם משפטי התורה, ולהמלט שמה כל מכה נפש בשגגה מיד גואל הדם ולהתם הטאתי עד מות הכהן הגדול, וצוה לישראל שיתנו לחלק הלויים ארבעים ושמונה עיר. עיר ועיר ומגרשיהם לבהמתם ולרכושם ולכל היתם לשדות וזרמים:

ב ואמת הבנין ביד משה, וזבדיל שלש ערים בעבר הירדן מזרחת, את בצר במדבר ואת ראמות בגלעד ואת גולן בבשן, וימדר את גבולם במרה אחת ארבעים חבלים, חמשים אמה מרת החבל [א] שהם אלפים אמה אורך ואלפים רחב מרבעות, ארבע רוחות העיר מכוונות לארבע רוחות העולם [ב]:

ג נצר חסד לאלפים האלו ומדר מקור העיר וחוצה לארבע מקצועותיה [ג] מגרש אלה על אלה, אמה מרבעות. מקצועות המגרש למקצועות העיר והעולם, שיהיו לשמירת

מאת אדנים

[ג] שם [ז"ט א'] וכמה רחב עגלה שתי אמות ומחצה, למה לי כחמתה ופגלה סגי, ומשני כי היכי דלא לדדו קרשים, ואין הקושיף על רחב העגלה עומה ולהיות בחוסק קרב לארכה ופירוט רש"י, דלא יתכן לשנות ולהיות קרב אחד לארך העגלה, אלא למה לנו לדים רחבים כאלו בשני הדדים, כחמתה סגי, או שם כפגלה דחמתה, ומשני אין הכי נמי אלא כי היכי דלא ילדו, היכי דלא ילדו, והעמודים בולטים לחוץ, להכי עשו גבות האופנים והידות ארוכים ככדי להציב עליהם יתדות ואטבי להחזיק מתחתם: [ד] בזה מסולק קושיית הש"ך ר"י הכרנאל שכתב שם קרב אחד שארכו עשר ורחבו אמה ומחצה, ועוד כשיהיה עביו אמה, די משא לבקר אחד היות גדול, ולדבריו מיושב, וע"ד דליפת סוטה [ז"ד ב'] גמירי טוהא דמידלי אונג על כתפיה איוו אלא שליש משא ממשא שמושיעים אותו להרים, וכל שכן כשמושיעים שמה בקר זל"ז, דאף שיהי מעשה נחיס, כ"כ מובחר כממדב"ר ובילקוט שמעוני [רמז טשי"ג] ששבעו של יששכר נתנו עשה להנשיאים, ואמרו להם אהל מועד שאתם עושים פורת באיור, אלא עשו לו עגלות, ותהיו עושיין אותו כהם, ולא סמכו על הסג ועשו דרכו של עולם, וכשעשו הנוטל עליהם, של עגלות המקום להסוות הדרך. כן נזכה שגלה לנו נפלאות מתורתו אחרי שנעמיק בה כפי סכלנו כמלוא עלינו, ויהי נעם א' א' עלינו, ומעשה ידיו כוננה עלינו ומעשה ידיו כוננה, א"י"ר:

[א] כל זה מפורש בתורה, ומדת החבל ז' אמה מפורש במשנה שביבין [פ"ה מ"ד] ובבבלי [ג"ח א'] למד מדאמר קרב ורחב חמשים בחמשים, אמרה תורה כחבל של ז' אמה מודד, ופר"ך, האי מיבעי לי' לישול ז' ולסבב ז', ומשני איך כן לימא קרב ז' ז' מאי ז' בני שמעת מיהא התי. ושם [ז"ג ב'] פשטיה דקרב במאי כתיב, אמר אביי העמד משכן על שפת חמשים משמע מזה דהני שני דרשות אשמכתה בעלמא וכמ"כ שם בתוספת, ועיקר הלימוד מזה שאמר שם [ג"ח א'] אמרה תורה ויזרו חלל מזה, וע"כ בתוספת ומהר"ש דגרסו ופתיל פשתים כידו. ופר"ך והא כתיב ויזרז האיש קיס המדה, ומשני, הוהא לתרעי, וכירושלמי שם [ה"ג] כתיב בניצולים חבלים, ופתיל פשתים יזרו וקיה המדה יחוקל [מ' ג'], ומדת הפתיל מובחר שם [מ"ה ב' ג'] ותחמשים אמה מגרש לו סביב: ומן המדה הזאת תמוד ארך כ"ה אף, וכירושלמי מדה זאת מה דסליק מיינה, וזוהא מדת החמשים אמה, (תשלום באור המקראות יבא בספרי מקדש ח"י כחומ"ס" על בנין וחוקל): [ב] שם [פ"ה מ"ח] בות נכנס בית ויזל וכו' מויליין את המדה כנגד, ושם [ל"ז א'] ת"ר בה לרבעה מרבעה לרבעו עולם, וכמו שחנן במתנה ישראל יעוין בענינו: [ג] ראה בלויים ערי הלויים ותמלאם שם שנים עשר שיעות, ועיין כל הסוגיא שם [ל"ז ב' ז"ז א'] עם פירש"י, ותמלא ארבע אוקופות, והם, רבא, אביי, רבויא, ורב אשי, בפירוט דברי ר' אליעזר בברי' בגלילי, והנה מויל' אמרו חז"ן [פ"ט א'], כל מקום שחמה מוצא דבריו של ר' אליעזר בברי' ג' בהגדה עשה אונך פלפולתה, ומכל שכן בהלכה, שחכ"י ל"ב מדות ביסודות התורה, ומכל מייירי בעניני

לשמירת הרכוש, והם עבדים ושפחות ואוצרות התבואה, גורן ויקב ובית הכד ובית המרחץ, וסביב לארבע רוחות העיר בין מגרשי הרכוש ובנגד מדרגם יהיו לכרמים, רק שורחוקם מגבול העיר עשרים וחמש אמה, ושוב מדר מחוץ לעיר לכל אחד מארבע מקצועות הקיצינים של ארבע מגרשי הרכוש, מגרש אלפים על אלפים אמה מרבעות, מקצועות ארבע מגרשות אלו למקצועות מגרשי הרכוש והעולם, והם יהיו למרעה לבהמתם. וסביב לארבע רוחות הכרמים ומגרשי

מאת אדנים

מלות, ופסקין כמותו נגד ר' עקיבא, לתחומין של אלפים אמה דרכין, וקף אתה קנה לך לב מנין לשמוע דבריו:

במטה סוטה [כ"ז ב'] ר"א בנו שריה"ג אמר אלף אמה מגרש, ואלפים שדות וכרמים, ובתוספתא אם וכף עירובין יחזק בזה הלשון ר"א בשריה"ג אומר אלפים אמה תחום ערי הלויים, אל מנהן אלף אמה מגרש נמלא רביע מגרש והשאר שדות וכרמים, וכירושלמי סוטה [פ"ה מ"ג] גם כן בזה הלשון רק דמסיים והשאר שדות, ולא נזכר כרמים, ובבבלי עירובין [עס] א"ר אליעזר ב"ר יוסי תחום ערי לויים אלפים אמה, אל מנהן אלף אמה מגרש, נמלא מגרש רביע, והשאר שדות וכרמים, חסר שם מלת ה ג ל י, ובתפוך לשון מלת ת חו ס קודם לנלות אל פו י ס א מה ונלת מ ג ר ש קודם לנלת ר כ י ע. והנה הוספת תשלים ויאמרו על מה שכתוב במטה לנאר סתירות המקראות במדבר [ל"ה ד' ה'] ומדות וכו' אלפים וכו', לענין אפסר לומר אלף שכבר נאמר אלפים, ואף אפסר לומר אלפים שכבר נאמר אלף, נתנו ענין לענות בו דברי הרמב"ם [פ"ג ה"ב] מהלכות שמיטה ויובל, לרש"י ותוספות, להמאמר [עס] להרמב"ם בפסוקים החומש, להר"ק בכסף משנה, ולהמגיה בדבריו, וזה לשון הרמב"ם, מגרשי הערים כבר נתפרש ו בחורה שהם שלשת אלפים אמה לכל רוח מקור העיר והחוגה וכו' וכן הוא דעת הר"ם בחנוך, מזהו [מ"ב]. דברי הרמב"ם אלו הפליגו את הכ"מ והמגיס על מה שדחה דברי הכלי, והניו מוסיף להפליא עליו, דמילף גם לתחום שבת שלשת אלפים ואלכוס, ובאמת פשט המקראות מורים דבריו, לדברי קשה, דה"ל ומדותם עוד אלף אמה סביב, ועוד מדוע החרין בהאלפים לחשוב כל הרוחות, אולם גם להרמב"ם תמוה ה"ל ומדותם מחוץ למגרש, ולא יהיה נראה כשקר. וכאשר התבוננתי ראיתי דשיות הרמב"ם מאיר את העינים, דהנה בבושע [כ"א מ'] מפורש עיר ועיר ומגרש סביבה, ומשמע דלכל עיר ומדינת יש מגרשי הרכוש. ובתורה ויקרא [כ"ה ל"ד] מפורש וזהו מגרש עריהם, ובמדבר [עס] ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם, ולכל חיתם, דכלל בזה שדות, וכרמים, ומובאר דהם ארבע גוויי מגרש, ונכון מה שלא אמר ומדותם מחוץ למגרש דגם האלפים נקראו מגרש, ועל כן כתוב באלף הראשונים מקור העיר לחוץ, ובאלפים תבוב מחוץ לעיר, ודקדק הרמב"ם וכתב מהחולס, ובמאחול' עירובין [כ"ז א'] מן הולכה ואח"כ מדוד, והנה מגרש שרבו גרש בתוספת מ' כמו מן ש כן מ ש כן מן ק ד ש מ ק ד ש, וכתוב בראשית מקום הבהמות, ואחריו על לרכושם ככלל עם עבדים ושפחות, שבתרל"ה להקריבם להעיר וחרו מן הגרשמות, כדי שימשכו להאדם והבהמה, והכרמים כיון להיות סמוכים סביב להעיר כדי להטיב האויר, ובשדות לאחוריהם, וכמו שנתרתי בכרית התיוון, שכן מורה חכמת עבודת האדמה במשטר. ומסולק קושיית הרמב"ם מדוע לא נתנו לתחום שבת ג' אלפים אמה, דלחרי שיהי באלף הראשונים דירות העבדים וכו' ובעירובין [ל"ה ב'] נפשות שיש בהם בית דירה מוליאים את המדה כנגדן.

ומעתה עלי להראות המקור איך מלאו לבו של הרמב"ם לחלוק על האורחאים, ונעת אתה הקורה תשמח כאשר שמחת בישועת ה', יענית ומלחתי תחדה בירושלמי [עס] ר"י ר"ש בר רב בשם רב יחזק בשם רב, רביע מאלף, אמר רב יחזק ואפילו תימר רביע מכל לך רביע הוא מן דמגרש ארבע גרביין בני אשית תימר, ר' מנא משער כהדא לבנה, ר' אבין משער כהדא רלוטה, ר' אושעיה משער כהדא דסקרין עכ"ל. הנה ראוי שם תמוסה האורחאים מפרשים דברי ראב"ה"ג בדברים אלו הבין, והבאני כי ארבע חוקימות שבבבלי ישנן פ' ג' וסוף עולים אוקימתא תמימית בראשיתו אשר יחל אור חדש על שיעת האמתיות, והוא מ"ש רביע מאלף, ואתה טו אונך ושמע ולבך חפית לדעתי, שיעת הראשונה מפרש מה שכתוב אלף ואלפים, אינם מגבול העיר והלאה, אלא מדת גבול המגרש והתחום, דהעיר בעלמה חמש מחות על חמש מחות אמה כמות הר הבית, והוא רביע ממרובע של אלף על אלף, ומגרש סביב מחתים ומחמשים אמה לכל לך וגם ממולא בקקוטה, והעיר עם המגרש ביהד הוא מרובע אלף על אלף אמה, וכן האלפים, כי המגרש השני חמש מחות אמה לכל לך, וכלשון המקרא ויחזקאל [מ"ה י' ע"ז ל'—ל"ה] ושם בלי ספק על הגבולים דברי מחיים סביב שמונה עשר אלף, וכן הוא בחזק המסכן, ומפרש הכי דברי ראב"ה"ג, אלפים אמה תחום ערי הלויים כמך הכלל בני המגרשים והעיר שבתוך, אל מנהן אלף אמה מגרש, דהיינו המגרש הראשון והעיר שבתוכה נמלאת, והעיר עם המגרש כשישן הפשע, דכל תחום ד' פעמים אלף על אלף, והמגרש עם העיר אלף על אלף אחד, והוא רביע, והבין שהוא חוקימתא נפלאה, ומיושב מה שלא נשכ במקרא כל הרוחות באלף הראשונים כמו במדות האלפים, והוא מזהו דהוא ס"ה רק אלף אחד. וזה נשכ שלא לחשוב העיר שבתוך המגרש והתחומין, כמו בשיעת אחי בבבלי, גם כן יהיה רביע, כי המגרש וזלת העיר שלשה רביעי אלף, והתחום וזלת המגרש והעיר שלשה אלף, והוא פי ארבע נגד המגרש לבדי, ודוגמא לזה שיקרא תמימית מלגאו רביע, נמלא ביוחזקאל [מ"ה כ'], וכן הוא בילקוט במתם וישראל נמלא

ומגרשי הרכוש וכנגד מגרשי הבהמות, יהיו ארבע שדות לזרועה. מדות מגרשי הרכוש רביע ומגרשי הבהמות. מדת העיר שזה למגרשי הרכוש, ושניהם שווים למדות מגרשי הכרמים עם מרחקם מהעיר, ומדות שלשתם שווה למגרשי הבהמות, ומדות ארבעתם שווה למגרשי השדות, נמצא מדת העיר וכל מגרשיה שמונת אלפים אמה לאורך וכן לרחב, ששים וארבע מרבעים נשארו של אלה על אלה אמה:

מאת ארניים

מקומם של לויים אחד ושמונה ממקומם של כהנים, והוא תשיעת מלאך, היולא מזה שמגרש השני מנבול כעיר והלאה הוא כפלים ממגרש הראשון, ולשיטה זו אם ילוק מלפני מלפניו לתחום שבת, און לנו חלף אלפים על אלפים ואלכסון, אלא דלא קי"ל כוותיה, וכמ"כ התוספת בתירוטם על קושיה הסר מקולו, ומסוס הדבר ביה ופתק לר' יתק דלאמר ואפילו תימר (רביע) [ט"ס וז"ל] [רביע] מכל ז' פירוט שיהיה פי ארבע מכל ז' דהיינו שהעיר לפי שיטת רב רביע אלה, תהיה לדעת רב יתק אלפים על אלפים, והוא ששה עשר פעמים במספר המרובע, ומכל ז' הוא פי ארבע, שהיתה ארבע חמש מאות על חמש מאות, ושמה אלפים על אלפים, והמגרש שיהיה לכל ז' רביע אלה יהיה עתה אלה, ובמספר המרובע יהיה ששה עשר פעמים, ותחת שהיה המגרש עם העיר אלה על אלה אמה. יהיה עתה ששה על אלה על אלה, ומגרש השני שיהיה לכל ז' חמש מאות אמה עתה אלפים, ובמספר המרובע יהיה ששה עשר פעמים, ותחת שהיה אלפים על אלה על אלה אמה יהיה עתה שמונה וארבעים אלה על אלה, וכל התחומים שיהיה ביחד ארבע אלפים על אלה, יהיה עתה ששים וארבעה אלה על אלה, ומפרט מאן דמרבט ארבע גרביין בעי אשית תיטר, וכלמיתיי שם אח"ז חמשין על חמשין בית סאה, מאה על מאה ארבע מאין *).

וזכו שנת רבינא בבבלי דלאמר רביע רביע דתחומין, והוא הוא שנת הרמב"ם והחזקן שפסקו כרבינא. ושיטת רש"י בדרינא תמוה מאד, דהוא מקשה לרב אשי והא סביב כתיב, ועל כל פנים מלא רב אשי להשיב לו כדוגמת מה שנאמר סביב בזבחה, ולפירש"י יקשה בדרינא יותר, איפה מלא הוא דוגמה לזה שיאמר סביב, ובקראות לא יהיה להם, וגם הרז"ה בעל המאור והביאו בספר גאון יעקב על עירובין נאדי מפירש"י מנעם אחר, יע"ש. וגם פירושו תמוה דתקשה עליו קושיה הרמב"ן, והזקיק להקשות עליו שהפליג מדתו, שהתחומין ימנכו מהעיר והלאה פי ארבע ממת המגרש. וגם פירוט הרמב"ן תמוה, לנד מה שפסג לדרך הפשוט מה שינגד לדעות התנאים והאמוראים, ונגד תוקי המעשר לעבודת האדמה, שמוסכס בכל העולם חלק המזו לרבע ידות מיוחדות לשני מני תבואות ולשתי ולגור ולתחילת עבודתם. גם פירושו אינו נכון בדברי התורה שיאמר אלה אמה סביב, והמדודה יהיה רק לארבע הרוחות כנגד העיר, והקראות לא יהיה להם כלשון בקובייתו על ח"ל. ותמוה ביותר ללאמר שכונת התורה ביה שהאריכה לפרט מדות אלפים לארבע הרוחות שם רק כדי למלאות הקראות, ומה דורך למדוד המגרש פסג שנית, ומדת העיר לא זכרה, ואין החילוף מדות המרובע במדע מנועט, ומספר המנועט במדע מנוכח, וקושייתו אלו יהיו גם לפירוש קרבן העדה, וביותר קשה לדבריו שאין שום סמיכות למאמר ואפילו תימר לאוקומתא הקודמת.

ר' מנח מעשר כהדא לבנה, והוא אוקומתא אביי בבבלי דלוקים במתא מרובע והמגרש עגול, ויבואר על פי המשנה ראש השנה [כ"ד א'] דמות זכרות לכות היו לר"ג, ולכנה בשנת חדשה היא פגומה, וכן האן המגרש עגולו פגום על ידיו שנתכר מתוכו מדת העיר כרובע מחשבון התחום והמגרש.

ר' אבין משער כהדא לזועה והוא אוקומתת רב אשי בבבלי, ויבואר על פי המשנה מכות [כ"ב ב'] לזועה בידו של עגל העיר אחד לשנים וארבעה, ושתי לזועות עולות ויורדות כזו, דלכל השניות שלשת קוי הגבולים של העיר ונגרש ותחומין אינם נוגעין ופוגעין זו בזו, אבל לשיטה זו כרזועה אחת מרבעות כטבעת שאורך ההיקף חמשים וששה אלה אמות סביב וכולל להקוף את כל שלשת הגבולים של העיר ומגרש האלה והאלפים סביב, ומכלי שיתכתו זה מזה, אלא שיכפלה לשנים יהיו עולים ויורדים זה סביב זה, ושנים לארבעה המוקפשות, ויפגע זה את זה בשמונה מקומות, כמבואר בדריה, ומאזיר על התבנית, וכמו לזועות המלקות למויד שהיא אחת ומתכפלת לשמונה לזועות (**). כן תהיינן מקומות

(* בדרך אגב אבאר סוף המאמר בירושלמי שם, וז"ל כהדא ריש גלותא אישלק עילוי חד עוקלין ארבעין על ארבעין דימולויה חטיין, אחת לגבי רב הווא, א"ל פיסון דיסבון מנך עשרין על עשרין כדון, ועשרין על עשרין עתה זמן ואת מתגר פלגא עכ"ל. ופירושו למלאות את רפסת הסרקלין בשיקס או תבניות מרבעות מלאות חטיין, להם הכוונה עד התקרה, יקשה דברי ערקלין רומו כתלי ארכו וכתלי רחבו, כ"ב [פ"ו מ"ד], ואם כן גם רומים ארבעין, והל"ל ואת מתגר תלתא ריבועא כחשבון המעוקב, ועוד שאין דרך למלאות ערקלין בתבואה בלי שקס, מפני פתיחת הדלתות והחלונות, אלא בנזיר המיוחד לתבואה, ורק כפי ענשו מנך בכל הפתח לא למד מנאחבת החשבון, בלי משפט מלוכה, על חטאו נגדו כפי השערה אולי בעטין הסרקלין עלמו, שכנהו על מקום היולא מנבול הנקבע ליהודים מטעם המלך שאסר עליהם לדור שם, וענשו מדה במדה, אבל לא לפי מדת הדין האמת לאמתו, ועל כן לנטון העיר לו רב הווא להזנות:

(**) עיין בתפארת ישראל [סו"מ פ"ד—5] מה שכתב בביאור תבנית הרזועה. והגוי מוסיף על דבריו, והמציין ביין מה שניו לבירו, והוא שהרזועה של עגל, לרמוז על שון העגל, ושמה רכס, ומתכיה

ד נשאו ארבעים וחמש עיר שהקדישו בני ישראל לאחר חלוקת הארץ בדבר ה' ליהושע בן נון, עיר ועיר ומגשישה סביבותיה, כמדה ובקצב שלשת הערים שהבדיל משה, לאהות עולם ללוים, ואסורים לשנותם ולעשות עיר מגרש ולא מגרש עיר, לא מגרש שרה ולא

מאת ארנים

מקומות המוקלט לרואח כבוגר עיר אחת וסביב לה שמונה מרכשים שררס כרחסו, והוא שיטת רב אשי דאמר מאי רביע רביע דקרנות, וכירובו, ומפרש דברו ראבש"ה"ג הכי, דעשיר אלפים על אלפים, והכי נשתנו דברו בשנינו נוסחאות בון המצנה והתוספתא והבבלי, דכאחד כתיב אלפים אמה תחום ערי הלויים, ובשני כתוב בהיפך תחום ערי הלויים אלפים אמה, וכן יש שינוי דנקמוס אחד כתוב נמאל רביע ומגרש, ובנקמוס אחר כתוב בנקר נמאל ומגרש רביע. והני משער שבו ואלוים מפי ראבש"ה"ג בשני הנוסחאות יחד, להורות דגם העיר וגם התחומין אלפים, ומגרש רביע ומגרש שקראתיו ומגרש לרכוס הוא רביע מומגרש שקראתיו ומגרש הבהמות, ודיוק רב אשי עוד בדברי ראבש"ה"ג ששניה הלשון בתוספתא ובגמרא מלשון הכתוב במשנה, ואמר זה ש"ד לשדות והיינו מה שבו הקרנות, ואמר בנקמוס אחד לשדות לבד, ובנקמוס אחר לשדות דרמיים, דהרי גווני אלפים הם, דלשדות הם אלפים מגבול החוה העיר ולהלום לארבע לרדים, אבל באורך הוא הרבעה אלף כמשך שבין מגרשי הבהמות, ואלפים דדרמיים הם במשך האורך לאורך העיר, אבל מקור העיר וחומה הוא רק במשך אלף אמות, ושני האופנים של האלפים אלו נכללו במה שכתוב בתורה ולכל חייכם, ומפרש את המקרא מש"כ אלף אמה סביב בשנים הראשונה שבירושמי דהמדה היא בהגבולים על כל קרן וקרן כפי עממו, וכן האלפים קאי על ארבעה גבולי המדות סביב לכל הרבע קרנות שקראתיו ומגרש לבהמות. ונוסחא קושית הרמב"ן בחומש מתיר המסכן וממדות יחוקאל, וממה שכתוב את פאת ולא אל פאת, ומה שהקשה על פירוש הגמרא לרבינא, דלוינו נאה לערים שבימדו אלפים אמה לארבע רמות כנגד העיר והקרנות לא תהייה לכן, שקושית זו הוא רק בשעת רב דברבינא, אבל לא כן שיטת הרמב"ם על פי הירושלמי בשעת רבינא, ושיטתו בדברי רב אשי. ולשיטת רב"ש בדברי רב אשי תמוה יותר דמה יהיה בין הקרנות, ואם יהיה שיך לחלק ישראל לשבטיה, הלא לא יהיה להם כדי דריבית הרגל להמגרשות, אחר שהם קרן אלף קרן. ומובש לוינו כפי סדר הלשון במקראות שהזכיר את העיר כסוף, ולא סדר המדות מפנים לחוד, א) עיר, ב) אלף, ג) אלפים, או בהפך מבהון לפנים, א) אלפים. ב) אלף, ג) עיר. והוא כדי להקיש העיר להמגרש שגם העיר יהיה אלפים. והלא דלא אמר רב אשי שגם הכרמיים הם רביע מהמדות משום דלריך להסיר ריות כ"ה אמה, להרחקת האילנות מהעיר, וכבבא בתרא [כ"ד א'] הני מילי לרעשים, אבל אילנות עושים, וא"כ לא היו הכרמיים בלמאזם רביע מהמדות.

הנה נקטינן דהלכה כבתרא', והלכה כרבינא וכב אשי נגד אבני ורנא, ובפרט כי מדות אוקומתאות שלהם אינם מדויקים לפי תשבון חכמי המדות, וכמש"כ הגר"א בחיל משולם [כו"י ע"ט פ'] דערך שעה הגעול בשעה המרובע הוא כעקר א"א אל ד"א בקרוב. ולדעת רבא שחשב עגול העיר במדה התחום, עולה בדיוק שעה עגול המגרש, ד/גב"ט (על פי הכלל שנופלים חיי אלכסון עם חיי ההקף, או רביע האלכסון עם כל ההקף, או כל האלכסון עם רביע ההיקף), וכאן טוב-לפסול רביע האלכסון עם כל ההיקף (ההיקף עם המדות) והתחומין ודאו, נמאל דהמגרש סביב העיר והוא כעקר א"א אל א"א. ולכא"י שאינו מושג ממת העיר, לא למגרש ולא לתחום עולה בדיוק שעה עגול המגרש והעיר דא/א, הסר מזה רביע העיר אלף מרבע, נשאר דא/א, והתחומין וולת העיר המרבע ד"ב אלף, וולת המגרש דא/גאזא. ונמאל המגרש

בעקר

ותחבו ממקום הרך יותר שבעור, והוא מסיבות עור הנפשט, ומחוחרך כעכבת מרובע סביב, דהיינו מחלצת אורך הכרס ומה שסביב הפנים והחמור, וכפולה לשנים בשני המקצועות שסם זה כנגד זה כחלוקת, ונתחבה כראש תור כולו ובנקאוע הראש תור שני נקבים זה אל זה, כנגד שנים שבראועה הכפולה המוגנת זו על גב זו, ובני רעויות כל תמור, שם [ג"א ח'] כתבתי הראשונה, ועולת דרך נקב האחד כבשתי רעויות העגל, ושוב יורדות דרך נקב השני שאלה, וארבעתם של עגל הוא שאותו כידו, והם המניעים את הרעויות לא תמור המכה על גוף הנלקה, ללמוד שעל ידי עונו נופל תחת החמור שחתה השור, שחתה החון והסגר כח יותר מדע, ומזויני למזורו שלא יזכר יותר מדאי, ולהכי היו מנפלות אלה, כדי שיובלו להאריכה ולקצרה ולעשות סביב ידי עבה וארוכה, כדי לחיות יד של המכה, ולפי מדות גוף המוכה, ככדי שיגיע ראש הרעויות על פי כרסו, איש ואיש לפי מדתו, וכמובאר כ"ז למעין בגמרא שם, וזהו לדעת פירוש הגמרא, מנין לרעויה שהיא מוכפלת שנאמר והפילו, והא מיכתי ליה לגופיה, א"כ לכתוב קרא יטסו עב"ל, דלאחר שדרש מלפניו מיכתי שלים מלפניו, לא יתכן לפרש שיפילו לארץ, ומאוס דככלל לא היו המלקות דרך נקמה, דכיון שקלה הרי הוא כאחין, ועוד שאין הספלה מלאכת השופט, אלא של השופט, אלא כונת הגמרא לדרוש שיפילו ממדרגתו, וכמה שכתבתי שהיה הספלה כפולה משל שור וחמור, ומעשה הכפלת הרעויה הוא נקבל על פי הסברה מראש המסדרין לכל יאטרכו הרבה רעויות, ושיחבוה הנלקה על מה שהסופסו מבקרו, ומודד לא גופו, ומזהו להחוקן היאועה לפי מדתו:

ולא שדה מגרש [ד]. ערכים אלו יהיה להם לעינים לשכלל ערי ישראל בארץ ירושתם, וכדי להרחיב ערי ישראל ולישבם מותר להוסיף עליהם, לבנות בתו דירות על מקום המגרשים והשרות, ולהרחיב המגרש כגבול השרות לערך מדות העיר:

ה עון ופשע וחמאה של אבותינו סכבו נפוצותינו בכל הארץ בקרב עמים רבים. למען ילמדו אותם דרכי ה' ומשפטיו עם ישראל, ועל אשר עובו ברית אלהי אבותם ישבו בעיר כקלטם להחם חמאתם עד שילמדו דיני עיר מגרש והחומים, ויהנו אל לבם לשוב בתשובה שלמה, ויעשו כלם אגודה אחת לעשות רצון אביהם שבשמים:

ו ונקה לא ינקה לשבוב ולשאובם שבוב [ה] מי יודע ישוב ונחם אלו עיני העדה היודעים את ההורה ועוזבים את הצאן, ואין דורש ואין מבקש להקים מקרבם ועד מכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שונאי בצע, ולשום עליהם ראש אחד לנהל עוניו החכמים, ולשפוט בינם ובין העם, ולראותם את הדרך ולכו בה, ולהיטיב דרכי הנודך הילדים, שכל תקותינו עליהם לדרו

מאת אדנים

בערך התמונים כערך **הח אל אהב**. והוא גם כן מעט יותר מרביע [והו כונת הגשת הגב"ל על קושיה תוספת עירובין ג'ו ב']. בגליון ש"ס החדשים של ראש בוויולא [בש"סין שיבנים לא נמלא הגדה זו בתוך יתר ההגהות שבסוף הסמכת] וז"ל נ"ב, ודומק, אבל גמלא קאמר בעיר אלק ורביע, וגמלא לא חשב לדקדק עכ"ל. והלא הלכה כרב אשי מדשחק לו רבינו אחרי שתירץ לו מתי סביב דקרות, והמג"ס סתם כרבינו אלא נמית לפטר בדיוק, כי מה דתוי הוה, רק דקדק לתשמישו שם של ש' אלפים חמה ולאסוקי מאחר הדות, ואפשר שהיה גרסתו כמו שמאלתי כספר לקדוקי סופרים שהגידסא אמרו לו כ ר ב נ ל רב אשי, וכדרכו שפוסק בכל מקום כרבינו:

ר' אבשיה משער כהדא דסיקרין, והוא אוקומתא רבא בבבלי, ויבואר על הפסיקתא רבתי [פסיקתא י"ד] הכנת אדם תיאר פניו, אר"ל בשכשכ"מ תפוח עקבו של אדם הראשון היה מכהה בגלגל חמה, ואל תתמה מנהגו של עולם אדם עושה לו שני דסיקרין אחד לו ואחד לכן ביתו של מי הוא עושה נחם, לא שו, כך אף א"ר נכרל לתשמישו של הקב"ה, וגלגל חמה נכרל לתשמישו של בריות, לא כל שכן שיהא תפוח עקבו של אדם הראשון מכהה בגלגל חמה, ומה תפוח וכו' קלסתר פניו על אחת כמה וכמה עכ"ל, ודסיקרין פירש הערך שם קערות עגולות, והנה תפוח עקבו וקלסתר פניו היה עגולים קטנים כדוגמת אדם העיר של הלויים, והחמה עגולה גדולה כדוגמת מגרש העגול *]. [ד] סוף עירובין: [ה] יומא [פ"ו א':] לדעת

(* אגב אבא סוף הסוגיא דשם, בבבלי ג'ו ב') א"ל רב תיבא מתוולאה לרב אשי, והאיכא מורשא דקרינתא, כמתא עגולתא, והא רבוע, אימר דאמרין חיינן כמתא דמרבעי, רבוע ודאי מי מרבענא, א"ל רב תילאי מתוולאה לרב אשי מכדי כמה מרבע יתר על העגול רביע, הני תמני משה, שית משה ושתיין ושבע נכי תילתא הוי, א"ל הני מילי בעגולא מנו רבוע, אבל באלכסונא בעינן טפי, דאמר מר אמתא ברבוע אמתא ותרין תומשי באלכסונא עכ"ל, עיין בפירוש'י שתמוס מאד, מאי פריך לרב אשי והלא הוא סוכר דאין מגרש אלא לקרנות, וקושיא זו אינה אלא לרבא ואבוי דהעיר והמגרש בעגול. ועוד דהתירושים של הבגמרא, כמתא עגולתא, ודאי מי מרבענא, מוכח דלא קאי על ערי הלויים, וכדאשכחן בתמונין לשבת, אבל ערי הלויים בודאי תמונין ישראל להם ערים מרבעות, וכן המגרש והפסדא ומאוקומותא דלתיבי כמתמיה ישראל, ובתולות יתוקאל וירושלם לעתיד, והכי באמת לאדי רבינו אבא ורב אשי מאוקומותא דלתיבי ורבא דטוקי לה בעגולא, והאיכא דתאוקומתא דלתיבי אמר רבינו אבא ר' נמי, אלא אמר כן באוקומותא של רבינו אבא ורב אשי, ולרבא ואבוי ס"ל לאמת דבנו להם ערים עגולות, כדי שיהיה המגרש בעגול, ומאי קושיא לדבריהם, והאיכא מורשא דקרינתא, ומנין פסיקא להו דשמי מי מרבענא, והאמת הוא כמו שרתינו בפירוש הר"ח [גליון הש"ס שהדס דפוס ראש בוויולא], דהקושיא הוא מעין קושיא שהייה על הכרייתא דמרבע את העיר, ופריך על רישא דכרייתא, נמלא העיר משתכרת ד' ממות לכאן, וכן לכאן, ואמר אבוי ע"ז ומשכחת לה כמתא דתוי תרי אלפי אחרי אלפי, ופריך והאיכא מורשא דקרינתא של העיר ותינו משתכר כך הוה, וע"ז משני כמתא עגולתא, והיינו דהכרייתא מיידי כמתא עגולתא, וע"ז פריך דהלא אמר בכרייתא עושה אותה וכו' וס"ד דמתווייבם בני העיר לתקנה בני כדו לקבוע תתוס שבת, ומשני, ודאי מי מרבענא אלא שכן מודדין התמונים, והאיכא לפירוש זה מלאשן הגמרא בקושיא שניה, הני תמני משה שית משה וכו', ולכ"ז קשה מדוע לא הקשה ארישא הני ארבע משה תלת משה ומלתא ומלתא ותלתא הוי, אלא, דבעיר לא שייך למפקר במספר מסויים, והעירות אינן שוות בתוארוהן, ולהכי מקשה סתם, והאיכא מורשא דקרינתא, אבל בתמונים שם לעולם אלפים מרבעות מקשה שפיר במספר מסויים, וכן הוה יכול להקשות בקאר לשון, ומכ"ל שבריים, על הסיפא הני אלק ומאתים הוי, אלפא הוי, אלא דגם שם אינם שוים דהעיר בכלל:

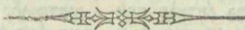
לדור יבא. אבל איש איש ולכו בדרבנו לבם, והורת כל אחד ואחד בידו להרבות כבוד עצמו ולמעט בכבוד שמים, וכבר נתקיימו דברי הנביאים והשבתים מרעות צאן. ואבהד את שלשת הרועים ביה אהרן; וקחה העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים, והבית הזה הרב. כה אמר ה' צבאות שימו לבבכם על דרכיכם עלו ההר והבאתם עין [ו] ובנו הבית וארצה בו ואבהדה אמר ידוד:

מאת ארונים

[ו] לדעתי נבא חגי הנביא [א' ח'] שלמדו בניו הען של המשכן בתורה שכתב, וכמו שאמר דוד המלך עה"ס הכל בכתב מיד ה' עלי השביל כל מלאכות התבנות, דברי הימים [א' כ"ח י"ט], ובאלתי בלדן [ק] ללרון השביל מתורה שכתב לעשות התבנות לבית המקדש, וכמש"כ בילקוט [רמז טע"ב] דהמשכן רכעו של בית עולמים, וכמש"כ שמואל [כ' כ"ג ב'] רוח ה' דבר בי ובלחתי על לשוני, ודייניו שברות הקדש עסק עם שמואל במלאכת התבנות, ומלות התורה היו על לשוני לדבוק משל כל פדתי התבנות, בי לא כן ביתי עם אל כי ברית עולם שם לי ערובה בכל ושמורת [ספ"ס ה']. והוא כמש"כ בס' עקרת ילדק [שער התמונים] שהתבנות שנתן דוד לשלמה הוא התבנות אשר חזק יחוקאל, וכל חפץ בי לא יצמיח, והוא על פי המבואר אליו ביוחאל שמדת העוונות והסיכל והתאים הם קטנים והמבואר במסכת מדות. המבואר בית השני שבנוסו תבניות בניו שלמה, והיו דברי הנביא והבאתם עין, והוא תמוס מדוע בחר בען יחזרי מכל חומרי הכנין, אלא דכוונתו שיעלו על הרב המורים, ויחפשו בחילות שבעומק הסר. שהם שלמים עדין, וימלאו את עץ הירוע סיניו עלי שמים של המשכן וכל כליו שגטוים שם, שהיו הכרים נבית שני כמו שדרש חז"ל יומא [כ"א ב'] ממה שמסר לות ה' מיתבת וא"כ ב"ד. והנה בעמות אבותינו לה תקומה נבואה זו בעת בנין בית שני, ככרסות [ד' א'], עד ועבור עמך, זו בואה ראשונה, עד ועבר עם זו קחת זו בואה שנייה, מכלל אמרו כלמסר לראוי סיו ישראל לעשות להם גם בניו עורא כדרך שפעם להם בניו יחושע, אלא שגרס הקטא, והבואה רש"י ביוחאל [מ"ג י"ב], וביים, ובנין זה מלאו סיוה ראויה להם כפעלו מן הגולה (וגאולה) [גאולה] עולם, אלא שגרס הקטא שלא היתה תשובה הוגעת על מנת שלא לחשוף, ויאלו נבשות כורס וכו' לעלמן, וק"ב אומריו בבבל נעשה בניכריות, עכ"ל, וגם לא נתחלקה הארץ בתלוקת יחוקאל, ורוב ישראל נשאר יחוקאל הגויים. אבל עתה קרבם עת דודים, ומכל האנושי עלה לראש המעלות בכל התכמות והמלאכות, ובידועות גלילות הארץ, עד שזיכל להקיים נבואת יחוקאל [ל"ט כ"ח] ובכנתים אל אדמתם ולא אותה עוד מהם שם, ויתכנר לנו בניו המשכן שהוא תבנית זכר ארסין ובענין יחוקאל ג"כ על ידי התכמות והמלאכות, ובכנות למוד מוקלעו זה שבתורה יתגלה לנו עתה המשכן וכל כליו בחוש, ויקיים דברי הנביאים כמלואם. ויסיה השם שלם. כיום הוא יסיה ה' אחד וזמנו אחד, וילמדו דייניו בתורה וידעו לבנות הבית ויקיים בניו המקדש, יחוקאל [ל"ז י"ט] הנה אנו לוקח את עין יוסף אשר ביד אפרים ונתתי אותם עליו את בני יהודה, ועשיתם לעיני אחד, והיו אחד בידו. והוא על מחלוקת ר' יסודר ור' יוסי בענין המשכן, שזולתי הוסיף קדעת אחד מהם. ויסיימו כולם על יסיה אחת האמתית וכן יתכנרו כל המחלוקת שבו לשם שמים, וסופם להקיים, כי על ידי המחלוקת יתודע האמת לחירוטה, והוסיף קדעת נבואת יחוקאל [מ"ג ח'—י"א] בתחם. ספם את ספי ומזווחם אצל מזווחו והקיבו בניו וביניהם וכו', הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את הכניית, ואם נבלמו מכל אשר עשו צורת הבית וכו', היינו שאלקר יתודע בניו יחוקאל, וכלנו מכל אשר עשו בבית ראשון שהוסיפו קיר אהם ערקסין ועי"ו סתפקו בבית שני, והאמת קדעת ר' יוסי דלא הוסיף אלא שפרת אחת וחמירין בממרא ליומא [ג"ה ב'] שפיר קאמר ר' יוסי, שנאמר והבדילה הפרכת לכם, וזה לא יוכל שלמה להפיר הארון אל קדש הקדשים אלא נזויותו של דוד, ואחר זה לא נעשו דלתי קדש הקדשים להראות שלמה כי לא חפץ ה' שיהיה הסדל מוזהות וספסו וקדושת התורה והסג, אלא שיהיה שפרת אחת מגדול, ועי"ו ושמרו את כל צורתה ואת כל חקויות ועשו אותם, כי על ידי יתכנרו המחלוקת שכלל הכנינים והכלים, ובכנות זה נזכר לראות בניו ומאובל, ויסיה תל לפיות לכל בתי עולם, כי יבנו כל הגוים וכל האומות שגבר עלינו חסדו שנתן לנו תורה שפעל פה, ועל ידה מול כלל מה שנתלכעו כל המנו הגוים שטוקסו כנייני התנ"ך, ויקיים ענין המקלחות, נכונים [א' ט'—כ"ב] כי אהרן אל עומים ששה בדררה, לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד: כאשר כבר התבאר כל הממלכות האדירות ללמוד וללמד לבני הקדש והתנ"ך, בכל בני ספר ללאורי האמונות והכמות, ומחפסים את כל ספרי העברים, לנדרס למתקומים, ולתתם לכל העבד ללמוד ולמלא דברי תפן, וגם אנכי נתכננתי להתודע עם ראשי חמור רוסין, היודעים ולומדים ומלמדים לתלמידי חכמים את לשון קדשניו, ועל פי הערותים בתכמת לשון קדש, ומכמת עתקות הלכות חסד, ומכמת בענין והליו, אורו עיני לעמוד על דעתי הראשונה במלך ארבע עשרה עמודים מעמודי החלז, שזרתי אז כשתגלה לי כלל הכנין, ומחמת קוביא נתינו מדרכי וסתינו כספרי הדפסם הראשון, ועתה אמת ויחיי וכו' ומתקן ומקובל. ובתולתו זה הוסיף בואי תשואה, ממה שלמדתי מהתקיים והוקרים שגאולותיהם. והיה ויקיים ענין קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל כן אושיע אתכם והייתם ברכה אל תיראו. תחוקנה ידובם" לפדע, כותב ותוסיף פה ס"ט שפרטורג בשלישי בשבת לוס השעירי יסיה לבית יוסדה לבשן ולשמתו ולמועדים טובים, והאמת והסגולו אהנו:

בבריה התיכן דף ד' ע"ב שורה כ"ה, של אבן ספיר צ"ל שעשה משה. דף ה' ע"ב שורה
ה' אחרי תיבות, הצי טפה צ"ל הסימן [ה]. שם שורה ו' לעכו עשוי צ"ל
לעכו כרו שלא יתעקם עשוי. דף ו' ע"א שורה י"ט, דופן זקוף צ"ל דפנות זקופים. שם ע"ב
שורה א' וקובתם ממעל צ"ל והקומה ממעל לשולים שתי אצבעות, וקומת הקרנות ממעל.
דף ח' ע"א שורה י' רחבו צ"ל ארכה. שם ע"ב שורה ו' הקצה צ"ל הקנה. שם שורה כ'
שהם עגולים ותחתיתם כחצי כדור אלא שהם מוהפכים חודדים למעלה ושוליהם בשטח צ"ל
שהם כדו יין שמריקים מהם לכוסות של שתיה, ושניהם כלי אחד של שני פרקים, והגביע
כנחש בריח מתעלל בלוייתו הכוס שהוא כנחש עקלתון, שולי הגביע בשטה. שם שורה כ"ג
שולי המוצקים שעמדו זא"ז צ"ל גביעים המוצקים תכליתם, לצוק רוח משני פיות מקבילים
לכל נר משני עבריה, שופיע האור בלי עשן, ועמדו זא"ז. דף ט' ע"ב ש' ט"ו י' טפחים
צ"ל ט' טפחים. דף ו' ע"ב ש' ג' [ד] צ"ל [ג]. שם ש' ד' אמח וקרא צ"ל אמח [ד]
וקרמו. דף י"א ע"א ש' ז' אמות צ"ל אמות. דף י"ב ע"א ש' ז' כן י"ז צ"ל כן ט"ו
ע"א ש' ב' ומיתרום ויהדות צ"ל ומיתרום ארבע יוצית ארבע קרנות ויהדות. דף ט"ו ע"ב
ש' י"א, דף י"ז ע"א ש' ח', ודף י"ח ע"א ש' א' שעבים אצבע צ"ל שעבים דינר זהב. דף
י"ז ע"א ש' א' קומתם ורת צ"ל קומתם ורחבב ורת. שם ע"ב ש' ו' שמים טפה צ"ל שמים
זרת. דף י"ט ע"א ש' ח' יהיה אמות צ"ל אמות, והיה. שם ע"ב ש' ו' אמח [ו] צ"ל
אמח [ה]. דף כ"ב ע"א ש' כ"ד מול. דגלו צ"ל מול, מן המזרח למערב י"ב מיל, דגלו.
במאת ארתיב: דף נ' ע"א ש' ל' דע"ב ש' א' והסוליס והספרת כפוליס צ"ל והסוליס כפול. שם ט' ב'
שמים טפחים קומת צ"ל שמים טפחים ומהל קומת. שם, ושמה טפחים צ"ל זכני טפחים
ומחל. שם ט' ג' מתחת לטבעות, סקטוים בתחלת שליש העליון צ"ל מתחת לטפחות העליונות של
טבעות ספן הסיכות כל המשל, על ידי הכדים שמתחתם, על הטפת השני בהארון, כשתמנה ממס
למעלה. דף כ"ד ע"א ש' י"ז, ככר העתקו לשון המדרש לעיל העתקת המדרש נשמע כדפוס, וז"ל
במד"ב (פ"ו) לקרשים היו עושים לפניו של כרזל שבכס מחזיקים הקרשים, שלא יפלו מעל הפגלות. ומוס
הנני משער שגם הפגלות היו מקיים של כרזל, וכן האופנים, וזכר לכרזל יושע (י"ז י"ח) רכב כרזל.
באבני מלואים דף כ' סוף ע"א ובספקתא צ"ל ובספקתא. דף ג' ע"א ש' י"ג מת צ"ל קומת. שם
ט' י"ד י"ו צ"ל טיטו.

בחלוף מנכ עשרה עמודים שהוכרתי מעבר לך, הנני לכתוב הדברים כאשר נפלו. בעת שמאלתי
דעת רבי יוסי בברתי וליורתי שנים עמודי החלר, שלשים עמודים לגבול החלר מבחוץ, ארבעה על
ארבע פינותיו, וביניהם תשעה בלפון. ותשעה כדרוס, ארבעה במערב וארבעה במזרח, ככתוב בברית
התיכן, ובשנים כנגדם עמודים מהראשונים ולפנים תמם אמות, לנשות עליהם תמם אמות מראשי הקלעים
מלמעלה, למטה לגג על עזרת יסבאל, ורק שני עמודים האמצעים שבמזרח, מאזכים שנים החלונים
שכנגדם ולפנים עשר אמות, והם הם ארבעה עמודי מסך שער החלר, שמתחיה על הפנימים לקומתם תמם
עשרה אמה, ותמם אמות הותרות מארבע עשרים, מתכר לקבל רכב תמם אמות וארבע עשר כרזב המסך,
והטו אותם מלמעלה למטה עד ראשי עמודים החלונים. ועל ארבע עשרה עמודים שסיבב למסכן, וחס
תמם בלפון ותמם כדרוס וארבעה במערב, מתחתו זה האל ירעות העוים בנייתים הרובים תמם אמות.
וכהשלימי ספרי לדפוס והשמעתי ענינו לנבונים, הקשו לשאל שהאל תממת כובדו ישפיל לאמצעיתו למטה,
וזני כתפיו שגיתו מקום עמודים אלו סמוך להאל סיבב, ונתותרו שני עמודים והוספתים להמסך בין
עמודיו הפנימים החלונים, והחלונים יחשבו לעמודי הפתח, וזאת שפתי היריעות למתוח בניתים עד
ההאל, וכן הדפסתי בברתי התיכן, ובליוור בתולאה ראשונה ובשניה. ועתה על ידי הערות חכמי הלשון והכינוי,
נחמתי לשוב לדרכי הראשון בתחבולה שרה, לאחז בנייתם בקרשים שבאמצע האהל, ולמתוחו ממעל לעמוד
האמצעי של מסך פתח המסכן (שבברתי שקומתם שלשים אמות), עד שיתישר, וכן שכללתי בנייתם סכללי,
והקורא המניין ייטיב לתקן הלשון האהל, בחלר, ובמסך, בברית התיכן ובמאת הדעם. גם לרבי יהוסף
ולתקן באון [א] לחלר שורה בב אחרי תיבות משפת קלעים ולמטה, [ובתוספת זכמים [שס] ד"ה ואומר
גרם משפת קלעים ולמעלה, ובשלתם אמת, דהותר תמם אמות משפתם שלמעלה שמתוחם ברחב מספספ
ולפנים, ידק לחמר ולמעלה מפני שהיא גג סוף לראשה, ובאשר בברתי שיתת רבי יוסי בשלחן דלמר
מסגרתו למעלה ועיון שם, וגם ידק לחמר משפת קלעים ולמטה משום דלא תכרוממה יותר בהקמתו למעלה
ועתה למטה].

כַּן עָתָה צֵאת סַפְרֵי לֵאמֹר עַד שׁוֹכְתֵי לְהוֹצִיאוֹ שְׁנִית, בָּאוּ אֵלַי הָעֵרֹת מִגּוֹאֲנִים, וְאִשֶּׁר צָרְקוּ דְבָרֵיהֶם דְּהוֹדִיתִי לָהֶם, וְאִשֶּׁר מִצִּאתִי לְהַשִּׁיב הַשְּׁבִתִּי כִּי־ד' הַיְטִיבָה עָלַי. וְהִנְנִי לְקִיָּם מוֹצֵא שְׁפָתַי שֶׁם בְּסֶפֶר סַפְרֵי, לְהַדְפִּים הַשְּׁנוֹתָם וְתִשׁוּבוֹתַי, כֵּן זְכִיתִי לְחַדֵּשׁ דְּבָרִים אִמְתִּים ה"ל. וּסְדֵרְתִי אֹתָם עַל סֵדֶר סַפְרֵי וּקְרָאתִי אֹתָם אֲבֵנֵי טְלוֹאִים.

[א] לוחות אדן [ח] דברים אלו שלחתי להגאון נפתלי לני יהודא בלגון זל אבד וכ"מ דוולחין, ובמפתחי מן ה' חיי הכהנ"ג השיג עלי וז"ל: מש"כ כני בלוחות היו ארבע פרשיות היינו עשה"ד הראשונות והאחרונות, לא נראה כן דעת הגמרא ב"ק (ג"ה א') מפני מה בדברות הראשונות לא נאשר בהן וכו' הוהל' וסופ' להכתבר, וקר דקדקתי כס' דברים בקאפ' ט' מקרא' ו' חביב אשר דבר ה' עמכם, ובקאפ' ו' מקרא' ד' חביב אליכם יעו"ש בהעמק דבר, עוד זאת שבלוחות הים כתוב כל התורה מבראשית עד לעיוני כל ישראל, ולא פסיה כתוב כמו בס"ח אלא האותיות מבראשית עד לעיוני כל ישראל, וכן אותיות של שמות שבטם נכראו עמים וארץ, וע"ז חביב בס' שמות (כ"ד ז') והתנה לך את לוחות האבן ופירשו חו"ל בברכות (א' א') זה מקרא, והיא התורה אשר הקב"ה עוסק בה בכל יום כדליתא בע"ז (ג' א') ומצינו פ"ו מקרא' יומם ילום ה' חסדו, היינו שמחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וע"ז כתוב כי לעולם חסדו, כז"ו מנאר' יותר בהעמק דבר בס' שמות שם, ובס' קאפ' ל"ד מקרא' כ"ו, וה' יאמר עינינו ואסיום בברכה, ויכסה ה' לעמוד על האמת ולהאיר את הרבים הנני וידוע לייב עכ"ל.

וזה אשר השבתי, הגם דעתו זה ונבע לפי פירוכו כמות הירושלמי ובי"ד במש"כ כין כל לדור וכו' וזו ה' ו' ת"ה, ודבריו משובים, בין בענין לחדש נסים קאלו שיהיה נכתב כל התורה כולה על לוחות מוגבלות אמה על אמה לגבל רחות עיניו, וזמה כמה פעמים עשה"ד לכל חד כדלות לו ולהלך המקום לכתוב כל התורה, ובתלמודים מובאר כי רק מ' וע' בים היו עמודים, ובין בפרוש המאמר, לפי דפמו ד' היה לאמר אותיותיה, ומה הם פרשיותיה וקדוקיה, ומהו סמכיהם מה גלום וכו' מי הם הגדולים והקטנים ועוד שדבריו כפתים מהגמרא שהביא, ומובאר שם על אשר לוחית אלו עשרת הדברים, ומופרכים בעמם, דאם היו האותיות של כל התורה על לוחות הראשונות, הלא כשכתבנו נשתברו כל האותיות ובתי נוסחאות עשה"ד עם שני עיתוין שבטם ככלל, ומה טעם לאמר שלהכי לא נאמר בהן טוב וגם חסר אות ט' מפני ששכתבו, והלא הא האותיות ט' ועוד שכל התורה, ועוד הלא נאמר את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים, ומובאר שהיה כפייה מה שהיה בראשונים. ותו"ל אמרו שבעות (ב' ב') שמור וזכור בדבור א' נאמר, ובסנהדרין (ג"ו א') שבת וכבוד או"ל נלעוו במרה דתיב כאש לוך ואר"י כאש לוך בלשון יעו"ש בפרש"י, והביאו הט"ז כביש יור"ד ובפרי מגדים בסוף פתיחתו להל' שחטט, ואין זה לרוך לפנים, כי לא אמר בגמרא מפני מה ב' לוחות, אלא מפני מה ב' ד' לוחות, ואזכיר משם ראיו לדברי, דהנה המאמר בעלמו תמוה, שפס"ב ע"ד שאתם שואלני למה נאמר בהם טוב שואלני אם נאמר בהם טוב אם לאו, באיני יודע אם נאמר בהם טוב אם לאו, והנה אף שיתכן בחק האדם שישכח טובת היתב אחת מכל האדם המקרה מכלי היותו מהעורר ע"ז פתחלה בעת למודו, אבל למה לו להשיעו שאינו יודע, ובי כזה יתורן האלון, ולמה אמר לו שיפאלנו בדבר שהודיע שידוע לו בעלמו ובאלתו רק מפני מה, ש"ל להשיב קבולור לא ידעתי לך לך.

להכין זה נקדים למה נאמת נפתנו שתי נוסחאות עשה"ד תורה, ולכתנם שנים פעמים בלוחות כפי הכרעתי, וזאם כי אין אחיו לילע בפרשיות כי אין לנו עסק בתקנתו, אבל בכלל גינון זה אחרי בעניין בענין דומה לזה, והוא ארבע פרשיות שלעונו לתתם בתפלין, ותפלה ג"כ מכתבו שתי פרשיות כנסתר שמות (י"ג א') קדש, והיה כי, וזו אלל זו מבלי שימלא כשנים מאוה מיוחדת ממש נוסכתה בראשונה, ופלא זו גם בשתי פרשיות כנסתר דברים (ו' א') שהם שבע, והיה אם, הלא יש ככלל מחלים מנה ומהות והשבת, ולכתוב ששבתם בשל יד, ולכפול בשל ראש. אמנם כשענין ההפך שבין קדש לויטה כי, וכאם שלשה עשרים עוליס ששק ארבעה: א) שנקדש כתוב ל' י הוא ולא נוסב עדיין. ב) שנקדש נאמר כבמה שכלל בזה עבודות ואשר איננה עבודה, וכשנים נאמר שגר בהמה הזכרים לה' בעבודות, ופטר חמור מהשמאות עדיין בשם: א) עירפיה. ג) שבראשונה נאמר חם, ואח"כ בהמה, וכשנים נכתב חם אחר

אחר הכמות. ד) שבראשונה נאמר קדם משמע מיד, וכשנים והיום כי יבאך לזרות, והדבר מוכן עם מה ששנינו אבות (פ"ג מט"ו) הכל לפי והרשות תמונה, וזכחים (פי"ד מ"ד) עד שלא הוקם המשכן ענדס בכבודות המשוקם המשכן ענדס ככונים, וזככה קדם על אותו הזמן שקודם החטא, שלא היה פדיון אלא שבכורים כולם נפגמם ל' הוה, וקודם מתן תורה לא היו מוזהרים על עטמות, ולכן הקדים אדם לקדימת מעלתו, אבל שנים נכבדה בנפיתו על אחר החטא ולזרות שיזכרו לפדיון, ואז יהיה כיבוד הטהרה מן הטומאה, והקדים כמה טעורה וחז"ל פטר חמור, ואדם לאתריים על דרך המקרא שבעי' (ח' ג') ידע הטומאה, וקודם כעמו הטעם לפני הפרשיות שבספר דברים בואבנה לא נזכר ע"ו, אלא מכלל כן שמו ישראל וכו' אהה שיעט לאו, אפי' על קודם החטא, ושנים שנאמרה על אחר החטא נאמר ש מ ר בן יפהה וכו' וכל מקום שנאמר השמר, טן, הוא לא תעשה, עירובין (י"ז א') והוא כעמו הטעם בלוחות שהם תפלין דמרח ענמא, והיה ככ"א ארבע פרשיות, ונוסחה עשה"ד שבספר שמות קפי' על קודם החטא, על כן נאמר גם זכור שהוא עשה, ותמם דברות האחרונות נאמר כאו"א שנפרד בלא ויו החבור, ולכן לא נאמר בהן טוב, וגם לא נאמר שם אהה ט' כלל שהוא מורה על טומאה וטהרה, שהם שמות המלטרפים, והטערה היא שילת הטומאה ועל דרך שילת האור מן החשך, כי בחי'ן טומאה ומשך לא נדע טוב הטערה והאור, אבל עשה"ד שבספר דברים קפי' על אחר החטא, ולכן נאמר שם טומאה שהוא ל"ה. ותמם דברות האחרונות ביו החבור וכיבור גבורת עבירה, ונכחה שני טיחין וזוע נטויה לרשעים, וחז"ל יש כיבור הטוב, וע"כ נאמר ולממן ייעב בנ' המורה על עפרת הדיקוס. והוא כעמו כמות הגמרה שאלה מניי מה דברות האחרונות לא נאמר בהן טוב וסכר שהוא הסרון, וע"ז השיב עד שהיה שאלנו מניי מה, שאלנו אם נאמר, שיורבו שפיערו שם לומר אדרבה שמה שנאמר בנייתו טוב הוא חטא, מפני שיש הפכו לפתח תחלת דוכן, ועל כן כלל לך אלא וכו' והוא יפרש לך, וכן השיבו בחמת, הואיל וסופן להשתכר, ומפולג הכונה שסגרה ממניו זה הוא חטא העגל שעל ידו נשתגרו, ומסיים ובי סופן להשתכר מאי הוה, א"ר אפי ת"ו דפקה עוביה מישראל. בינן שפגש את שפגש לבון טובה, וסמך על התאמצה שני (שם) הרואה ט' בחלוס סימן יפה לו וכו' הואיל ופתח בו הכתוב לעובדי תהלה שמבדאשית עד זריח כו' האור כי טוב לא מתיב ט', והכונה כפולה: א) ע"ד מחול' רחם הגנה (י"ז ב') שני שמות הויה שני' מדות, אחד קודם שיחטא האדם, ואחר לאתך שיפגא וישוב, ותשובה נכרתה קודם שנכרה העולם, פסחים (נ"ד א'). וכאומר דלא לא קדמו רחמינו יתברך לקדים רשעות התשובה למכה, אחר שכן בריתא האדם שיהיה עלול לחטא, וכמו שכלר בספר עקדת יצחק שער שלשים ותמשה ולווי שלשה השקום שיחטאו, ועוד אותנו על בחירתנו, וזמן לנו חיי נוסחאות זכור וזמור דכבוד אחד מה שאין הפה יוכל לדבר לרמו שאין לנו לב לדעת ידעיתו יתברך עם אשפרות הכתיבה, ח"ו היה נפסק מהם טובה לעולם, וכוונה שנים בכדרי' נפקה טובה, שבעת שנשתכרו הלוחות ופרחו האותיות שבהם היו גם ע"ה ד עם השני טיחין נפקה עובתם על זמן מועט עד ששבו ונתנו להם פעם שניה את הדברים אשר היו על הלוחות הרשונים, ועבשה הקטיגור סיגור.

[ב] שם ארון [א] וחוליו דלתא לידן יומא בה מילתא, לפרש מילת הגמרא ברכות (ג' ב') א"ן הקומץ משיב' את הארץ וכו' הכור מתמלא מחולותיו, דלמה להם לכתוב ישראל אבות בשמים לפני מלכם על דבר אחד, ועוד תמוזים שלשה הפירושים שהם הכרעם בפירוש מאל השני למעיון עם ברש"י ותוספת, ולדעתיו כמות הגמרא שמהה בני דהמע"ש לאמר לנו והתפרנסו זו מזה אינו מורה בכל על דפקה לעניים הכנות המפרשים, אלא על מסה ומלאת דים גלגל החומר בין העשירים והעניים, וזהו שהשיבו לו אין הקומץ ופירושו מלשון חננים וכמו שתרסם אונקלוס, כמדבר (י"ג ל"ג), וכן נאמר ברש"י בעין יתקב, והוא מאל, שהשני הנמשל לחבב לא יביע את העשיר הנמשל בעיני העני לאת' עורף, וכמו הארץ אתו, שיכלע איזה הגבים העוקפים אותו להשקיע רעבונם, בכל זאת לא ימלא מנוחה המותרים המנתרים לעומתו, ואימת מפניו על הארץ, ועוד תפארו שהם עטורים, והארץ חיה עמאם, כן העשיר ההוא אף שיכלע חלקי העניים שבאו לידו הזוקה, ככ"ו אימת הנותנים עליהם ודך ידו העשירים והמלא בשם העניים מתפארים עליהם, ומאל השני על העניים שלעולם אינם מתמלאים ודך ידו העשירים והמלא עליו יפה למשל, כשדעם הפרשם ח"ו בור ודוח, וכפירוש הרשב"ם כ"ב (ט"ד א') בור בחפירה, בקרקע קפה שמחוק מים בלא בנין, וזות ככנין, חופרים בור בעפר תחוח וכונין לו כותל אבנים, והנה כבוד גדד שלא ילך בנין חללו עוד משתמשים בחוליות שנקשרו מחורו לנשות מעקה סביב לכל ופול הנופל עליו. כן כנמשל שמחלי העניים שנמשלו לבור זרה יתחוקו כח העשירים שנמשלו לחוליה המתחר ומתנשא לתוהו. כי כנמשל מחורבנם, וכמשל באש שלא ימלאו מים בכבור שהוא תכלית תפירתו, לא יתכן למלא אותו מים דרך החוליה, כי יתבלשו בדרך, דאף שיתכן לעשות בור בקעשה שיקו לשם מי גשמים או מתחת לדרך, אבל לעולם לא דרך פי החוליה, אלא מתחתיה, וכלשון התוספתה הנובא בחופסת, אלא אם כן מוכיחו לו מים מזה אחר, כן כנמשל, לעולם לא יתפרנסו עניים דרך ידו העשירים, ולעמית שבאו כן ילכו, ושמו חז"ל תשובה כפי דוד לאמר לכו ופסעו ידיוכם בגדוד, פירושו שכל תחת בני אדם ישאו גדודות אגודות, ויתנו ידים זה לזה, לבלי קח את רגלם זל"ו פרוססם, תעשירים במוזום בין עולמם, והעניים כל חכה וכתה במלאת ידוים ובמסחרם, ולא יטרעו לחק של חכה נכבדה, וזכרנו על ידו וזכרנו כל המתאמר שם ברמו על כל המזנים, שבאן מורה ראשיתו שבכל ידו יוים נכנסו המני ישראל אלא המך, ולא כמו כפיהם אלא דברים אלו המעשים, אלא שכוללים לכל המזנים העובדים והחופסים, ואח"כמה:

[ג] שם ארון [א] פה מקום אתי לבאר מאמר נפלא בירושלמי סוף תיגוה, והרמב"ם ארבע"ב בפירושה תהי'ד (פ"ג מ"ד) הכירו אותו בבור, וז"ל תמן תנין נכנסו ללשכת כהנים, והוציאו משם י"ג כל כסף וכלי זהב, רשכ"ד ברש"י כנגד י"ג אונקות שכתוב בפרשת חגי זכרים ומלאכי, א"ר חונה הישכחים וזיין אלא פ"ג כנגד פ"ג תותמות שכתוב בעורה שכל או"א היה מיוחד שמו של הק"ם ותומם, אית דבני

צומר כיום מרובה של תמיד כנגד י"ג פרים ו"ד כבשים ואילים שנים ושעיר אחד עכ"ל, עיין בתוי"ט
וקאמו מופתך כפי מה שקרבן עדה, שהגיוה הירושלמי דל"ל חגי ומלאכי ולחזקו זכרים מתוקם, הנה
לכד מה שכמו שלש ספרים, ומה שלכדכרים אין מקום לקושיה רב חונן ואיך יפלוג אהורא על משנה,
ובאר דכרשים המהומים למעין, כהשמות למעין, ותפסה כאשר שפתי, שרמתי בניוין הסר"ך של נגד
בל סס ו' י' נקודה, ונגד שאר המהומים שונים נמחקים, (לכד לנאות כפי דכרשים) רשמתי קו נגד, ותמלא
שעשו בניוין, כי שם היום נמלא חבני ומלאכי רק פ"ה, ושם אלקים ה' פעמים, אלקים ב"פ, ח' ד'
ב"פ, ח' ל' ב"פ, אלקי ב"פ, ס"ה י"ד פעמים, ושם פ"ה היום ה' ל"ה, ולהשי"ט שחשכ הניי שולח
בשרתי יטו ל"ו, נמלא שעכרשים בעלים, וכשמתיי בזכרים לכד מלאחי קל"ג היום, ושאר שמות לכד
לנאות י"ב, והדכרשים מתמהוים. אולם תשוב התפלה כאשר תרשם קו שטוב נגד לנאות בשלש הספרים
המלאים ל"ה פעמים, שחיבו לפניהם שם ה' ו' י', ובחגי (ח' י"ד) ובזכרים (י"ב ה') גם שם אלקים
מלאחיהם, וביתו ל"ג. אהורות הממוכים לנאות שהוא שם חול בשם שחונן על הנכרשים, וכדעת ר' יוסי
בכלי שבוטות (לי"ה ב'), ובירושמי מגילה (פ"ה ה"ט) ומ"ס (רפ"ד) מיחיים על זה מעשה דרכ ה"ה.
וזכרות דר"ג (פ"ה) אמר ר' יוסי הלוקו על לנאות, הרי דיעה ר' יוסי דעת החולקים ופליגי עליה, ואלו
השאר מה שקדוהיה הם דמקום שיש תול כבוד ה' אין חולקין כבוד לרב, ומזה מוכח הדכרשים שהיו
הר"ש (שם פ"ד סוף כ"ה) אמר שאלו הלכס כר' יוסי, ה"ה גירסת האמתית, ואף דבלי"ה הלכס כר"י
דמקו עמו, אינטיקו למספק הלכס משום שהוא כנגד סתם משנה וברייתא (שם), ודוממ לזו מיינו יומא
(י"ב ח') דפסק כר' יוסי לראשון חוזר לעבודתו, ובני אינו ראו לא לכה"ג ולא לכה"ד, ומוסק
הוכחה התוספת והר"ש לגירסת הר"ח, ומעשה דכרי הירושלמי חזיריים, ובמילא נבין שש"ס שם ונתחלפו
השורות עליונות למטה ותחתונות למעלה, וכן ל"ל כנגד ל"ג חותמות שכתוב בעורא וכו' אמר ר"ח שחכמים
ואינן אלא פ"ג, אלא כנגד ל"ג אהורות וכו' וכלי ספק שכן ה"ה גירסת הרמב"ם והרע"ב, ויראה מוד
שה"ה כתוב בזה הלכס כנגד ל"ג חותמות וכו' לנאות אהורות וכו' (לכד בנימתיאל ל"ג) וחשב ר"ח שכותבו על
מספר ל"ג חמין לכד ופירי' דלא נמלא אלא פ"ג, ומתקן אלא כנגד לנאות אהורות שמתחדו על לנאות
כפרשת (שה"ה פרשה אחת מספר תני עשר שכתב לספר אחד) חגי זכרים ומלאכי שכתבו על בנין הבית.
ולו הכיח חותמות שכעורא אלא שנים שה"ה כאור"ח מיוחד שמו של הקד"ה וחוחם, ולא לענין מספרים, וכן
הוא"ו לים כמין לנאות אהורות שגם הם מתחדו לשם ה' לנאות: כיום מרובה של חמין, כפי מה שרש
הוא"ו ל' כלים ותמוה דאיך יפלוג אהורא על המשנה, ובקרבן עדה פירש דחשיב ל' מוספים ותמיד של
שחר נמלא שלש כלים לכל א', וכוננו חמין מתואר, אס כמו שפירש בעזרת כהנים (פ"ה מ"ג) בכני יוסף
ד"ס (שם לכות ג') על פי המשנה סוף תגינה שהיו לשם שניים ושלשיתם, תמוה דשם מתואר אלא נעמא
יביאו שניים תחתיהם ועל מה הוא"ו אוחס בכל יום, ואס כוננו שלכל קרבן נלכך ג' כלים, גם זה תמוה-ה'
שחכמים ונלכך שפעה כלים לכל קרבן, דשם על אחר אמר א' השקו את התמיד כבוס של זכר, (ב) סכך
של שחיטה ג') מורק לקבלת הדם ד' סכין להפסט ונחוח ה) נזר לקרבים ה) כלי הסתל-למנחה ה) כלי
הכוכבים שגשגן תמיד (פ"ה), ואחזקו דחש"כ ל"ג כלי כסף ובלי זכר, ולא נכתבל כמה של כסף ונמא של
זכר והוא מספר בלתי מתחלק לתלמים, ועל כרחק דכוסים שהיו ל"ג של כסף וז"ג של זכר, ומסי הסכין
של שחיטה מתאן, ואף שהוא ג"כ כלי וכוכבים (ל"ו ב'), אלא דסכין, דאף שהשנים אהורא בור, ופי'
דכוסים על בני כלי מעשה בני, אלא מעשה זה דמקומו הוא בבית הליפוט ושם שחמיו אהורא מנפיתות
הקטנות (פיין רש"י יומא (פ"ה ח') ד"ה נגמו), ומאחר שנלכך ביום ח' דכוכות מספר זה התקינו שיהיו
כן בכל יום כלי שינו לעוב, אולי יעטרבו בחול לקרבנות יחיד. ואף כשאיכע יום ראשון של סוכות בשבת,
לאו נלכך עוד י"ב כלים לשני כבשי מוסף השבת, מ"מ לא הוא"ו יותר, ועדכו באלו הכלים עמאם, כי לא
הקריבום ביתו, דתיר קודם, וכמו שאלו הוא"ו כלים לתמיד של בין חכרשים, ולא נכון לחקן להוילוי לכל
יום כלים כמספר שיקרה פעם כמות שנים: והנה לא מתבאר איזה של כסף ואיזה של זכר אלא הכוס
שני חלם התמיד, וכן י' סמך דכ"ה המנחה והסכך ה"ה ג"כ של זכר, דכרי ביום ח' דסוכות ונלכך
שני כלים לנסוך המים, כוכה (פ"ד מ"ט), לעומת של זכר של ג' לנגוין ולמלאות מן השלוח, ולגוג ה"ה מנכך,
והאית דכשי מומר יסבור כר' יהודא דמסכתך כותים, דאיך יבואו נמוכה כלי בלתי מלאה מים שנשפך על
דרכם, ולא פליג על הת"ק דלמלאות ל"כר של ג' לנגוין, וכנגד שני כלים אלו, תחסרו שני כלים בשפיר
המנחה של ללכך מנחה ונכך, ומסתבר שזלם של זכר, ונמלא דהמורק לקבלת הדם וסכין של הפשט
וגחוח והכרן לקרבים היו של כסף. והנה כל אלו שהכתיבו להלכה בכל יום אחר גמר העבודה, והוא"ו
קודם שחיטת התמיד, הם רק לעבודת הקרבנות מנחה ונסכים, ולהכי קבעם רבי אחר המשנה ללא
והכילו עליה שום חמין הסקין וכו', אמנם מיינו כלים שלא הכניסום ללכה, ועליהם שנינו תמיד (פ"ה מ"ג)
חמו ודקקן והולכים ע"ה שמגישה למקום בית עובי חביתין, ואחרי שלום הכל שלום, שמעידו עובי חביתין
לעשות חביתין, ובגמרא שם (כ"ח ב') להחם חמין לרביכה, ואס ה"ה סכלו שהקריבו בה את החביתין
לנובח, ושם (מ"ד, ופ"ה מ"ט) מתחבר הכסף לתרומת הדשן והולכין גחלים לנובח הקטרת שה"ה מקומה
בין סככה והסוכה, והכ"ו (שם) והמגרפות והיטורות (רפ"ב) והנסכים ושאלמות, שהני והכ"ו (פ"ג מ"ה ו')
המגרפת החילי הלללל הכופר וההזרות (מ"ח) כף של זכר והכרן לקטרת שניהם בבית אבטינים, ויראה שם
הי"ה גם המחמה של זכר שפירש בגחלים לתוכה, והפסקתה (פ"ה מ"ד ה') והיו מיוחדים כאור"ח למקומותם,
וזמו המנחתות בבית המוקד, ריב תמיד, והגבדים בלשכת פיחם, מדות (פ"ה מ"ד) וסכלו שיר בלשכתם
(שם פ"ב מ"ו) ולשכת בית שמיים (שם מ"ט) ליוין ששם היו כלי שמהם: שם מוצר:
ומה מאור ימתק בזה עטם כנגד האהורות שמתחדו על שני מייני לנאות, ככרכות (ל"א ב') מיום שברא
קק"ה את עולמו לא ה"ה אדם שקראו לנאות עד שגאת חסו וכו' מכל לנאי לנאות וכו' ובכפפתא רבתי

מאמתים ותלי ארכה ואמה ותלי רחבה כשפוער עובי שני דיגרי זכך, וסודיות לו. ועל פי זה לררף לתקן ולכוסף אחרי תיבת הכהפרת העשייה לכסות הארון, הייתה באורך רוחב הארון בששחה העליון ועובי טפח ומשך עביה מבחוץ משופע באלכסון סביב עד שנחמטתה בששחה התחתון לארכה ולרחבה בשיעור עובי שני דיגרי זהב, ונחונה על הזר והטפח שעל העץ, והעורך טפח ומשהו העליון של הארון החצון שהיה להקף את הזר והכפרת כמעט לאמצעי והגבוי, היה משופע בפנים לעובות שפוע עובי הכפרת עד שהיו שניהם מחודדים למעלה סביב, אח"כ רלתי כספר פנים פות להגלון בעל המקה והפלאה על חומש, כשתב לכדרי שלישו כוח ממדת הארון, ולא כמס"כ הכל"ז ו"ל כספרו העמק דבר, וכספר מנתח חזק דממדה בעלי טפח לבד, וספור דיוק ממש שכתוב מביט ומחון ולא גבית זכרון, אבל מה כשתב שנתרחק טפח העליון לחון לא נהירה לי. אלא כמו שכתבתי:

[ז] בריח [י] בצפון דמותו זכר: כזה נחבאר לו מאמר פלא, כרכות (מ"ז ב'), א"כ הלא תשעו וזכרון מלטרפס א"ל רב נתמן וזרון גברא הוא, אלא א"כ הוצא תשעה נראין כעשרה מלטרפס, אמרי לה כי מיכפ"י, ואמרי לה כי מיגדרי, ולפירש"י ששני האמרי לה הוא פירוש של נראין כעשרה ישאר תמיסת רב נתמן, וכי מיכפ"י או מיגדרי גברא הוא, וזה עוד גרוע מארון שיש לו לכל הפחות קדושה בעלמו והאן טו ו מיגדרי (פ"ר ז"ג) אין פורטין על שטע וכו' פחות מעשרה. ובאמת כונת ר"ה כמובאר בירושלמי כרכות והביאו התוספת והרא"ה דקטן וס"ת עושין אותו סניף לעשרה, וכמו דאייירי בצבלי שם לעיל בקטן לעשותו סניף, ותפס תיבת ארון בדרך מליטה שלולות בו שתי קדושות תורה ויגואה, תורה בלוחות וס"ת וגיבורה כגון שני הכרוכים, וכלאית סוכה (פ"ב ז') מאי כרוכים שכן בצבלי קודין ליתוקר רביא, ויטוקר שם הס"ת מלטרפס לט' גדולים לעשרה, ולא כתיבן להארון עלמו, שלא יתכן במליחות לגרפו לעשרה, כי בצבלי מדבר לא נטרך, ובקדש הקדשים ואחרי שנגזר אין ביכולת, וכ"כ סבר שניון רק להס"ת והקדש לו דלאו גברא הוא, והבינו לו ר"ה תשעה גדולים נראין כעשרה והיינו על ידי קטן שביניהם שהוא עשירי וצילרוף הס"ת, ומייית ע"ו פלוגתא א"ל כי מיכפ"י פירוש שסקטן יתח ס"ת כידו, וס"ת כ"י וידן בירושלמי קטן לס"ת, וה"ל כי מיגדרי כדתיי שם בירושלמי קטן וס"ת, ולא כהמפרשים שפירשו קטן לס"ת לו' קרויים, וממנה הועלת שביארו בתוספת הוא לחומרל כדפס לראובן, שיהיה להקטן הגנה לחחו הסבר בקדושה, ולאפוקי קטן שאינו יודע את הארון, אח"כ מלאת"ה ל מפורש שם בירושלמי וכו' כ"י מקן כו"כ א"כ יודא כן פ"י ט' נראין כעשרה מלטרפס, מאי עבד מלואים, ומשיי ואפילו קטן ביניהם, ומשנין אפילו משמע שמשמט מדפוס זכרון הס"ת, ושמתח:

אגב זה אבאר מאמר פלאי השני הסמוך שם בצבלי וז"ל: אמר ר' אחי טפח ושתת מלטרפס א"ל רב נתמן ושתב גברא הוא, אלא א"כ חמי שני ת"ת המתחדים וז"ל כהלכה מלטרפס, ולפירש"י שפירש לרבות כשגשה, ישאר תמיסת ר"ב קיימת דלא שנינו שאלכו וכו', ותיבת שבת לא נתפרש, ובאמת כונת ר"ה על הספודר שם כסוביא, תיבא אין עומטין, על עם הארץ וכו', ת"כ אלוהו עם הארץ וכו' אחרים אומרים אפילו קרא ונסה ולא שמש ת"ת ה"ו ע"ה, ואמר רב כונא הלכה כאחרים אפיו הקדש ש בתוספת איך אנו עומטין על ט"ס, ומירושלם שם ובתגיבא (כ"ב א') ד"ה דנאון, דתוק, דהגמיר מבית מעשה דרב מנשיא דרב הוא וסכין מתאחרים ולא מייית מדר' יוסי, והוא משום דטוב לנו שלא להסב עמשה בסעודה, אלא דלקן קו"ל כרב אחי דפליג על ר"ה ואמר שני ט"ס סיינו שני ת"ת, ובדמנטי בסוף, שבת הוא כתי לע"ה וברפ"ד דדמאי שאימת שבת עליו, או שנקרא ושבת, על כי הוא נשע לר' יפתח פוי, וזונת כשעם שני ת"ת המתחדים לו כהלכה, או שנקרא שבת, וכו' ויקן שנותן עטם כקדשה וכדרכות (ל"ט א') והוא עליא ולא תכליל, או שסכונה על דרך מה דאיתא בפסקותא כבת (פ"כ"ג) חזק מ"ד לא תגנה שבת אלא לתענוב, ולג"ד הביא לא תגנה שבת אלא לת"ת, ומסיים ולא פליגי מ"ד לתענוב אלו ת"ת ששם יגעום בתורה כל ימות השבת, ומ"ד אלו הפועלים ששבת עוסקים במלאכהם כל ימות השבת, ששבת הם באים ומתעסקים בתורה, וכיון שעוסק לכל הפחות בשבת בתורה מלטרף לשנים המתחדים וז"ל כהלכה שעוסקים בתורה רק בחול, וזהו שמסיים שם מחוץ רב הסלח כגון אלא וכו' שבת, מחוץ ר"ש כגון אלא וכו' ומסו לבון מחוץ, ועוד דהל"ל כגון אלא וחתה, אלא שיהי שם שליש ע"ה אפילו מכין מה שדברו ומחוץ לו כגון אלא ור"ש וכו' והע"ה יגדפו:

[ח] בארן [צ] [שם] למעלה מעשרה כקומו וכנסתו [ולא קשיא לרודים קושיה הגמרא סוכה (פ"ב ז') חמת כהדי סכסה, כי באתה עם עובי הסכך י"א טפחים כמו שם המפורש שנותן על שולי הארון העליון רחוק מקרקע המשכן י"א טפחים, וזרון התחתון עם כסויו הוא רשות אחר]:

[ט] בארן [ר] [שם] וכל מלהזכיר שלא עיין רש"י בצבלי [אלא מה אשטת רש"י ז"ל בעלמו כתב שם ו' א"כ] כשיטת שמונה הארבעה על הארץ, הערת האר"י ר' יהודה ל"ב שלוש ל"א אבד"ק קושיא שאת:

[יא] ארן [ש] [שם] וכסונה אפי דרכה ואפי ווערתי [ואף דשם מייירי ככרכורי יחוקאל, מסתבר שכן סיה על הארון של משה]: הערת כ"ל:

[אא] בריח ז [שם] בגר כליל תכלת [ובני גרשון ומררי פרקי את המשכן והעלוהו על העגלות, ויקחו בני קהת את הארון על כתפותיהם, ובני מררי לקחו את עמודי הארון והניחום בין בריחי המערב וכשנסע המשכן הלכו בני קהת עם הארון וכלי הקדש אחרי המשכן]:

[בא] בריח [ט] [שם] ומהכתשחת נחםר כאן אלו, כי על כתפי הים לם עמטתה משום דל' פלניך שבת (י"ד א'):

[גא] בריח [י] [שם] שיהיה הארון פתוח [ועליו הפרכת וכשבאו עד עמודי המסך הסירו את הפרכת

הפרכה, שהוציאו איהה כחרת הבגד כלייל הכלת, ותלו אותה על עמודיה ולא הפשולוה.
 לכתוב [את הארון] אל כקום משכנו :
 [דא] באדן [ד] [שם] היה אז למטה מעשרה [כי היה לךך להניה שפתי הפרכה זה על זה והיו שני
 פסחים אזי אפשר למטה של רדו למטה מעשרה, ובאופן אחר אי אפשר לכפות הארון מפני הכדים
 שלא היו ממונו, והי אפשר לעשות נקבים בפרכת להוליך לךך שי הכדים חזיקו :
 [הא] אדן [ב] [לשלתן] וי"ל כדוקה [דבא לאפוקי מדברי הת"ק דסכר היתה למטה סביב הרגלים, וע"ז
 אמר אלא גובה היה לשלתן טפה ופירושו נגבבו סביב דקף ולא נעונו למטה]. עלי לספר מעשה שהיה :
 כנה חכמי בדרך גמיה ה' להדפיס את ספרי בקיץ התכריח, וספתי לעיר התראה לדונגעניק, ומלאתי שם את
 ספר בגאון ר' ירוחם יהודה ריב פערלברג אבד"ק מיסק. וכאשר קרא בספרי את שיעתי בעיניו הלכתי שם
 כתוב אללי ככ"י בלדן זה כזה בשלשן : וספיר אמר ר' יוחנן מסבירתו למטה היתה והיה לה בית קבול
 כשהיפסקו ואסוף הכי עטלוה מןהואתה. אבל למד למעלה היתה, והיתה פשוטי כלי טף, ואין מקבלת
 שומחה בחולין, ומכאן טבת הקודש טבלוה. אבל עטלה המתעפפת בזה לא בית קבול למטה תיבטי כי
 אין ללמוד על זה, ושיעתי ר"ת תם וישר עכ"ל ככ"י. והקשה דדכרי נפרקים. דא"כ דיש מקום לומר
 דשומחה בשלתן אינו הלא משום חבת הקודש, אפילו למד ממסברתו למטה אין ללמוד מכאן שחכמה עטלה
 המתעפפת עטמה, דלימאח שאני בשלתן על מקדש, טבלוה משום חבת הקודש, ומחמת חסרון מנוחה בדרכי
 לא מלאתי או להעמיד שייעתי בהכנס הכוונה, וזהייתי ומלתי מזה מחוד, והודעתי לעירי להבאון ר'
 יסותן עליהשעבר מהכר ספר דרכי הוראה אבד"ק וואלאווישק שהיה נמלא שם, ויעלני לכלי הוניה יסוד
 דכרי נכתבתי בשלתן ההיפוס על אשיות נכונים, רק להעיר קושייתו בדפוס, אולי כחשך הונון ימלא יסוד
 עם מלאתי וכן עשיתי, ובחלפת ההדפסה אחרי שכבר נגמרן המאטריריין עד דף ז' הקרה ה' לפני להתדעות
 עם הרה"ג ר' ירוחם פישל פערלא בווהרשא, והעלתי הדבר לפניו, והוסף להקשות עלי. אולם ערת
 להעמוד שייעתי כפירוש אחר כסוגיו זו, וערחה גדולה היתה לנו עד שחלפנו את העמוד הזה עם חותמות
 חדשות ביוסחה החדשה. כשהעבדתי את מוסדר האותיות לקרב התיבות והאורות בלי שום ריוח ביעיסי
 כדי שיעתי וכן תוספת ומגרעת נלמד עמוד המתואר ממנו, עד שלא קבלו לבון מחוד כמו שיראה הנהגה
 פניסי. אולם עתה כבזכותי להדפיסו שנית שנית לפניו כזה במנוחה קרב ביתי, ורחיטי כי עלי לאמר
 ברם טענתו הוא כדיר, כי סוגיה זו עמיה כסוף מסכת תגינה לא התפרסם כזה, כי שם לא נזכר הלהגות
 להעמוד עליו למעלה או למטה, רק האומרים קאי, שאומרים להם הכוונה שלא תגשו בשלתן ותתמאפו. ולא
 יתכן לאמר שיתפרסם רק אליבא דמ"ד למטה היתה דלית הלכתא כותיה ולא נזכר שם. ויעתי ומלאתי
 דורות להסם השומר עלי בירושלמי סוף תגינה, אמרת פירוש הסוגיה בשיעתי ר"ת, והאמת חזרה דרכי
 הקודש של הרמב"ם [כפי"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה י"א, ובפ"ד דכלים הלכה ד'] דלי עך
 המלומדים במחבת טורים, וי"ל הירושלמי שם במבנה : ילד מעבירים על טפרת השורה, מעבירין את הכלים
 שביד במקדש [ואומרים להם הזכרו שלא תגשו בשלתן ותתמאווה כל הכלים שהיו במקדש] היה להם שיעיסי
 שיעלייש שאלם עתמא להסאונים ישיאו שיעיסי תתתיסי. כל הכלים שהיו במקדש עטון טבילה חזן מנוחה
 הוסיב ומוצה הנחוטה. מפני שם קרקע דכרי ר"א, ותכמים אומרים מפני שם מלומיסי. גמרא ר' שליה
 דכפר תמרתא בשם ר' יוחנן טעמא דר"א ופיתא אותו זכב טבור וגו' [שמות ל'] התורה קראה אותו
 קרקע, עד כדון מוצה הוסיב, מוצה הנחוטה מנין ודין הוא מה אם מוצה הוסיב שהוא אמר על אמה את
 אחר קרקע, מוצה העולה שהוא פ' ה' לא כל שכן, אית דכפי מימר רבוע רבוע מה שאת קרקע
 אחר כלא קרקע, א"ר הילה טעמא דרבנן המוצה [ע"ג א' אמות גובה וגו'] [ע"ג וגו'] נבוב וגו' [שמות קרקע
 התורה קראה אותו מטלטל, עד כדון מוצה העולה, מוצה הוסיב מנין. ודין הוא מה אם מוצה העולה
 שהוא פ' ה' על ה' את אחר מטלטל, מוצה הוסיב שהוא אמה על אמה לא כל שכן, אית דכפי מימר רבוע
 רבוע מה כלא מטלטל על כלא מטלטל ותכמים אומרים מפני שם מלומיסי, לא פשוט שהוא עומד מחמתו
 הוא, לא כן אמר רשב"ל בשר' הושיעיה כעושי דינר גורדיטון היה בו, א"ר לא למלאכתו אינו עומד מחמתו
 הוא, ואתיא כיי דלמר רשב"ל ועשית מוצה מקטר קטרת [מוצה הקטורת] א"ר כתיב כאן אלא מקטר
 קטרת, המוצה הוא מקטיר את הקטרת, ויהא כעטלא שהיה עשוי לילך ולהניח, לא כן א"ר חמי
 בשם רשב"ל בשלתן למח עתה, לא מפני שמוציאין אותו ומקריין אותו לעווי רבליסי, וזה הוא כקמנוס הוא
 עומד. אף זה שמש כלי במקדש ויהא עטור, ולמה טמא, א"ר מנא כיי דתינין תמן [כלים פ'] כ"ט מ"ט
 שלם משפלותן אי א"ר וזירה מפני שמתמאין בה על גב התייל, וכה מפני שמתמאין בו על גב
 תבליין עכ"ל הירושלמי, בהוספת ותקוים מה שנתכב ונתכבש בדפוס; ראשונה עלי להעיר כי משאו זו
 נמסרה למשה מסיני על זמן המעבן, ובמפורש כלאו בהסודות ה' על ה'. והגומא לזה מכות (פ"ג א"ג)
 וזמנים (פ"ה א"ג), ובהו סבוקת תמימה התו"ט במוצה העולה שהוא מקשה מאכבים וסוד שלא מלאה כתיב
 שומחה אלא הגעשיה ועוד איך שייך לו טבילה, ועל כרחך דמייירי בזמן המעבן, וה"ה לדורות במוצה
 הוסיב, ולגומא דר"א ותכמים הוסיף רבוע הקודש וטעם מפני שמוציאין אותו לעווי טבילה, דלולי לשיעתיבו
 צ"ב (ס"ה ב') דר"א סכר מחכר לקרקע הכי הוא קרקע ורכנן סכרי אינו קרקע, וכך יפה לנו למעט
 במתולקת שילפנו בדון, ואין שום סכרה שילפנו בעיקר הדון שיכברו תכמים שהיו המנוחה ומלומיסי, כי
 לא נעשנו שהיורו לנו געשו בהם, ויהיה לשם שיעיסי ובלשייש. ואי מקום לעבילתו כמדבר, וגם יסי ש
 שלמה במקדש לא יספיק למוצה העולה, לעוין פסחים (ק"ט ב'). והיה עלי להעיר דטעות דמוכה הוא
 שת"כ בדפוס. [המוצה ע"ג א' אמות גובה וגו'] יתוקאל (מ"א). למקרה זה שם מייירי במוצה הפנימי שאלל
 שלתן כשהיכל. ומוצה החולין מבוחר שם להלן (מ' מ"ו, מ"ד י"ג—ג"ו) והמנין יבין. א"ר שמתכב
 דטעות כדיו הסופרים והמתמקיים שלא משאו כל לרכס קודש שערך מעשה בדפוס. וגם בדפוס אין איש

ש על לב לבנה הספולת בקבוץ חברים לעמוד על חותם האמת. ומעתה אשרו: ר' הילל, עיקר למודו מסוף הענין שהיה לו טענות ודברים והיה נכבד לחות למלאו באדמה, שהוא הוא עיקר המונח באמרו מוכח אדמה תעשה לי, שמות (כ' כ"ד), והעני שנים עם ליפוי הנחשת היה לו כמו דפוס לפשותו כמדתו. והוא כלל כל לבי הקדש, במדבר (ד' ט"ו), ומנו למוד של ר' שילה אליבא דר"א מן זמנית וכו' דלא מוכח מזה מידו אלא דמתקן על סוף הענין שנאמר בו את גגו ואת קירותיו דר"א שייך אלא בלתי המאמר לקרקע, ואחר שפירש ר' הילל דברי התמים שהם מטלטלי דמי' להם להיות עמא, הביא לשון המאמר וחק"ל מפני שהן מלווין, ופריך ע"ז לא (בתמים) ליפוי שהוא עומד ומחמתו הוא. דהירושלמי סובר דכשעמא פליגי רבנן וסברי דטהור משום שדיקאן של עץ ואינו רק מחוץ וחסוי כלים טהורים כשנאמר בכפרה פ' שמיני אבי עשה כהם מלאכה, ויקרא (י"א י"ב), פרט לחסוי כלים, ולמסכתא כלים (פ"א מ"ד ו' ופ"ג מ"ו ופכ"ד), ופריך דהא היפוי וכול להתקיים מחמת עלמו וזאת הטען, לא (בתמים) כן א"ר שב"ל כעובי דגיר גורדיינין, שהוא עב ויכול להתקיים מחמת עלמו, וס"ל להיות עמא משום כלי מתכות אחרי שהוא מטלטל. והנה בבבלי שם אבי מנייה ר"ל מר"ו כלפוי עומד או כלפוי שפיו עומד, וא"ל לא שנה כלפוי עומד לא שנה כלפוי שפיו עומד, ככל אופן טהור, והכא פריך שיהיה עמא, אמנם ביה זהה שמוקף כחן תיבת מתהמת. וללמוד מזה דתלתא גלויי לפוי י: א) שפיו עומד, והוא כמו המלפס ומונני בעפרות וכן שפיו כן כמעט שום ממשות, (ב) לפוי עומד, ג"כ דק מאד אכל כנייר מדובק יחד בשעה, אכל אינו רחוי לתחשבו בפני עלמו, ולפוי (ג) הרחוי לתחשבו בפני עלמו, ולזה פסיקא לו למפרך, שיהי עמא, וכך יפה לנו למעט במחלוקת בין הבבלי והירושלמי בדברי ר' יוחנן דחסא ירושלמי כותיה, וזהו א"ר לא למלאכתו וכו' כי היה מעשה נסים בעין המוצב שהוא היה מקטיר את הקשרת, ולוה זה גם הוסיף כדבר הזה נתרן ונשקף מאת הקשרת, ולזה נקרא אינו עומד מחמתו, ותו ה"ל כחפוי כלי עץ הדבור. ויורה ככל מה נתרן ונשקף מאת הקשרת, ולזה נקרא אינו עומד מחמתו, ותו ליתא, לא (בתמים) כן אמר ר"א וכו' שהלחן להם עמא, לא (בתמים) מפני שמוציאין וכו' ומטלטל מלא וריקן. וזה לא (בתמים) במקומו הוא עומד, פירש המונחות עומדים תמיד על מקומם וגם מטעם זה עטורים (ואף שמוטלטלים אותם בשעת מוטטות, כבר הקשה ב"ר גיבורלמי שבת (פ"א ה"ב ורפ"ג) ולא לשעה היתה, ומשני, א"ר יוכי מכיון שהיו חונים וטועים על פי הדבור כמו שהוא לעולם] ואמר טוב, מיהו על שם כלי במקדש ויהי טהור, פירובו, ים טעם שלישי לטהרת המונחות, ואף זה שהלחן דסליק איתו גם כ"ל להיות טהור, משום דמשמשין רק כלים במקדש, ולא לאדם, וכמוכא: כספרא (שם) מה שק מיוחד שהוא משמש אדם וזה משמשי אדם אף אי מרבה שהלחן והדולפקי וכן משמשין את האדם ואת משמשי האדם, והוא רק בשלחן של חול, דאף שהוא פשוטי כלי עץ, מ"מ מקבל טומאה מה הטעם, אכל שלחן של מקדש על שם לאדם אלא כללים לזורך עבודת המקום, ולמה עמא, ומשני אר"מ כו' שלם משפלות ומוטה על מה שפשוט שם של זבל עמא מדרס, והדמיון עולה יפה, אף שהוא מן הקלה א"ל הקלה שהלא גם הוא אינו משמש לאדם מפני הכבוד, ואר"ו הטעם למה עמא מפני שמשמשין בה על חבליה, פירובו דלר' יוסי דלכתא כותיה כמשנה כלים (פע"ז מ"ו), כי גרר שלפועים גם משמשין משמשי אדם עתאלי, אף שהלחן משמש לאדם, והיינו אם משמש את הכלים בשעת מלאכה ושלם בשעת מלאכה. והמשפלות אף שהן משמשין כלי שלם בשעת הולאת הכול בשום מלאכה, מ"מ עמא מפני שמשמשין בה כשני מיני משפלות, הכול בשעת מלאכה, והמולגות והמגברות לתשמיש הכול שמונים עליה שלם בשעת מלאכה, ככל הטעם, והנה הכול מנייתו לקחת הכול מחירו, ולזה כישב עניו הוב עמא מדרס, והיינו שלם בשעת הולאת הכול, כי לא יאמרו לו עמוד ונעלה ומלאכתנו. וכן בשלחן הטהור אף שהלחן משמש לאדם, מ"מ עמא, משום דמשמשין בו בין בשעת מלאכה היינו בעת שהמערבית מוסדרים עם כליו והם הסיפין והמקנות, ובין שלם בשעת מלאכה, והיינו כיום השבת, דלא סידור הקנים ולא נשילתן דוחה את השבת אלא נכנס בע"ש ובשעתו, מנחות (פ"א מ"א) ולגולאי שבת יותן למשפטם אכל מ"מ משמשין או למבוא והיינו הלחן עמא, ואף שפיו משמש לאדם, עמא, אכל מונחות גם היה דלדידי עמודו הסיפין על הארץ, והם נשאו את המקנות וגם הלחנים, כי גם ללחנים התחתיים היו יולאין ודוקרין מסיפין להעמידם, ושלחן עמא אינו משמש כלום בימות החיל, ומה עמא, וע"כ שהוא עמא משום שהי' לו בית קבול למטה. וצוה נילף לעבול המתהפכת שטמאה וכביעת ר"ת לדברי האומר מוכרתו למטה היתה והיתה פשוטי כלי עץ ומ"מ עמא, דר' יוסי לביטתו דטומאה שהלחן משום שמשמש משמשי האדם בין בשעת מלאכה ובין שלם בשעת מלאכה, והיינו הכלים והכלים. אכל עבול המתהפכת, שפיו משמש את הכלים בכל עת אלא בשעה שמהפכים אותה, ורק משום בית קבולה המוסר, היכי' דלא יוכל לפשוט משלחן של מקדש, ופריך מכלל דשלחן בר קבילי טומאה הוא, כלי עץ העשוי לנחה הוא, וה"ל להיות טהור. ומשני, ופריך טוב ויתפוס לו משום לפוי, פירובו שיהי טהור משום לפוי, מי לא נתן השלחן והדולפקי שנחתו או שהן כביש ופיר דהם מקום הכחת כוסות עמאין. ר"א מקום הכחת חתיכות, שייך אין לא שייך לא. ומקומו מוכרע דהקישוף היא שיהיה טהור, דלפירש"י עיקר הקישוף חסר מן הספר, דיוות הל"ל שיש אין מתכות לא, אכל שייך וכו' הוא כבה המאמר שהתנה, שהן, ופיר, ובסוגיא זו עלמה כתבתי, לא נזכר שייך אף שייך לא, ובש נקט כתיב ליטא, ויתפוס ליה משום כלי עץ וכו' ויתפוס ליה משום לפוי, וא"ר נפרד ויתפוס ליה השני להפך מן הראשון ועוד מאי פירכא היה זו שיהיה עמא משום לפוי מאי נפקא מינה משום מאי עמא, אחרי' שאלא מה שנקב שיהיה טומאה בשלחן, אלא על כרחי' כדאמרן: ומה דנקט במשנה כביש ולא במתכות משום דמיידי כביש דעמא דרבותא רבותא יותר כביש דח"פ' עמא, ואי הוי נקט דהיו כלל שייך לאמר דעמא או הוי נקט רבותא

שבתו תמי האומות כגור המגורה שגמאלת ברומי על שער הנחון של טיטוס הנקרא (ארכא די טיטו), כי כבית שני לא נגאלו הכלים שהיו בבית ראשון, וגם אם נגאלו כתבניות, יכול להיות כי לקחו להספאר, מנורה אחת ששמשו בה בעזרה, ולא זו שכתביל:

[יב] אדן [ג] [ליריעות המשכן] ולא כנראה הכתוב על שפת [היה] כן משום דאם היו שיהם מלמעלה לא היו נראים הקרשים המשכן, ואם היו שיהם בהשפטים היו מנחקים הרבה זה מזה, ועל ידי כן נתחקה חוברת המזרח מעט ללד מזרח].

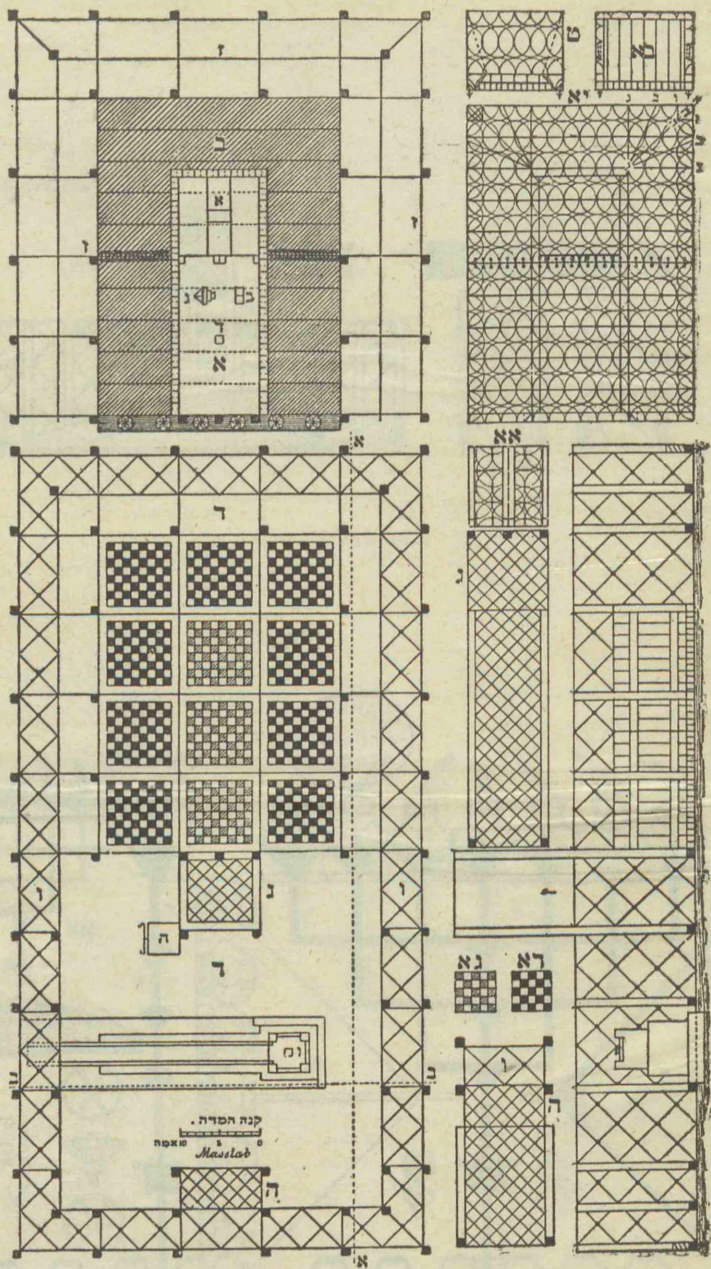
[אב] אדן [א] [ליריעות עינים] ממחיל בזה הלשון [כש"ר (פ"ב) ודגלו עלי אהבה, אהר הכרים אהינן] אותן הדגולים שדגל יעקב בלבו מדי"א ואת פורות גדלי העינים הלבי אהינן על ידי, אהר הק"ה בהם אהי מעשה שכינתי ה"ד ועשית יריעות עינים ולא עוד אלא שאמר הק"ה ודגלו עלי אהבה] ובתחומא וכו' והוא העור הנפשט (והמלות שפך, פשט, הוא כמו שלמה, שמה, בתלוף מלב האותיות) ולא אמר וכו' שיהא שנים ליריעות של תכלת [וכמו שתלקה בדיקה את העורות לעשר עשר התיות, עשר התיות לעשר אהבות ידיו לפרשם ליתחך, ואחת מלב הקומה כפול לבנים להתקף ואחריו כדי שיהא דין לבשו, כן לוח המקום לחלק את עורות שני העינים לעשרי עשר התיות, עשר לפרישת האוהל, ואחת כפולה לשמים בהקמם, והנה כתוב עינים דסתם עינים שנים, ולא עורות עינים, משום שכלך גם העורות וגם הנורה והשער לתפלת העינים, וכמו שגזרו שיהם ליעקב שיהאם כאלדת שער].

[בב] אדן [ו] [שם] לדעת הגמרא שם אהיבא דר' נחמי' (דקשה לדבריהם, וכי היריעה העודפת שהיה במזרח, הסתה על הארץ במערב, והסודרה לארץ לשוטים הלא הוא שפה המערבית מיריעה האהבות שבמערב), אלא על אחורי המשכן:

[גב] אדן [ה] [שם] ישינה מ' א"ל (וכן שם (כ"ד ב') הרחיבו מקום אהרץ ויריעות מושבנותיך וישו אל החשבו, ומפרש על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, הרחיבו מיתריך ששפתו אהל להקבת מקומו בשעה, ויתרחק חזק על יריעות המשכן להטוו לניעות, ומפרש שוב הנמשל, כי יזיין ושאלו הפליג להקבת המקום, וערים שגמות יושבו לניעות בית לגל משפחה, ולא יושבו חיש את אהו והמאמרים מנגילים, ועל דרך שפרש המלבי"ם (שם) מקראות (ד—ה') ולא מלא לפרש כן אלו שני המקראות (ב' ג') וכן קוין ימייה וכו' שגם הרבוע לדדים [ולזה כתוב שגמות מ' י"ח] ויקס את עמודיו בין הקרשים והכריתים ובין פרישת האהל משום דאי אהבא לתתיה אהל על שלח הוקמו עמודי התור, דלר' יהודה קשה דל' לכתוב לעמודים הלאן שבדבר והמכסים והתור, ועוד למה לא אהבתם שגמות משום ה' הוסיף יתות להאהל, אלא יתדות המשכן והתור *].

[דב] אדן [ו] [אלדטים].] כפי שיבאר עיני תחתית האדן [או שיתוסף בקומת האדטים שכל המשכן, וזה לא שמשנו בו גם קולס הקרשים כל בית ראשון היה קומתו בלכרו וברחבו עשרים אמה, והנה מבוחר שלא יכלו להיות האדטים בולטים לאדי הקרשים, כדי שלא יפרישו תכופת הקרשים השכנים זה לזה, ולא לעבריהם שלא יפרידו בין שני קרשים שלמקולעות בירכתים, ובין שני הקרשים שכניהם שבסוף שורות האורך] ומזה יובאר שיקרא תכלית האדטים היו משום היותם, וכדי שיהא נוח לאחוז בהם להעלותם על העגלות ולהורידם [ובנו שמשנו לזה שני המקולעות שבכל רחבי הקרשים, וזה תכליתם השני כדי שיתחברו קרס לקרס שגמו בטבעת אחת, וזה קראם ידות לפי תכליתם כגון ידות הכלים, ולא קראם אהבות לפי תמונתם, ולא נקיים לפי מלבם, וכן לקמן אדן [ג] בעבודת הכריתים, קרא ידות להעלותם על שפתיהם הקרשים לפני שכן כדי לאחוז בהן את הטבעות וכן ידות האופנים, ובלבד שמשנו לזה הויים. וזה מה שהועיל מהם כבר הבקב וההשפת להחזיק מעמד רגלי הקרשים והעמודים, שהיו מעץ הקל לשומת כובד האדטים, ולא כמו שגלה על דעת החכם ר' יהודה משה כרלוטעליון בספרו 'המבאר' שהבאתיו במלואים למורה, שהיו האדטים לחבר את הקרשים מתחתם וה' לזה על דרך שהיו הטבעות בראשיהם, ודחק שם בתכונתם ובתשכן כובדם, ופיקר קושיהו איך לא תהי הכתוב לטעות מתכנת לקרס הקרשים בתחתיתם, וזה עלה לו מפי שגלה ידע חזק קצב עיני הכריתים כפי שקבתי להם ולעבודתיהם, שלפי המותבי די והותר שלא יתעבר המשכן מחול המדבר, והטבעות שבראשי הקרשים היו לתכלית היותם אהו ויחזקו זה מזה. וזה שועלו הכריתים לזה, ולא שהיו האדטים לחבר קרס לקרס שגמו, וכמו שגלה משמו לזה אדני העמודים, ולא מש"כ שהיו אדני העמודים בולטים חוץ לעמודים, אינו בהכרח שם דרך המקראות באופן הכינוי, כי מלינו בעמודי הפרכת

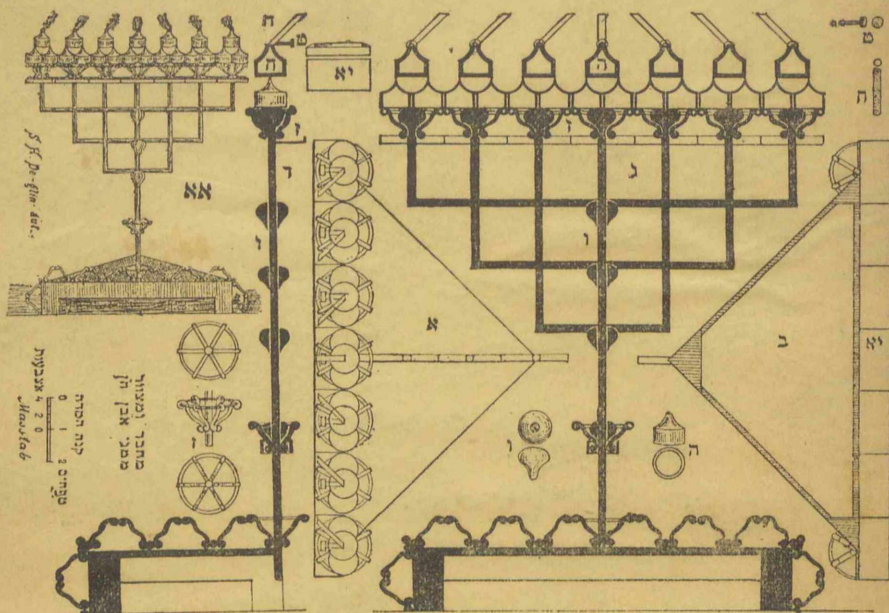
*] ובהו ותבארו המקראות במדבר (כ"ד ה'—ז') מה שבו אהליך יעקב, אלו שתי חוברות יריעות האהל שטוו בית יעקב אלו הנשים, וכמכילתא יתרו, משכבותיך ישר אל אלו שתי חוברות יריעות המשכן שהיו עם ארבע ליאות בלרבע כנפות, ומפרש על ראשון ראשון כנתי לים נטיו שהיה האהל מתוח בשום כמו המים בתלים, כגנות עלי נהר, שהיו עליהם המכסאות לנבועים כספספים מרבעים, כההלים נטע ע'ה, שהו כעליה על גבי המשכן, שמיים ושמי השמים, כהרזים עלי מים שהיו הקרשים עומדים כדרך גדות, וזו מים מדגלו, אלו שני בשרם של מרים ומי הים הים שהיו מתכר עם הבאר' שהלכו ביחד, וזרעו במים כביס, שהיו נהרות נמשכים מן הבאר, ומפסיקים בין מתנה למתנה, ובין שבע לבטח, וכמו שיתבאר בעינים, וירס מאגג מלכו, כאלה היו משה דו וגבר ישראל, וזה שם מלכותו שאלה ידו משה כפדים ויקחו חזן וישמו תחתיו.

מחבר ומצויר סמכי
 אבן ח'ן
 S.H. De-ffin aut.

B

546.

מספר [REDACTED] №

מחירו עם הצורים רובל כסף אחד.
 לבתי תלמוד תורה וישיבות בחנם, לכד דמי המשלוח.